

**T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**İSPANYA MONARŞİSİ ÜZERİNE SİYASİ VE İDARİ BİR
İNCELEME**

MEHMET DOĞAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Osman Gökhan HATİPOĞLU

HAZİRAN – 2025

YOZGAT

**T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**İSPANYA MONARŞİSİ ÜZERİNE SİYASİ VE İDARİ BİR
İNCELEME**

MEHMET DOĞAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Osman Gökhan HATİPOĞLU

HAZİRAN – 2025

YOZGAT

YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
LİSANSÜSTÜ TEZ ONAY FORMU

T.C.

YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Enstitümüzün Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Mehmet DOĞAN'ın hazırladığı “İspanya Monarşisi Üzerine Siyasi ve İdari Bir İnceleme” başlıklı tezi ile ilgili tez savunma sınavı, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri gereğince/...../..... günü saat’da yapılmış, tezin onayına oy birliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir.

Başkan :

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Osman Gökhan HATİPOĞLU

(Danışman)

Jüri Üyesi :

Jüri Üyesi :

Jüri Üyesi :

ONAY:

Bu tezin kabulü, Enstitü Yönetim Kurulu’nun/...../..... tarih ve sayılı Enstitü Yönetim Kurulu Kararı ile onaylanmıştır.

...../...../.....

Prof. Dr. Ümit BUDAK

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEZ BEYANI

Tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, tezin içerdği yenilik ve sonuçların başka bir yerden alınmadığını, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan eder, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğini beyan ederim.

Mehmet DOĞAN

27/06/2025

ÖN SÖZ

Bu yüksek lisans tezi kapsamında İspanya monarşisinin tarihsel, siyasal ve idari gelişimini inceleme fırsatı buldum. Tez çalışmam süresince hem akademik hem kişisel açıdan birçok deneyim kazandım. Bu sürecin her aşamasında rehberliği, bilgi ve tecrübesiyle bana yön gösteren değerli danışmanım Doç. Dr. Osman Gökhan HATİPOĞLU'na en içten teşekkürlerimi sunarım. Kendisi yalnızca akademik anlamda değil, aynı zamanda düşünsel gelişimimde de önemli katkılar sağlamıştır.

Araştırmam süresince desteklerini her zaman hissettiğim aileme, sabırları ve anlayışları için şükran borçluyum. Onların manevi desteği bu süreci daha anlamlı kılmıştır.

Tez yazım sürecinde görüş ve önerileriyle katkı sağlayan değerli arkadaşlarıma da ayrıca teşekkür ederim. Bu süreçte beni yalnız bırakmayarak moral veren tüm sevdiklerimin desteğini daima hissettim.

Bu tez çalışmasının, anayasal monarşilerin çağdaş demokratik sistemlerdeki işlevi üzerine yapılan akademik tartışmalara mütevazı bir katkı sunması en büyük dileğimdir.

Mehmet DOĞAN

27/06/2025

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSPANYA MONARŞİSİ ÜZERİNE SİYASİ VE İDARİ BİR İNCELEME

MEHMET DOĞAN

YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

TEZ DANIŞMANI: DOÇ. DR. OSMAN GÖKHAN HATİPOĞLU

Monarşi, egemenliğin kalıtsal olarak tek bir kişide toplandığı bir yönetim biçimidir. Tarihsel süreç içerisinde, mutlak yapısından anayasal çerçevelerle evrilen monarşi, günümüzde birçok demokratik sistemle uyumlu, sembolik bir unsur olarak varlığını sürdürmektedir. Bu çalışma, İspanya monarşisinin tarihsel ve kurumsal gelişimini siyasi ve idari bir perspektiften ele almakta; anayasal monarşi kavramı çerçevesinde, bu yapının çağdaş demokratik sistem içerisindeki konumunu ve işlevini sorgulamaktadır. İspanya'nın Ortaçağ'daki feodal krallıklardan merkeziyetçi monarşiye geçişi, iç savaşlar, otoriter rejimler ve 1978 Anayasası ile birlikte anayasal monarşiye evrilişi tarihsel bağlamda değerlendirilmiştir. Özellikle Katalonya ve Bask gibi özerklik talepleri yüksek bölgelerde monarşinin siyasi meşruiyeti ve sembolik rolü, merkezi-idari yapı ile ilişkisi bağlamında tartışılmıştır. Bu çerçevede, İspanya monarşisi İngiltere, Hollanda ve Belçika gibi diğer Avrupa anayasal monarşileriyle karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Karşılaştırma yoluyla, İspanya'nın özgün siyasi konumu ve anayasal yapısı ortaya konmuştur.

Araştırma, nitel yöntem temelinde tarihsel karşılaştırmalı analiz, belgesel tarama ve tematik sınıflandırma teknikleriyle gerçekleştirilmiştir. Bulgular, İspanya monarşisinin günümüzde ulusal birliği sağlayan merkezi bir otorite olmaktan çok, anayasal çoğulculuğun sembolü hâline geldiğini göstermektedir. Çalışma, anayasal monarşilerin demokratik sistemlerdeki işlevine ilişkin literatüre katkı sağlamayı hedeflemektedir.

2025, x + 110 Sayfa

Anahtar Kelimeler: İspanya Monarşisi, Anayasal Monarşi, Siyasi Meşruiyet, Merkeziyetçilik, Yerel Özerklik, Avrupa Monarşileri.

ABSTRACT

MASTER THESIS

A POLITICAL AND ADMINISTRATIVE STUDY ON THE SPANISH MONARCHY

MEHMET DOĞAN

**YOZGAT BOZOK UNIVERSITY
SCHOOL OF GRADUATE STUDIES
DEPARTMENT OF POLITICAL SCIENCE AND PUBLIC ADMINISTRATION**

SUPERVISOR: ASSOC. PROF. DR. OSMAN GÖKHAN HATİPOĞLU

Monarchy is a form of governance where sovereignty is inherited and concentrated in a single individual. Throughout history, monarchy has evolved from an absolute institution to one framed by constitutional limits, and today it persists as a symbolic element compatible with many democratic systems. This study examines the historical and institutional development of the Spanish monarchy from a political and administrative perspective, questioning its position and function within contemporary democratic systems under the concept of constitutional monarchy. The transition of Spain from medieval feudal kingdoms to a centralized monarchy, the civil wars, authoritarian regimes, and the evolution into a constitutional monarchy with the 1978 Constitution are evaluated within a historical context. The political legitimacy and symbolic role of the monarchy, especially in regions with strong autonomy demands such as Catalonia and the Basque Country, are discussed in relation to the central administrative structure. Within this framework, the Spanish monarchy is also analyzed comparatively with other European constitutional monarchies such as those of the United Kingdom, the Netherlands, and Belgium. Through comparison, Spain's unique political position and constitutional structure are revealed.

The research is conducted using qualitative methods including historical comparative analysis, documentary review, and thematic classification. Findings indicate that the Spanish monarchy today serves more as a symbol of constitutional pluralism rather than as a central authority ensuring national unity. The study aims to contribute to the literature on the role of constitutional monarchies in democratic systems.

2025, x + 110 Pages

Keywords: Spanish Monarchy, Constitutional Monarchy, Political Legitimacy, Centralism, Local Autonomy, European Monarchies

İÇİNDEKİLER

Sayfa

LİSANSÜSTÜ TEZ ONAY FORMU.....	ii
TEZ BEYANI.....	iii
ÖN SÖZ.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Monarşi - Cumhuriyet Çekişmesi.....	4
1.2. Araştırma Yöntemi ve Veri Toplama Teknikleri.....	7
2. ANAYASAL MONARŞİ VE AVRUPA MONARŞİLERİ.....	9
2.1. Anayasal Monarşi	9
2.2. Avrupa’da Monarşiyle Yönetilen Ülkeler	13
2.2.1. Birleşik Krallık.....	14
2.2.2. Benelüks Ülkeleri.....	16
2.2.2.1. Hollanda Krallığı.....	16
2.2.2.2. Belçika Krallığı	17
2.2.2.3. Lüksemburg Büyük Dükalığı	19
2.2.3. Kuzey Ülkeleri	20
2.2.3.1. Danimarka Krallığı.....	20
2.2.3.2. İsveç Krallığı	23
2.2.3.3. Norveç Krallığı.....	24

2.2.4. Monarşiyle Yönetilen Diğer Avrupa Ülkeleri.....	25
2.2.4.1. Andorra Prenslığı	25
2.2.4.2. Lihtenştayn Prenslığı.....	26
2.2.4.3. Monako Prenslığı	27
3. İSPANYA MONARŞİSİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	31
3.1. Ortaçağ Dönemi.....	31
3.2. Cumhuriyet Deneyimleri	40
3.2.1. Birinci İspanya Cumhuriyeti	40
3.2.2. İkinci İspanya Cumhuriyeti.....	45
3.3. İspanyol İç Savaşı	48
4. İSPANYA MONARŞİSİNİN YÖNETSEL KONUMU	54
4.1. İspanya Anayasası ve Monarşi	55
4.2. Yasama Organı ve Monarşi	62
4.2.1. Kongre.....	64
4.2.2. Senato.....	66
4.3. Yürütme Organı ve Monarşi.....	68
4.4. Yargı ve Monarşi	73
5. İSPANYA MONARŞİSİ: SİYASAL DURUMU	75
5.1. İspanya Monarşisi ve Avrupa Birliği.....	75
5.2. Anayasal Sorunlu Bölgeler ve Monarşi.....	79
5.2.1. Bask Ülkesi	84
5.2.2. Katalonya	90
6. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	98
7. KAYNAKÇA	103

TABLÖLÖR LİSTESİ

Tablo

Sayfa

Tablo 2.1. Avrupa monarşileri karşılaştırması.....	29
---	----

KISALTMALAR LİSTESİ

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AB	: Avrupa Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
ERDF	: European Regional Development Fund (Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu)
ETA	: Euskadi Ta Askatasuna (Bask Ülkesi Özgürlük Hareketi)
NATO	: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
S.M.	: Su Majestad (Majesteleri Kral – İspanyolca)
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti

1. GİRİŞ

İspanya monarşisi, tarihsel kökleri ve günümüzdeki anayasal yapısı nedeniyle hem siyaset bilimi hem de tarih disiplinleri açısından önemli bir çalışma alanıdır. Modern devletin dönüşüm süreçlerini anlamada, özellikle monarşik yapılar içinde anayasal sınırlamalar ve demokratik temsil ilkelerinin nasıl uyumlu hale geldiğini analiz etme imkânı sunar. İspanya örneği, bu bağlamda hem tarihsel derinliği hem de güncel siyasi gerilimleriyle öne çıkmaktadır. Son yıllarda özellikle Katalonya ve Bask bölgelerindeki özerklik taleplerinin artması ve bu taleplerin monarşi ile ilişkili siyasi meşruiyet üzerinde yarattığı tartışmalar, konunun güncelliğini ve önemini artırmıştır. Ayrıca, Avrupa’da farklı anayasal monarşilerle karşılaştırmalı analiz yapma imkânı, İspanya monarşisinin özgün yapısını ortaya koymaya ve geniş bir perspektiften değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır. Bu nedenlerle, çalışma hem bölgesel siyaset dinamiklerini anlamak hem de anayasal monarşi kavramının çağdaş demokratik sistemlerdeki işlevini tartışmak açısından önem taşımaktadır.

Araştırma, anayasal monarşi ve demokratik meşruiyet kuramları temelinde şekillenmiştir. Monarşinin siyasal meşruiyetinin toplumsal algı ve bölgesel özerklik talepleri ile ilişkisini açıklamak için siyasi meşruiyet ve merkezîyetçilik-özerklik teorilerinden yararlanılmıştır. Ayrıca, tarihsel karşılaştırmalı analiz yöntemiyle monarşinin evrimi, süreklilik ve dönüşüm kavramları çerçevesinde ele alınmıştır. Bu teorik yaklaşımlar, İspanya monarşisinin hem tarihsel hem güncel işlevlerinin anlaşılmasına rehberlik etmektedir.

Monarşi, insanlık tarihinin en eski ve en yaygın siyasal yönetim biçimlerinden biri olarak, farklı coğrafyalarda ve dönemlerde değişen işlev ve biçimlerle varlığını sürdürmüştür. Monarşi kavramı tarihsel olarak mutlakîyetçi ve anayasal olmak üzere iki temel kategoriye ayrılır. Mutlak monarşide tüm egemenlik hükümdarın elinde toplanırken, anayasal monarşide monarkın yetkileri yasama, yürütme ve yargı erkleri arasında bölünmüştür. Montesquieu’nün tanımıyla monarşi, kralın mutlak güce sahip olmadığı ve kurumlar yoluyla sınırlanan bir rejim biçimi olarak tasvir edilir (Ağaoğulları vd., 2009, ss.403-404). Kimi zaman mutlak egemenlik anlayışına dayanan, kimi zaman ise anayasal sınırlarla çevrelenmiş bir yapı arz eden bu sistem, özellikle Avrupa tarihinde belirleyici bir rol oynamıştır. Sanayi devrimi, Fransız Devrimi ve modernleşme süreçlerinin etkisiyle birçok Avrupa ülkesinde monarşiler sembolik hâle gelirken, anayasal sistemlerle uyumlu bir şekilde varlıklarını sürdürmeye devam etmişlerdir.

Söz konusu gelişmeler neticesinde İspanya monarşisi, hem tarihsel kökenleri hem de siyasal-idari dönüşüm süreciyle dikkat çeken bir örnek teşkil etmektedir. Orta Çağ'da farklı feodal krallıkların birleşmesiyle biçimlenen İspanya'nın, Katolik Krallar döneminde giderek daha merkezi bir yapıya yöneldiği söylenebilir. Bu dönemde Engizisyon mahkemeleri aracılığıyla dini bütünlüğün sağlanmasının amaçlandığı; coğrafi keşifler ve sömürgecilik faaliyetleriyle birlikte İspanya'nın zamanla uluslararası düzeyde etkili bir aktör konumuna geldiği görülmektedir. 19. yüzyıl ve sonrasında yaşanan anayasal gelişmeler, iç savaşlar, diktatörlük dönemi ve nihayetinde 1978 Anayasası ile anayasal monarşi sistemine geçiş, İspanya'daki siyasal yapının evrimini anlamak açısından önem arz etmektedir. Bu süreçte ortaya çıkan idari yapılanma, klasik anlamda bir federalizm modeli sunmaktan uzak; ancak üniter devletten de sapma gösteren özgün bir çerçeve oluşturmuştur. Literatürde bu yapı, "bozulmuş federalizm" ya da "asimetrik desantrilizasyon" (Perez-Diaz, 1993, s. 205) olarak tanımlanmakta; bazı bölgelerin geniş özerklik haklarına sahip olması, ülkenin anayasal bütünlüğüyle zaman zaman çatışmaktadır. Dolayısıyla monarşinin birlik simgesi olarak konumlandırılması, merkezi yapıyı güçlendirme değil, çoğulculuğu temsilen dengeleyici bir rol üstlenme amacına dayanmaktadır.

Bu çalışmanın odaklandığı temel sorun, tarihsel olarak merkeziyetçi bir yapı ve dini otoriteyle iç içe gelişmiş olan İspanya monarşisinin, günümüzde anayasal sınırlar içinde sembolik bir kurum olarak demokratik sistemle nasıl uyum sağladığıdır. Bununla birlikte, monarşinin toplumsal meşruiyetini hangi ölçüde sürdürebildiği ve bölgesel özerklik talepleri karşısındaki konumu da değerlendirilmek istenmektedir. Özellikle Katalonya ve Bask gibi bölgelerde zaman zaman yoğunlaşan bağımsızlık talepleri, anayasal monarşinin siyasi birlik, demokratik temsil ve merkezi-idari yapı ile ilişkisini yeniden ele almayı gerekli kılmaktadır.

Çalışma, İspanya monarşisini yalnızca kendi iç dinamikleriyle değil, aynı zamanda İngiltere, Hollanda ve Belçika gibi Avrupa'daki diğer anayasal monarşilerle karşılaştırmalı olarak ele almayı hedeflemektedir. Bu karşılaştırma, benzerliklerin ve farklılıkların anlaşılmasına katkı sağlayabilir. Ayrıca, modern dönemde monarşilerin meşruiyetini etkileyen toplumsal algı ve özerklik talepleri gibi unsurlar üzerinden, İspanya'daki yapının daha geniş bir bağlamda değerlendirilmesine zemin hazırlanması amaçlanmaktadır. Bunun yanı sıra, Katalonya ve Bask bölgelerindeki özerklik hareketlerinin anayasal monarşiyle etkileşimine dair yapılan değerlendirmeler, İspanya siyasetine dair literatüre katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Katolik krallardan 1978 Anayasası'na uzanan tarihsel bir arka plan üzerinden yürütülen

analiz, monarşinin süreklilik ve dönüşüm süreçlerinin birlikte ele alınmasını mümkün kılmakta; bu yönüyle alana tarihsel bir derinlik kazandırmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın kavramsal çerçevesini “monarşi”, “anayasal monarşi”, “merkeziyetçilik”, “yerel özerklik”, “siyasi meşruiyet” ve “sembolik otorite” gibi temel kavramlar oluşturmaktadır. Monarşi, tarihsel olarak mutlak yönetimi ifade ederken; anayasal monarşi, monarkın yetkilerinin anayasa ile sınırlandırıldığı ve halk iradesiyle şekillenen bir sistem olarak değerlendirilmektedir. Merkeziyetçilik ve yerel özerklik kavramları ise, İspanya’nın çok katmanlı idari yapısını anlamak açısından önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, Katalonya ve Bask gibi bölgelerin özerklik talepleri de çalışmada özel olarak ele alınmıştır.

Bu çalışma kapsamında, monarşi ile cumhuriyet gibi farklı yönetim biçimleri arasında tarihsel, kuramsal ya da normatif bir üstünlük tartışmasına girilmemektedir. Araştırmanın amacı, bu iki rejim arasında bir tercih yapmak ya da taraf belirlemek değildir. İspanya’da hâlen yürürlükte olan anayasal monarşi modelinin tarihsel kökenlerini, siyasal-idari işleyişini ve çağdaş demokratik sistemle olan ilişkisini anlamaya yöneliktir. Bu bağlamda tez, İspanya örneği üzerinden mevcut anayasal yapının ve kurumsal dönüşümün bir tespitini sunmayı hedeflemekte; rejimler arasında değer yargılarına dayalı karşılaştırmalardan özellikle kaçınılmaktadır. Çalışma boyunca izlenen yaklaşım, betimleyici ve analitik bir nitelik taşımakta olup, mevcut yapının siyasi ve idari boyutlarının anlaşılmasına odaklanmaktadır.

Genel olarak bu çalışma, İspanya monarşisini sadece tarihsel bir yapı olarak değil, aynı zamanda günümüz demokratik sistemleri içinde nasıl bir rol oynayabileceği açısından da ele almaktadır. Bu çerçevede yapılan değerlendirmelerin, İspanya’nın Avrupa’daki diğer monarşiler içindeki yerini anlamaya katkı sunabileceği düşünülmektedir.

1.1. Monarşi - Cumhuriyet Çekişmesi

Siyasal iktidarın meşruiyet temelleri, tarihsel süreçte önemli dönüşümler geçirmiştir. Geleneksel monarşilerde iktidar, tek bir kişide toplanır ve bu yetki genellikle veraset ile tanrısal iradeye dayandırılırdı. Ancak Aydınlanma düşüncesiyle birlikte bu anlayış sorgulanmış; laikleşme süreciyle monarşiler mutlak ve kutsal iktidar yapılarından uzaklaşarak siyasal sorumluluğun da taşıyıcısı hâline gelmiştir (Kutlu, 2023, s. 474). Bu dönüşümde, Machiavelli'nin siyaset anlayışı önemli bir kırılma noktası sunar. Machiavelli, iktidarı dini ya da ahlaki değerlerden bağımsız olarak ele almış ve siyaseti seküler bir temelde yeniden tanımlamıştır. Ona göre siyasal iktidar, soylular ya da din adamları değil, halk tarafından belirlenmelidir (Beriş, 2019, s. 18). Bu yaklaşımın, geleneksel monarşilerin mutlak yetkilerini sorgulayan ve halk egemenliğini temel alan cumhuriyetçi yaklaşımların önünü açtığı söylenebilir.

Hobbes ve Rousseau, monarşi ve cumhuriyet arasındaki siyasal tartışmalara ve modern egemenlik anlayışının şekillenmesine önemli katkılar sunan düşünürlerdir. Thomas Hobbes, bireylerin doğa durumunda karşı karşıya kaldıkları güvensizlik ve çatışma ortamını aşmak için egemene yetki devrettiği bir toplum sözleşmesi kuramı ortaya koyar. Egemenliğin bölünemeyeceği ve merkezî olması gerektiği yönündeki vurgusu, kamusal otoritenin nasıl örgütlenmesi gerektiğine dair düşünceler bakımından önemli bir başlangıç noktasıdır. Egemenliğin tek bir merkezde toplanması gerektiği yönündeki görüşleri, sonraki cumhuriyetçi düşünürler için tartışmaya açılacak temel sorular üretmiştir (Öztürk, 2020, ss. 99–102).

Jean-Jacques Rousseau ise egemenliği halkın ortak iradesi, yani genel irade üzerine kurar. Ona göre egemenlik devredilemez ve doğrudan halkın katılımıyla işlerlik kazanır. Bu anlayış, halkın kendi kendisini yönettiği özgür bir ortam sağlar. Rousseau'nun modeli doğrudan demokrasiye dayanır ve yurttaşların eşit katılımını temel alır. Temsil kurumlarına ve büyük ölçekli siyasi yapılara yönelik eleştirileri, onu cumhuriyetçilik içinde daha katılımcı ve eşitlikçi bir çizgiye yerleştirir. Rousseau'nun bazı görüşleri Machiavelli ile paralellik taşır. Örneğin, yasa ile özgürlük arasındaki ilişki, yurttaşlık erdemi ve dinin toplumsal birliği destekleyen yönüne dair düşünceleri, iki düşünür arasında ortak noktalar oluşturur. Ancak Rousseau, cumhuriyetin kuruluşunu bir kurucu iradeye değil, halkın kolektif varlığına dayandırır; bu yönüyle Machiavelli'den ayrılır. Her iki düşünür farklı

yöntemlerle benzer bir siyasal hedefe, yani özgür yurttaşlara dayanan bir siyasi düzen kurmaya yönelmiştir (Öztürk, 2020, ss. 99–102).

Monarşi ile cumhuriyet arasındaki temel farklardan biri, iktidarın kimde olduğu ve nasıl sınırlandırıldığıdır. Montesquieu'nun kuvvetler ayrılığı kuramı bu soruya yanıt arar. Ona göre özgürlüğün korunabilmesi için iktidarın tek elde toplanmaması gerekir. Bu yaklaşım, hem mutlak monarşiye hem de sınırsız halk iktidarına karşı bir denge arayışını yansıtır. Montesquieu, Yasaların Ruhu Üzerine adlı eserinde yasama, yürütme ve yargı olmak üzere üç temel gücün birbirinden ayrı olması gerektiğini savunur. Bu üç erkin tek bir elde toplanması durumunda özgürlüklerin yok olacağını belirtir. Ona göre, yasama, yürütme ve yargı farklı organlara verilmişse, o devlette özgürlükten söz edilebilir. Montesquieu'nun düşüncesi doğrudan cumhuriyet fikrini savunmasa da, cumhuriyetçi değerlerle örtüşen yönler taşır. Çünkü onun kurduğu sistem, özgürlükleri koruyan ve iktidarı sınırlayan bir çerçeve sunar. Bu açıdan sadece monarşiyi değil, halk egemenliğine dayanan siyasi düzenleri de denge ve denetim ilkeleri içinde ele alır (Duvan, 2019, ss. 47–56). Özellikle Montesquieu'nun geliştirdiği kuvvetler ayrılığı düşüncesi, mutlak monarşilere karşı geliştirilmiştir. Hukukun üstünlüğü, bireysel özgürlüklerin güvence altına alınması ve iktidarın denetlenmesi gibi cumhuriyetçi değerlerin kurumsallaşmasına zemin hazırlamıştır.

18. ve 19. yüzyıllarda halk egemenliği ilkesi etrafında gelişen temsili sistemler, seçimlerin demokratikleşmesiyle birlikte cumhuriyetlerin yükselmesini sağlamıştır. Bu süreçte monarşiler ise etkin yürütme yetkilerinden arındırılarak daha çok sembolik kurumlara dönüşmüştür (Raynaud & Rials, 2003, ss. 591–600). Kemal Gözler'in Duguit'ten hareketle belirttiği üzere, devlet başkanının göreve geliş şekli monarşi ile cumhuriyet ayrımında temel bir kriter olarak öne çıkar. Devlet başkanının veraset yoluyla göreve gelmesi genellikle monarşik bir yapıyı işaret ederken, halk tarafından ya da temsili yollarla seçilmesi cumhuriyet çerçevesinde değerlendirilir (Gözler, 1999, s. 54). Bu bağlamda, modern devlet anlayışının egemenliği halk iradesine dayandırma eğilimi, kalıtsal iktidar biçimlerine karşı mesafeli bir tutumu beraberinde getirmiştir. Sonuç olarak, monarşi modern siyasal sistemlerde çoğunlukla dışlanan bir yönetim biçimi haline gelmiştir.

Modern siyasal yapılardan monarşilerin dışlanma süreçleri devam ederken, Birinci Dünya Savaşı bu dönüşümün önemli bir kırılma noktası oldu. Savaş sonrasında Avrupa'da yeni devletler kuruldu ve bunların çoğu cumhuriyet rejimini benimsedi. Uzun süredir var olan monarşi egemenliği büyük oranda sona ererken, çok uluslu imparatorlukların yerini

halkların kendi iradelerini yansıttığı ulus-devletler aldı. Bu gelişme, monarşi ile cumhuriyet arasındaki siyasal çekişmede önemli bir dönüm noktası oluşturdu. Avusturya-Macaristan örneği, milliyetçilik ideolojisinin çok uluslu yapılar üzerindeki yıkıcı etkisini gösterirken, cumhuriyetçi ulus-devlet modelinin yükselişini de ortaya koydu. Yeni dönemde siyasal yapıların temelinde halk egemenliği, hukuk devleti ve temsili demokrasinin yer aldığı cumhuriyetler ön plana çıktı (Karbi, 2019, ss. 56-57). Sonuç olarak, Birinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa’da yaşanan bu köklü dönüşüm, monarşinin tarih sahnesinden çekilmesi ve ulus-devletlerin cumhuriyetçi anlayışla yükselişi olarak değerlendirilebilir. Bu süreç, modern devlet ve siyasal rejimlerin şekillenmesinde önemli bir eşik olmuştur.

Polonya’da 1830 ve 1860’larda yaşanan ayrılıkçı isyanlar, batılı devletlerden beklenen desteğin gelmemesi nedeniyle başarısız oldu. Aynı dönemde Ukrayna, Beyaz Rusya ve Kafkasya’da milliyetçi duygular güçlendi. Özellikle Türk kökenli topluluklar arasında milliyetçi hareketler yaygınlaştı; Azeriler ve Volga Tatarları gibi gruplar siyasi ve kültürel haklarını savunmaya başladı. Rus İmparatorluğu, artan milliyetçi taleplere karşı sert önlemler aldı ve Ruslaştırma politikası daha da ağırlaştı. Bu baskılar, halkların siyasi özgürlük ve hak arayışlarını körükledi. 20. yüzyılın başlarında Birinci Dünya Savaşı’nın yarattığı sosyal ve ekonomik krizler ise bu gerilimleri derinleştirdi. 1917’de gerçekleşen Bolşevik Devrimi, monarşik Çarlık rejimine son verdi. Artan demokratik talepler, savaşın getirdiği zorluklar ve sosyal huzursuzluklar halkın rejime olan güvenini sarstı. Çarlığın baskıcı politikaları ve savaş koşulları muhalefetin güçlenmesine yol açtı. Petrograd’da yaşanan olaylar sonucunda Çarlık yönetimi devrildi ve Lenin liderliğindeki Bolşevikler iktidarı ele aldı. Böylece Rusya’da monarşi rejimi tarihe karışırken, sosyalist temelli yeni bir siyasi düzen kuruldu (Ekici, 2017, ss. 273-274). Bu süreç, Rus İmparatorluğu’nda monarşi ile cumhuriyet arasındaki derin çatışmanın ve dönüşümün en somut örneğidir. Milliyetçilik, sosyal adalet talepleri ve demokratik arayışlar, monarşinin yıkılmasında belirleyici olmuştur.

Monarşilerde egemenliğin kutsal, kalıtsal ve kişisel temellere dayandırılması, modern dönemde yerini halk egemenliğine ve hukuki meşruiyete dayanan cumhuriyet anlayışına bırakmıştır. Siyasal iktidarın yasama ve yürütme gibi işlevlerinin birbirinden ayrıldığı bu yeni yapı, devleti sadece yönetsel değil, aynı zamanda bürokratik ve akılcı bir iktidar modeli hâline getirmiştir. Bu model, modern cumhuriyetin kurumsal ve hukuki zeminini oluşturan temel yapılardan biridir. Weber’e göre modern cumhuriyet, rasyonel-hukuki otoriteye dayanan bir yönetim biçimidir. Bu modelde egemenlik, kutsal ya da hanedana

dayalı bir temelden değil; hukukun üstünlüğü, yurttaşlık bilinci, seçimle işleyen temsili kurumlar ve bürokratik-rasyonel yönetim anlayışıyla meşrulaşır (Saygılı, 2010, ss. 76-77). Bu modelin temel unsurları arasında rasyonel hukuk, kişisellikten arındırılmış bürokrasi, yurttaşlık temelli aidiyet ve merkezi egemenlik yer alır. Egemenliğin tanrısal ya da soylu kökenli meşruiyet anlayışından halkın iradesine dayalı bir temele kayması, yalnızca yönetim biçimlerini değil, rejimlerin doğasını da dönüştürmüştür (Zengin & Göktürk, 2020, ss. 819-820). Sonuç olarak, modern devletin bu evrimi, monarşik yönetim biçimlerinin meşruiyet krizine girmesine ve yerini halk egemenliğine dayalı cumhuriyetçi siyasal anlayışlara bırakmasına zemin hazırlamıştır. Böylece, monarşi-cumhuriyet çekişmesi, yalnızca rejim değişiklikleri değil, aynı zamanda meşruiyet, egemenlik ve yurttaşlık anlayışlarının yeniden tanımlandığı köklü bir siyasal dönüşümün ifadesi hâline gelmiştir.

1.2. Araştırma Yöntemi ve Veri Toplama Teknikleri

Bu çalışma, İspanya monarşisinin siyasi ve idari yapısını analiz etmek amacıyla nitel araştırma yöntemi temelinde yürütülmüştür. Nitel araştırmalar, sosyal olgu ve olayları kendi tarihsel ve toplumsal bağlamı içinde derinlemesine anlamayı amaçlar. Bu çerçevede, çalışmada monarşinin siyasal rolü, idari yapıyla ilişkisi ve tarihsel dönüşümü, doğal bağlamı içinde yorumlanmıştır (Baltacı, 2019, s. 369). Araştırma sürecinde literatür taraması ve belge incelemesi yöntemlerinden faydalanılmış; akademik kitaplar, makaleler, resmi belgeler ve tarihsel kayıtlar sistemli biçimde analiz edilmiştir. Literatür taramasının, çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturmaya katkı sağlamanın yanı sıra, mevcut bilgi birikimindeki boşlukları belirleme, yeni bakış açıları geliştirme ve gereksiz tekrarları önleme açısından da fayda sağlayacağı düşünülmüştür (Gökçe, 1999, s. 38).

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi (belgesel tarama) tekniği esas alınmıştır. Doküman analizi, mevcut yazılı materyallerin sistematik biçimde incelenmesini, içeriklerine göre kategorize edilmesini ve belirlenen temalar doğrultusunda analiz edilmesini kapsayan bir yöntemdir. Bu teknik sayesinde çalışma konusuyla ilgili literatür, raporlar, resmi belgeler ve diğer yazılı kaynaklar derinlemesine değerlendirilmiştir (Karasar, 2012, s. 183).

Araştırmanın temel kaynakları arasında akademik kitaplar, makaleler, resmi belgeler ve arşiv kayıtları bulunmaktadır. İspanya monarşisinin tarihsel gelişimini anlamak için tarihsel karşılaştırmalı analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda, farklı dönemlerde monarşinin

yapısında meydana gelen değişimler değerlendirilmiş ve diğer Avrupa monarşileriyle karşılaştırmalar yapılmıştır. Ayrıca, araştırmada tarihsel karşılaştırmalı analiz yöntemi kullanılmıştır. Monarşinin farklı tarihsel dönemlerde geçirdiğı yapısal ve işlevsel dönüşümler analiz edilmiş; bu dönüşümler diğer Avrupa monarşileriyle karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Tarihsel karşılaştırmalı analiz, uzun dönemli süreçleri analiz etmede ve politik yapılar arasındaki süreklilik ve kırılmaları belirlemede etkili bir araç olduğı söylenmektedir (Neuman, 2017, s. 71).

Çalışmada kütüphane taraması yöntemsel olarak önemli bir yer tutmaktadır. İlgili literatüre erişim amacıyla üniversite kütüphanesinden kapsamlı biçimde yararlanılmış; ayrıca dijital veri tabanları ve arşiv belgeleri sistematik olarak incelenmiştir. Üniversite kütüphaneleri, akademik yayınlara erişim olanakları bakımından halk ve özel kütüphanelere kıyasla daha geniş ve nitelikli bir kaynak çeşitliliğı sunması nedeniyle tercih edilmiştir (Seyidoğlu, 2009, s. 97). Bunun yanı sıra, güncel bilgilere erişim sağlamak ve literatürdeki gelişmeleri takip etmek amacıyla güvenilir web kaynakları kullanılmıştır.

Özellikle monarşinin yetkilerindeki dönüşüm, yönetim yapısındaki değişiklikler ve monarşiye yönelik toplumsal hareketlerin incelenmesinde değişim monografisi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, belirli bir olgunun mevcut durumunun ayrıntılı tanımlanmasının yanı sıra, zaman içinde meydana gelen yapısal ve işlevsel değişimlerin sistematik olarak izlenmesini amaçlar (Seyidoğlu, 2009, s. 58).

Toplanan veriler, belirli temalar doğrultusunda kategorize edilerek analiz edilmiştir. Tarihsel olayların değerlendirilmesi sürecinde, monarşinin siyasi ve idari yapısını etkileyen iç ve dış faktörler dikkate alınmıştır. Çalışmanın bulguları, elde edilen verilerin sistematik bir şekilde incelenmesiyle ortaya konmuş; monarşinin farklı dönemlerdeki değişimleri ise karşılaştırmalı bir perspektifle ele alınmıştır.

2. ANAYASAL MONARŞİ VE AVRUPA MONARŞİLERİ

2.1. Anayasal Monarşi

“Monarşi” sözcüğü Türkçeye Fransızca monarchie kelimesinden geçmiştir. Bu kelimenin kökeni ise Yunanca monos (tek) ve archos (şef/yönetici) sözcüklerine dayanmaktadır. Etimolojik olarak monarşi, “tek kişinin yönetimi” anlamına gelir. Nitekim bu kavram Eski Yunan’da “mona” ve “arki” kelimelerinin birleşimiyle oluşmuş olup, bir kişinin egemenliğine dayalı yönetim biçimini ifade eder. Monarşi, siyasal iktidarın tek bir kişide toplandığı ve yönetimin onun tarafından yürütüldüğü bir sistemdir (Gözler, 1999, s. 52). Monarşi kavramı, tarih boyunca hem teorik hem de pratik açıdan çeşitli şekillerde ele alınmıştır. Sadece bir yönetim biçimi olmanın ötesinde, siyaset düşünürlerinin dikkatini çeken önemli bir tartışma konusu olmuştur. Bu çerçevede, monarşinin tek bir kişinin mutlak otoritesine dayandığı fikrinin ötesinde, genellikle farklı güç odaklarının etkileşim halinde bir sistem olduğu savunulmuştur.

Spinoza’ya göre, tek bir kişinin devlet gücünü bünyesinde barındırabileceğini düşünmek, fena halde yanılmak anlamına gelir. Bunun sebebi tek bir insanın gücü, böylesine büyük bir yükü kaldıracak yapıya sahip değildir. Bu nedenle halk bir kralı seçtiğinde, aslında ülkeyi yönetenin yalnızca o kral olduğu düşünülmemelidir. Kralın etrafında kumandanlar, danışmanlar ve yakın çevresinden kişiler bulunur. Bu yüzden, mutlak monarşi olarak adlandırılan yönetim biçimi gerçekte daha çok aristokratik bir yapıya sahiptir ve bu durum açıkça değil, gizli bir şekilde yürüdüğünde tehlikeli sonuçlar doğurabilir. Örneğin çocuk yaştaki ya da hasta bir kral ancak sözde kraldır. Aslında devlet gücü, yüksek devlet işleriyle ilgilenen ya da krala en yakın olan kişiler tarafından kullanılmaktadır (Ağaoğulları vd., 2009, s. 88). Spinoza’nın siyasal düşüncesinde esas olan, yönetimin yalnızca görünürde değil fiilen de belirli kurallara bağlanması ve bu kuralların keyfi biçimde değiştirilememesidir.

Spinoza’nın en ideal monarşik yönetim biçimi olarak gördüğü model, anayasal monarşidir. Spinoza, anayasanın, kralın kendisi tarafından bile kaldırılamayacak kadar sıkı bir şekilde oluşturulmuş olmasının pratikte rahatlıkla uygulanabilecek bir durum olduğunu söyleyerek başlar. Böyle bir sistemde kralın otoritesi, keyfi bir güçten ziyade, belirli anayasal çerçeveler içinde şekillenir. Bu anlayış, devletin işleyişinde hem istikrar hem de hesap verebilirlik sağlar. Nihayetinde Spinoza, kralın otoritesinin yalnızca halkın gücüyle şekillendiğini ve halkın güvenliği korunduğu müddetçe, bir kralın yönetimi altında bile halkın önemli ölçüde

özgürlükten yararlanabileceğini ifade etmektedir. Bunu sağlayabilecek monarşik rejim de, Spinoza'ya göre, halkın temsilcilerinden oluşan bir danışma kurulunun krala eşlik ettiği anayasal bir monarşidir (Ağaoğulları vd., 2009, ss. 89-90). Anayasal monarşi, bu bağlamda hem bireysel hakları koruyan hem de siyasi istikrarı sağlayan bir rejim olarak Spinoza'nın siyaset felsefesinde merkezi bir yere sahiptir.

Montesquieu de benzer şekilde monarşinin sınırlı ve dengeli yapısına dikkat çeker. Bu noktada Montesquieu, yalnızca kralın değil, halkın da aşırılıklardan korunabilmesi için ara erklerin, yani denge unsurlarının varlığını gerekli görür. Böylece anayasal monarşi hem bireysel özgürlükleri hem de siyasal düzeni mümkün kılan bir yönetim modeli olarak öne çıkar. Üstelik ara-erkler, kralı sınırlandırdıkları gibi halkın da aşırıya kaçmasına engel olurlar. Ayrıca monarşi, istikrarı kolayca sağlayan bir yönetim olmanın dışında, farklı siyasal güçlerin birbirini frenlemesi, özellikle kralın ara erkler tarafından sınırlandırılması nedeniyle ılımlı bir yönetimdir. Bu özellik de monarşiyi siyasal özgürlüğe en uygun devlet yapar (Ağaoğulları vd., 2009, s. 408). Monarşilerin geçirdiği evrim yalnızca teorik bir tartışmanın ürünü değil, aynı zamanda siyasal düşüncenin pratikteki yansımalarının bir sonucudur.

Mutlak monarşilerde hükümdarın egemenlik yetkisi yasal bir sınırlamaya tabi değildir. Buna karşılık meşruti monarşi sisteminde, hükümdar yetkilerini halk tarafından seçilen bir parlamentoya paylaşır ya da en azından devlet iktidarının bir kısmı parlamentoya aittir (Gözler, 2018, s. 173). Bu çerçevede meşruti monarşi, yalnızca yönetim yetkisinin paylaşımını değil, aynı zamanda siyasal iktidarın hukuki sınırlar içine çekilmesini de ifade ettiği görülmektedir. Anayasal monarşi, kuvvetler ayrılığı ilkesine dayanarak yürütmeden bağımsız bir kralın sembolik olarak siyasi birliği temsil ettiği ve halkı temsil eden bir parlamentonun bulunduğu bir yönetim biçimidir. Kral, genellikle sembolik bir rol üstlenirken, yasama organı olan parlamento ise halkın iradesini temsil eder ve yasama yetkisini kullanır. Bu denge, kralın sembolik otoritesi ile parlamentonun demokratik yetkileri arasında bir uyum sağlayarak siyasi istikrarı ve hukukun üstünlüğünü destekler (Gözler, 1999, s. 58). Hükümdarın karşısında, halk iradesini temsil eden bir parlamento bulunur. Bu çift taraflı temsiliyet anlayışı bir yanda hanedanın tarihsel ve sembolik temsil gücü, diğer yanda halkın doğrudan temsilini üstlenen meclis anayasal monarşilerin temel özelliği olduğu görülmektedir.

Meşruti monarşiye geçiş süreci, sadece soyut bir rejim değişikliği olmaktan öte birey haklarını tanıyan ve yöneticilerin yetkilerini sınırlayan somut hukuki düzenlemelerle

şekillenmiştir. Bu dönüşümün en önemli örneklerinden biri İngiltere’de yaşanmıştır. İngiltere’de monarşik iktidarı sınırlayan ilk gelişmeler, parlamentonun kurumsallaşmasından önce başlamıştır. Bu gelişmeler, zamanla monarşinin daha sembolik bir yapıya dönüşmesine zemin hazırladığı görülmektedir. Bu sürecin ilk aşamalarından biri olan Magna Carta, hukuk devleti ve demokrasinin tarihsel gelişiminde kalıcı bir miras olarak önem kazanmıştır. 1215 yılında Runnymede adı verilen bir çayırılıkta kabul edilen Magna Carta, kral ile yasalar arasında yeni bir ilişki biçimi belirlemiş, siyasal gücü yeniden dağıtmış ve monarşiyi yasal bir çerçeveye oturtmuştur (Ünal, 2021, s. 178). Bu çabalar, meşruti ve anayasal monarşi kavramlarının gelişmesini sağlayarak siyasal iktidarın sınırlandırılması yönünde önemli bir adım olmuştur. Bu bağlamda, monarşi ile birlikte yasama, yürütme ve yargı erkleri arasındaki ilişkiler yeniden tanımlanmıştır.

Anayasal monarşi kavramı, kökenini büyük ölçüde Avrupa’da mutlak monarşilerin belli ölçülerde sınırlandırıldığı ve siyasal iktidarın meşruiyetinin yeniden düşünölmeye başlandığı tarihsel bir sürece dayandırılmaktadır. Özellikle 17. yüzyıl İngiltere’inde yaşanan bazı siyasal gelişmelerin, anayasal monarşi fikrinin ilk biçimlerini ortaya çıkardığı söylenebilir. İngiliz İç Savaşı sırasında öne çıkan Tesviyeciler Hareketi (Levellers), mutlak monarşiyeye karşı halk egemenliğini, daha geniş bir oy hakkını ve hukukun üstünlüğünü savunmuş; bu yolla anayasal demokrasi fikrine katkı sundukları düşünölebilir. Tesviyeciler, bireylerin sahip olduğı temel hak ve özgürlüklerin yazılı güvence altına alınmasını dile getirmişler ve bu yönüyle anayasal monarşi anlayışının oluşumuna etki etmiş olabilirler. Tesviyecilerin yürüttüğü bu çabaların, anayasal monarşi fikrinin zamanla gelişmesinde bir rol oynadığı söylenebilir (Yay & Aktan, 2019, ss. 97-98). Bu bağlamda, anayasal monarşi, mutlak monarşinin sınırlandırılması ve siyasal iktidarın anayasal denetim altına alınması yönündeki tarihsel taleplerin bir ürünü olarak ortaya çıktığı görölmektedir.

18.yüzyıl sonlarında birçok ölkede yaşanan toplumsal ve siyasal gelişmeler, meşruti monarşinin ortaya çıkmasına yol açtı. Bu monarşi türünde, hükümdarın yetkileri yazılı bir anayasa ile sınırlandırılmıştır. Meşruti monarşi genellikle demokrasiyle yakından ilişkilidir; kral devletin sembolü olarak kalırken, yürütme yetkisini hükümete devreder. Hükümet ise, halk tarafından seçilen meclisin kararlarına uymak zorundadır (Sarı, 2019). Her ne kadar hükümdar sembolik düzeyde sistemin başında yer alsa da, siyasal meşruiyetin kaynağı halk iradesi ve anayasal ilkeler olmuştur. Böylelikle, meşrutî monarşi; hem tarihsel kökenleri

koruyan bir yapı sunar hem de modern siyasal sistemlerin temel değerleriyle uyum sağlayan bir yönetim modeli olarak öne çıkmaktadır.

Anayasal monarşi kavramı, yalnızca siyasal kurumların işleyişiyle sınırlı kalmayıp, zamanla anayasal devlet ve anayasal demokrasi tartışmaları içerisinde de önemli bir yer edinmiştir. Anayasal devlet genel olarak, iktidarın belirli ilkeler çerçevesinde sınırlandırılması ve temel hak ve özgürlüklerin belirli güvencelere bağlanması fikrine dayandırılabilir. Öte yandan, anayasal demokrasi kavramı ise anayasal devlet ile demokratik devlet anlayışlarının bir tür birleşimi olarak görülebilir. Bu iki ilkenin bir araya gelişi, anayasal monarşi örneklerinde de gözlemlenebilmektedir. Anayasacılık, anayasal devletin ahlaki dayanağı olarak, iktidarı sınırlama ve bireysel hakları koruma yönünde bir çerçeve sunarken; çoğulculuk ise demokratik yapının temelini oluşturan bir değer olarak öne çıkmaktadır. Bu iki yaklaşımın bir arada var olması, anayasal demokrasiyi yalnızca bir uzlaşma değil, aynı zamanda tamamlayıcı bir birliktelik olarak değerlendirmeye imkân tanımaktadır. Dolayısıyla anayasal monarşilerin, hem anayasal hem de demokratik ilkeleri bir araya getirerek siyasal istikrar ve toplumsal uyumun sağlanmasına katkıda bulunabileceği söylenebilir (Kaya & Keskinsoy, 2021, s. 1147). Siyasal istikrar ve toplumsal uyum açısından kuramsal temeller kadar, bu sistemin pratiğe yansıyan yönleri de önemlidir. Nitekim Jennings'in görüşleri dikkat çekicidir. Jennings, monarşinin tarafsız yapısına odaklanarak bu yönetim biçiminin siyasal sistem üzerindeki olumlu etkilerine işaret eder. Jennings'e göre anayasal monarşinin en önemli avantajlarından biri, monarkın tarafsız bir konumda bulunması ve herhangi bir siyasi partiyle doğrudan ilişkisinin olmamasıdır. Seçimle iş başına gelen bir başkandan farklı olarak, monarkın belirli bir partiye bağlılık ya da minnettarlık duyması gerekmediği düşünülebilir. Bu tür bir tarafsızlığın, monarkın farklı siyasal aktörler nezdinde daha geniş bir güven zemini oluşturmaya katkı sağlayabileceği öne sürülmektedir. Bu güven ortamı, monarkın görüşlerinin hükümet kararları üzerinde dolaylı da olsa bir etki yaratmasına imkân tanıdığı söylenebilir (Görgen, 2024, s. 414).

Günümüzde İngiltere, İsveç ve İspanya gibi anayasal monarşiyle yönetilen ülkelerde, kral veya kraliçe görevini babadan oğula devreder ve sahip oldukları yetkiler büyük ölçüde semboliktir. Bu monarkların yürütme ve yargı üzerinde ya hiç etkisi yoktur ya da çok sınırlıdır. Anayasal monarşi sistemi, çağdaş demokratik rejimlerde genellikle monarşinin sembolik bir rol üstlenmesini gerektirir; yani monark, yürütme veya yargı güçlerini doğrudan etkilemez (Gökçe, 2013, s. 328). Günümüz anayasal monarşi sistemlerinde kral,

siyasal otoritenin değil, ulusal birliğin ve tarihsel sürekliliğin temsilcisi olarak varlık göstermektedir. Gerçek siyasal iktidar ise halkın seçtiği parlamentolar ve onların oluşturduğu hükümetler aracılığıyla kullanılmaktadır.

Sonuç olarak, anayasal monarşi, tarihsel süreçte mutlak monarşinin sınırlanması ihtiyacından doğmuş ve zamanla halkın temsil edildiği meclislerle birlikte varlık gösteren bir yönetim biçimine evrilmiştir. Bu sistemde hükümdarın yetkileri, yazılı anayasa ile sınırlandırılmakla beraber yürütme ve yargı erkleri üzerindeki etkisi sembolik düzeye indirgenmiştir. İspanya örneğinde olduğu gibi, 20. yüzyılda yaşanan demokratikleşme süreci ve Franco dönemi sonrası yapılan anayasal değişikliklerle birlikte, monarşi tamamen sembolik bir hale gelmiş, hükümdar yalnızca devletin birliğini temsil eden ve halk tarafından seçilen hükümetin kararlarına tabi olmuştur. Her ülke bu yönetim modelini kendi tarihî ve siyasal dinamiklerine göre şekillendirmiş olsa da, anayasal monarşi günümüzde sembolik bir hükümdar figürüyle uyumlu, halk egemenliğine dayalı bir yönetim biçimi olarak varlığını sürdürmektedir.

2.2. Avrupa’da Monarşiyle Yönetilen Ülkeler

Günümüzde Avrupa’da cumhuriyet rejimleri sayıca daha fazla olsa da, monarşi uzun süre kıtanın baskın yönetim biçimlerinden biri olmuştur ve etkisini özellikle I. Dünya Savaşı’na kadar geniş ölçüde sürdürmüştür. Bugün varlığını sürdüren Avrupa monarşileri, genellikle mutlakiyetçi yapıdan anayasal çerçeveye doğru dönüşerek günümüze ulaşabilmiştir. Bu dönüşüm sürecinde hükümdarların, zamanla siyasi yetkilerinin bir kısmını kabinelere veya başbakanlara devrettikleri görülmektedir. Hükümdarların bazı yetkileri hükümet organlarına devretmesi ya da bu yönde düzenlemelerin yapılması, yönetim yapılarının yeniden şekillenmesine neden olmuştur. Avrupa’daki monarşilerin her biri, bu dönüşümleri kendi özgün koşulları içinde geçirmiştir (Görgen, 2024, s. 402).

Monarşilerin günümüzde en yoğun olarak bulunduğu bölge tartışmasız Avrupa’dır. Yıllar önce ortaya çıkan Avrupa monarşileri, eskisi kadar güçlü olmasalar da varlıklarını sürdürüyorlar. Avrupa ülkelerinde monarşi, genellikle sembolik ve törensel bir role sahip olup, günlük siyasi ve idari işleyişi demokratik yollarla seçilmiş hükümetler tarafından yürütülmektedir. Bugün Avrupa kıtasında farklı büyüklüklerde 12 monarşi yer almaktadır (Roozendaal, 2022, s. 83). Bazı monarşiler, İspanya örneğinde olduğu gibi çeşitli aralar vermiş, bazıları ise Birleşik Krallık gibi kesintisiz olarak günümüze kadar gelmiştir.

Avrupa'daki monarşiler genel olarak sembolik işlevler üstlense de, bu durum her ülke için aynı ölçüde geçerli değildir. İspanya, Birleşik Krallık, Belçika ve Norveç gibi ülkelerde monarşi, parlamenter sistemle uyumlu biçimde daha çok törensel bir rol oynarken; Lihtenştayn ve Monako gibi bazı küçük prensliklerde, monarkların yürütme gücü üzerindeki etkisi daha belirgin olabilmektedir.

Birleşik Krallık, Hollanda, Belçika, Lüksemburg, İspanya, Danimarka, İsveç, Norveç gibi Avrupa ülkelerinde monarşi vardır. Cumhuriyet olan birçok Avrupa ülkesinde de günümüzde hala monarşist partiler vardır (Gözler, 2018, s. 184). Bu nedenle, modern monarşiler ve demokratik yönetim biçimleri bir arada var olabilse de, bu yapıların tarihsel çelişkileri dikkat çekicidir. Bu ülkelerde parlamenter demokrasiye dayalı anayasal monarşik bir sistem bulunduğundan, yönetime ilişkin asıl yetki ve sorumluluk parlamento ile hükümete aittir. Devlet başkanları genellikle sembolik niteliktedir. Bu bakımdan, siyasal rejim olan monarşiyle yönetim şekli olan demokrasinin birbirlerine zıt ya da aykırı kavramlar olduğu görülür. Monarşinin karşıtı ayrıcalıklı kişilerin bulunmadığı, cumhuriyet rejimidir (Beriş, 2015, s. 58). Demokratik sistemlerde yetkinin esas sahibi seçilmiş organlar yani parlamento ve hükümet olurken, monarşi sadece sembolik ve törensel bir role sahiptir. Böylece, gerçek siyasi güç, demokratik temsil esasına dayalı olarak dağıtıldığı görülmektedir.

2.2.1. Birleşik Krallık

Birleşik Krallık'ta monarşi, yüzyıllar süren tarihsel süreçler sonunda mutlak iktidardan anayasal bir çerçeveye evrilmiştir. Bu dönüşümde Magna Carta, İngiliz İç Savaşı ve Şanlı Devrim gibi temel kırılma anları belirleyici rol oynamıştır. Zamanla hükümdarın yetkileri sınırlandırılmış; yürütme gücü büyük ölçüde Parlamento, kabine ve başbakanlık makamlarına aktarılmıştır. 18. ve 19. yüzyıllarda başbakanlık kurumunun gelişmesi, seçim sistemindeki reformlar ve siyasi partilerin güçlenmesiyle birlikte, monarşinin siyasi etkisi daha da azalmıştır. 20. yüzyıldan itibaren hükümdar, karar alma süreçlerinde doğrudan etkili olmayan; daha çok sembolik, tarafsız ve temsili bir konumda yer alan bir devlet başkanı haline gelmiştir (Görge, 2024, s. 401).

Anayasal sistemde hükümdarın yetkileri, büyük ölçüde bakanlar aracılığıyla kullanılır. Hükümdar, hükümet politikalarına yön vermekten ziyade; tavsiye sunmak, uyarıda bulunmak ve fikir beyan etmek gibi sınırlı etkileşim yollarına sahiptir. Ancak bu etkiler de

bakanların sorumluluğu altında ve siyasi denge çerçevesinde yürütülmektedir. Anayasa düşünürleri Bagehot ve Jennings'in de vurguladığı gibi, monark artık yürütmenin doğrudan bir parçası değil; ulusal bütünlüğü temsil eden, siyaset dışı ve istikrar sağlayıcı bir unsur olarak konumlanmaktadır. Bu çerçevede monarşi, siyasi kararların merkezinden çıkarak sembolik işlevlere yönelmiş; anayasal sınırlarla tanımlanmış bir kurum hâline gelmiştir (Görgeç, 2024, s. 411). Bu gelişmeler, monarşinin zaman içinde siyasal sistem içindeki ağırlığının azaldığını ve daha çok törensel bir konuma dönüştüğünü düşündürmektedir. Her ne kadar bu dönüşüm tüm anayasal monarşilerde benzer doğrultuda gerçekleşmiş gibi görünse de, her ülkenin kendi koşulları çerçevesinde farklı yönelimler sergilediği söylenebilir.

Tarih boyunca dönüşüm geçirmiş olan İngiliz monarşi sistemi, parlamenter demokrasiyle güçlü bir biçimde bütünleşebilmiş ve hükümdarın görevleri genellikle sembolik düzeye indirgenmiştir. Bazı anayasal monarşilerde monarşinin yetkileri büyük ölçüde sınırlandırılmışken, bazı örneklerde bu yetkilerin daha kapsamlı olduğu görülmektedir. Monark, otoritenin tek elde toplanmasını engelleyecek şekilde sembolik ve sınırlı yetkilerle görev yapar. Temsili konumda bulunan monarkın, başbakan, bakanlar veya meclis başkanını doğrudan görevden alma yetkisi bulunmamaktadır. Ancak bazı anayasal sistemlerde, parlamentonun onayıyla üst düzey bürokratları ve yüksek yargı üyelerini atama yetkisini kullanabilir. Hâkimlerin atanması ve görevden alınması gibi işlemler de yine anayasal çerçevede, sınırlı yetkilerle ve çoğu zaman yürütme organıyla iş birliği içinde gerçekleştirilir. Parlamento ise yasama yetkisini tek başına kullanır. Çıkarılan yasalar, monarkın onayıyla yürürlüğe girse de, bu onay sembolik niteliktedir; monarkın, parlamentonun kabul ettiği yasaları veto etme yetkisi yoktur. Diğer bir ifadeyle, liberum veto hakkı bulunmamaktadır (Gökçe, 2013, s. 328). Bu durum, hükümdarın yalnızca sembolik bir figür değil, anayasal sınırlar içinde belirli bir kurumsal aktör olduğunu gösterir. Yine de, bu yetkiler genellikle hükümdarın tek başına karar verebileceği anlamına gelmez; uygulamada çoğu zaman parlamentonun onayıyla veya önerisiyle sınırlıdır. Meşruti monarşilerde yasama yetkisinin ağırlıklı olarak parlamentoya ait olduğu, hükümdarın ise bu süreçte daha çok sembolik bir rol üstlendiği söylenebilir.

Günümüz İngiltere'sinde anayasal monarşinin başı olan Kral III. Charles, devlet işleyişinde sembolik olsa da bazı anayasal görevleri yerine getirmekle yükümlüdür. Bunlar arasında şunlar yer almaktadır: Başbakanı ve diğer bakanları atamak ve görevden almak,

Parlamentoyu feshederek genel seçimlerin yapılmasını sağlamak, En önemli yasaları onaylamak (Kraliyet Onayı), Lordlar Kamarası üyelerini atamak, Diplomasi yürütme ve antlaşmalar yapmak. Silahlı Kuvvetlerin başı olarak hareket etmek, Birleşik Krallık içinde ve dışında olası veya fiili düşmanca eylemler de dâhil olmak üzere konuşlandırılmasından sorumlu olmak. Son olarak İngiltere Kilisesinin başı olmak ve onurlandırmak (The Constitution Society, 2025). Sonuç olarak, İngiltere'deki anayasal monarşi, monarkın geniş yetkilere sahip görüldüğü ancak demokratik teamüller gereği yetkilerini hükümetin önerileri doğrultusunda kullandığı bir sistemdir. Bu, hem tarihsel mirası koruyan hem de demokratik yönetimi sürdüren bir denge mekanizması oluşturduğu görülmektedir.

2.2.2. Benelüks Ülkeleri

2.2.2.1. Hollanda Krallığı

Hollanda 1814'ten beri anayasal bir monarşidir. Bu, monarşinin konumunun Anayasa'da belirlendiği anlamına gelir. Kral devletin başıdır ve bakanlarla birlikte hükümeti oluşturur. Anayasal monarşide devlet başkanı bakanlık sorumluluğu altındadır. Hollanda parlamentosu Anayasa'da adlandırıldığı gibi “States General” olarak bilinir (Royal House of The Netherlands, 2025). Anayasal sistem içerisinde kralın rolü büyük ölçüde sembolik hale gelmiş ve görevleri anayasal sınırlarla tanımlanmıştır. Anayasa uyarınca Kral, tamamen sembolik nitelikte olan tarihi bir rol olan Devlet Konseyi'nin başkanıdır. Başkan Yardımcısı Konseyin günlük yönetiminden sorumludur. Kral Willem-Alexander 30 Nisan 2013'ten beri Hollanda'nın devlet başkanıdır (Royal House of the Netherlands, 2025). Bu yönüyle Hollanda monarşisi, modern anayasal monarşilerin karakteristik özelliklerini taşıyan ve sembolik yetkilerle sınırlandırılmış bir yapıya sahip olduğu söylenebilir.

1814 Anayasası, Hollanda Krallığı'nın mutlak monarşiyle yönetilmesini öngören ve bakanlıkların doğrudan krala bağlı olduğu bir sistem tanımlıyordu. Ancak 1848'de, özgürlük hareketlerinin etkisiyle anayasa gözden geçirilmiş; kralın yetkilerini sınırlayan ve meclise karşı sorumlu bir parlamento sistemine geçiş yapılmıştır. Bu değişiklik, Hollanda'nın bugüne kadar anayasal monarşi çerçevesinde yönetilmesine zemin hazırlamıştır (Roozendaal, 2022, s. 63).

Tarih boyunca çeşitli dönemsel kırılmalar yaşayan Hollanda monarşisi, özellikle II. Dünya Savaşı sırasında sembolik rolünün ötesine geçmiştir. Hollanda Krallığı, I. ve II. Dünya Savaşları'nda tarafsız kalmaya çalışsa da, II. Dünya Savaşı'nda Nazi işgaline maruz

kalmıştır. İşgal sırasında, Nassau Hanedanı'ndan Kraliçe Wilhelmina İngiltere'ye sığınmış, oradan halkını desteklemeye devam etmiştir. Savaşın sona ermesinin ardından ise ülkesine dönerek monarşik yönetimini sürdürmüştür. Günümüzdeki hanedan Oranje'dan gelmektedir. Her yasa tasarısı öncelikle parlamento tarafından onaylanır ve ardından bakanların kabulüyle Kral tarafından imzalanarak yasalaşır. Dolayısıyla Kral veya Kraliçe, yasa ve tüzükleri imzalama yetkisine sahip olup, yeni hükümetin kurulmasında rol oynar ve Hollanda Kralı, anayasa gereği Danıştay'ın (Raad van State) başkanıdır; ancak bu görev büyük ölçüde semboliktir ve parlamentoya doğrudan öneride bulunma yetkisi fiilen kullanılmaz (Karaçay, 2012, s. 177). Güç parlamento ve hükümette toplanmış olsa da, monarşi sembolik bir devlet başkanlığı rolünü sürdürmektedir.

Sembolik konumuna rağmen, kralın görev ve yetkileri anayasal düzenlemelerle belirli sınırlar içinde tanımlanmıştır. Kararname ve kanunların onaylanması için hem bakanlar kurulunun hem de kralın onayı gereklidir. Devlet ziyaretleri yapmak ve ülkeyi temsil etmek kralın görevleri arasındadır. 1848 Anayasası'na göre kral dokunulmazdır ve tüm yetkilerini bakanlar kuruluna devretmiştir. 2012 yılına kadar, resmî olarak Kral tarafından atanan bakanlar, göreve başlamadan önce Kral'a yemin etme zorunluluğundaydı. Ancak 2012'de, siyasi partiler arasındaki görüş ayrılıkları nedeniyle atama yetkisi parlamentoya devredildi. Bakanlar, her konuda Kral'ı bilgilendirmekle yükümlü olsa da, Kral'ın bakanlıklar üzerindeki etkisi belirsizdir (Karaçay, 2012, s. 178). Hollanda'da anayasal monarşi içerisinde kralın rolü büyük ölçüde sembolik, asıl yürütme yetkisi ise hükümete aittir. Kral, temsil ve danışmanlık görevleriyle devlet işleyişinde yer almakta; ancak siyasi karar alma sürecinde doğrudan etkili olmamaktadır.

2.2.2.2. Belçika Krallığı

Belçika, 1830 yılında Hollanda'dan ayrılarak bağımsızlığını ilan etmiş ve 1831'de anayasal monarşi rejimi altında I. Leopold'u kral ilan etmiştir. Bu sistem, kurulduğu günden itibaren I. Leopold'un soyundan gelenler tarafından sürdürülmüştür. I. Leopold'un Alman kökenli bir hanedana mensup olması, ancak İngiliz ve Fransız kraliyet aileleriyle yaptığı evliliklerle kabul görmesi, Belçika monarşisinin dış destekle güç kazanan ve diplomatik meşruiyet arayan bir yapıda kurulduğunu göstermektedir. Monarşi, kuruluşundan itibaren anayasal sınırlar içinde yer alsa da, zaman zaman bu sınırların ötesine geçebilmiştir. Özellikle II. Leopold döneminde, kralın Kongo'yu kişisel mülkü haline getirmesi bunun en çarpıcı örneğidir. Bu durum, monarşinin yalnızca sembolik bir unsur olmadığını, belirli dönemlerde

bağımsız bir güç merkezi gibi davranabildiğini ortaya koyar. Ancak Kongo'daki uygulamaların yol açtığı tepkiler sonucu, 1908'de bölgenin devlete devredilmesiyle monarşinin bu alandaki etkisi sınırlandırılmıştır. II. Dünya Savaşı sırasında, III. Leopold'un işgal karşısında pasif kalması ve teslim olması, monarşinin meşruiyetini ciddi biçimde tartışmaya açmıştır. Savaş sonrasında, kralın yerine kardeşi Prens Charles'ın naip atanması, sistemin kralsız da sürdürülebileceğini göstermiştir. 1950'de ülkeye dönmesine izin verilen III. Leopold, halkın ve siyasi aktörlerin baskısıyla 1951'de tahttan çekilmiş, yerini oğlu Baudouin'e bırakmıştır. Bu gelişmeler, Belçika'da monarşinin halk desteği ve siyasi meşruiyetle yakından bağlantılı olduğunu ve zamanla daha sembolik bir konuma dönüştürüldüğünü göstermektedir (Roozendaal, 2022, s. 66).

İkinci Dünya Savaşı'ndaki rolü nedeniyle halkın hala mesafeli olduğu bir dönemde tahta geçen Baudouin, 42 yıllık yönetimi boyunca monarşinin meclis ve halk üzerindeki etkisini azaltmış, daha çok sembolik bir konuma dönüştürmüştür. Anayasal yetkiler büyük ölçüde bakanlar kuruluna devredilmiş ve monarşi daha çok ülkenin kültürel birliğini temsil etme görevi üstlenmiştir. Baudouin'den sonra tahtı kardeşi II. Albert devralmış, Albert ise oğlu Philippe lehine tahttan çekilmiştir. Günümüzde Belçika Kralı olarak Philippe görev yapmaktadır. Buna rağmen, kral hâlâ kanunları onaylama veya veto etme yetkisine sahip olup, bu yetkisini önemsemektedir. 1990 yılında Belçika Kralı Baudouin'in, Katolik inançları nedeniyle kürtaç ve ötenazi yasalarını onaylamaktan çekindiği ifade edilmektedir. Parlamento, kralı bu konuda doğrudan zorlamakta güçlük çekince, alternatif bir çözüm yolu aramıştır. Bu kapsamda, kral geçici olarak görevinden alınmış ve bu süre zarfında yasa meclisten geçirilmiştir. Ardından Baudouin'in görevine geri döndüğü belirtilmektedir (Delanty, 2014, s. 348). Bu olay, Belçika tarihinde anayasal bir uzlaşma örneği olarak dikkat çeker ve kralın sembolik rolü ile parlamentonun yasama yetkisi arasındaki dengeyi göstermektedir. Kral ülkenin simgesidir ve devletin başıdır. Ülkenin başkomutanı ünvanına sahiptir. Kanun ve kararnamelerin onaylar, resmi ziyaretlerde bulunur. Fakat her türlü devlet meselelerinde bakanlığa karşı sorumludur.

Belçika, anayasal monarşi ile yönetilen bir ülkedir. Burada, monarşi sembolik bir rol oynamakla birlikte, kralın bazı anayasal yetkileri bulunmaktadır. Kralın görevleri arasında Belçika toplumunun farklı kesimlerini temsil eden kişilerle temas kurmak yer alır; bunlar arasında federal hükümet, topluluk ve bölgesel hükümetlerin üyeleri, milletvekilleri, siyasi liderler ile ekonomik, sosyal, kültürel ve bilimsel alanların temsilcileri, akademisyenler ve

medya yer almaktadır. Kral ve Kraliyet Ailesi üyelerinin, Belçika halkıyla belli ölçüde yakın ilişkiler içinde olduğu ve toplumsal gelişim için çeşitli özel ve kamusal girişimlere destek verdikleri söylenebilir. Ayrıca, Belçika'yı yurt dışında önemli düzeyde temsil ettikleri ifade edilmektedir (The Belgian Monarchy, 2025). Bu görevlerin yanı sıra, Belçika monarşisinin tarihsel gelişimi de monarşinin günümüzdeki sembolik rolünü pekiştirdiği söylenebilir.

Hollanda ve Belçika, her ikisi de anayasal monarşi ile yönetilmekte olup, kralların yetkileri büyük ölçüde semboliktir. Ancak, tarihi süreçleri ve anayasal çerçeveleri farklılıklar gösterdiğinden, monarşinin etkisi ve rolü açısından bazı birbirine benzemeyen özellikleri bulunmaktadır. Hollanda'da kral sembolik bir figürdür ve anayasal sınırları oldukça keskin bir şekilde belirlenmiştir. Mevcut kral Willem-Alexander, genellikle kültürel ve diplomatik görevleri yerine getirmektedir. Belçika'da ise kralın sembolik de olsa yasama sürecine müdahale etme yetkisi vardır. Yukarıda resmi kaynaklarda bahsedildiği 1990'daki kürtaj yasasında olduğu gibi, ahlaki ve siyasi konularda nadir durumlarda etkili olabilir. Her iki ülkede de monarşi anayasal ve sembolik bir role sahiptir; ancak Hollanda monarşisi daha tarafsız ve törensel bir yapıya dönüşmüştür. Belçika monarşisinin tarihsel nedenlerden dolayı zaman zaman siyasi etkisini hissettirdiği görülmüştür.

2.2.2.3. Lüksemburg Büyük Dükalığı

Lüksemburg'un tarihsel süreci, monarşinin sembolik rolünün nasıl şekillendiğini anlamamıza yardımcı olur. Bölge, çeşitli hanedanların yönetimi altında kalmış; 1354'te İmparator IV. Charles tarafından dukalık statüsüne yükseltilmiştir. Zamanla Burgonya ve Habsburg hanedanlıklarının egemenliğine giren Lüksemburg, 17. yüzyılda farklı güçler arasında çatışmalara sahne olmuştur. 19. yüzyılda ise Orange-Nassau Hanedanı'nın himayesine geçen dükalık, Avrupa'daki büyük siyasi değişimlerin etkisiyle tarafsız bir devlet haline gelmiş ve kendi anayasasını oluşturmuştur. Bu gelişmeler, Lüksemburg monarşisinin tarih boyunca hem siyasi istikrarı koruma hem de sembolik bir rol üstlenme çabası içinde olduğunu göstermektedir (Roozendaal, 2022, s. 76). Ülke, 1815 yılında Büyük Dükalık statüsüne yükselmiş ve 1890'da bağımsızlığını ilan ederek Hollanda ile olan kişisel birliği sona erdirmiştir. Tahta geçen Büyük Dük Adolphe, Nassau-Weilbourg Hanedanı'nın kurucusu olarak kabul edilir. Günümüzde, aynı hanedanın altıncı kuşak temsilcisi olan Büyük Dük Henri, Lüksemburg'un devlet başkanı olarak görev yapmaktadır (Cour grand-ducale, 2025).

Lüksemburg monarşisi, tarih boyunca yaşanan siyasi değişimlerle şekillenmiş ve günümüzde büyük ölçüde sembolik bir devlet başkanlığı rolü üstlenmiştir. Ancak monark, önemli anayasal yetkilere sahip olup, ülkenin iç ve dış politikasında belirli ölçüde etkili olmaya devam etmektedir. Bu durum, Lüksemburg monarşisinin hem tarihsel kökenlerini hem de günümüz siyasi yapısını yansıtmaktadır. Almanya, Fransa ve Belçika ile komşu olan Lüksemburg günümüzde Avrupa’da hayatta kalan tek ve son dükalıktır (Barger, 2020).

Lüksemburg monarşisi, özellikle 19. ve 20. yüzyıllarda önemli değişimlerden geçerek şekillenmiştir. Bu dönemde monarşinin sembolik rolü güçlenirken, anayasal yetkileri zaman zaman tartışma konusu olmuştur. Anayasal monarşiyle yönetilen Lüksemburg’da, yürütme ve yasama yetkileri dükün elindedir. Başbakan ve bakanların atanması, danıştay üyelerinin seçilmesi gibi önemli görevler dük tarafından gerçekleştirilir. Ayrıca, yüksek mahkemeye taşınan konularda da dükün görüşü alınır. Ulusal ve uluslararası kararnamelerin onaylanması ve ülkenin çıkarlarının korunması da dükün sorumluluğundadır. Günümüzde grand dük, diğer ülkelerdeki monarklara kıyasla daha sembolik bir rol oynasa da, birçok anayasal yetkiyi hâlâ elinde tutmaktadır. 2020 yılında, Lüksemburg Kraliyet Ailesi’nin harcamalarındaki düzensizlikleri ele alan Waringo Raporu kamuoyuyla paylaşıldı. Ancak, monark olan Büyük Dük Henry’nin anayasal dokunulmazlığı nedeniyle kendisi hakkında herhangi bir soruşturma başlatılamadığı aktarılmaktadır (Barger, 2020).

2023 revize Anayasası’nın 1. maddesi Büyük Dükalığın "demokratik, özgür, bağımsız ve bölünmez bir devlet" olduğunu beyan eder. Lüksemburg, anayasal bir biçimde parlamenter bir demokrasidir. Anayasal monarşi, kalıtsal bir monarşiyi devlet başkanı olarak tanıyan bir tür siyasi rejimdir (Cour grand-ducale, 2025). Bu yapıda, monarşinin rolü sembolik olup, devletin günlük yönetimi ve siyasi kararlar parlamentoya ve hükümete aittir. Lüksemburg, Avrupa’da varlığını sürdüren tek büyük düklük olup anayasal monarşiyle yönetilmektedir. Büyük Dük Henry, diğer Avrupa monarklarına kıyasla görece daha fazla yetkiye sahiptir, ancak yine de uygulamada yetkilerinin çoğu semboliktir.

2.2.3. Kuzey Ülkeleri

2.2.3.1. Danimarka Krallığı

Danimarka Monarşisi’nin kökenleri Gorm the Old’a (ö. 958) kadar uzanır. Başlangıçta monarşi seçimli bir sistemle yürütülse de, pratikte bu seçim genellikle hüküm süren kralın en büyük oğlu veya yakın akrabasıyla sınırlıydı. 1200’lerin sonlarından itibaren ise kral,

yetkilerini sınırlayan bir taç giyme tüzüğünü imzalamak zorunda kalmıştır (Kongehuset, 2025). Seçim usulü, çoğunlukla mevcut monarkın en büyük oğlu veya yakın akrabaları arasında gerçekleşse de, bu uygulama monarşinin tamamen mutlak bir miras sistemi olmadığını; halk veya soyluların da belirli bir ölçüde etkisinin bulunduğunu göstermektedir.

1200'lerin sonlarından itibaren kabul edilen taç giyme tüzüğü, monarşinin yetkilerini sınırlandıran önemli bir adım olmuştur. Bu tüzük, monarkların iktidarlarını keyfi şekilde kullanmasını önlemeyi hedeflemiş ve monarşiyi daha sınırlı, anayasal bir yapıya dönüştürmüştür. Danimarka tarihindeki bu gelişmeler, monarşinin zamanla nasıl anayasal bir yapıya evrildiğini ve monarkın yetkilerinin sınırlandırılmasının modern devletin oluşumunda önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Böylece Danimarka monarşisi, giderek daha sembolik bir konuma gelirken, çağdaş demokratik yapının temelini oluşturmuştur (Kongehuset, 2025).

1660-1661 yıllarında mutlakiyetçi yönetim benimsenerek seçmeli monarşi, miras yoluyla geçen monarşiyle değiştirildi. Ardıllık, erkek primogeniture ilkesine dayanarak 1665 tarihli Lex Regia ile belirlendi. 1849'da kabul edilen demokratik anayasa ise monarşinin statüsünü mutlakiyetten anayasal yapıya dönüştürdü. 1953'te çıkarılan Veraset Yasası, kadın hükümdarlara izin vererek Kraliçe Margrethe'nin 1972'de tahta çıkmasına olanak sağladı. 2009'da yapılan düzenlemeyle ise tahta geçişte cinsiyet ayrımı kaldırıldı ve en büyük çocuk, cinsiyetten bağımsız olarak tahtın varisi oldu (Kongehuset, 2025). Böylece Danimarka monarşisi, mutlakiyetten anayasal ve daha eşitlikçi bir yapıya doğru evrilmiştir.

Danimarka monarşisi, tarihsel süreçte önemli hanedan değişimleri ve uluslararası bağlantılarla dikkat çeken bir gelişim göstermiştir. Eski kraliyet hanedanının doğrudan soyunun sona ermesiyle birlikte, taht bir yan kolun üyesine geçmiş ve böylece yeni bir hanedan dönemi başlamıştır. Bu değişim, Danimarka monarşisinin esnek yapısını ve dönemin siyasi dengeleri içinde yeniden şekillenme kapasitesini ortaya koyar. Yeni kral, uzun yıllar tahtta kalarak istikrarı temsil etmiş ve hanedanın Avrupa'daki etkisini artırmıştır. Özellikle bu dönemde monarşi, yalnızca ulusal sınırlar içinde bir kurum olmanın ötesine geçerek Avrupa'daki diğer kraliyet aileleriyle güçlü akrabalık ilişkileri kurmuştur. Kralın çocukları, İngiltere, Rusya, Almanya ve Yunanistan gibi çeşitli ülkelerin monarşileriyle evlilik yoluyla bağ kurmuş; böylece Danimarka kökenli hanedan, Avrupa çapında tanınan ve etkili bir hanedan haline gelmiştir. Bu ilişkiler, monarşinin diplomatik gücünü

pekiştirirken, Danimarka'yı da Avrupa'daki hanedanlar arası siyasi dengelerin bir parçası haline getirmiştir.

Danimarka monarşisinin bu dönemdeki en dikkat çekici yönlerinden biri, Avrupa'nın farklı ülkelerinde hüküm süren veya sembolik roller üstlenen monarklarla kurulan doğrudan bağlar aracılığıyla uluslararası bir ağa dâhil olmasıdır. Bu durum, modern monarşilerin ulusal sembollerin ötesinde, kıtalararası meşruiyet, itibar ve temsil gücü taşıyabileceğini göstermektedir. Günümüzde hâlâ hüküm süren hanedan, bu tarihsel arka planın ve Avrupa kraliyetleriyle kurulan köklü ilişkilerin bir mirasçısı olduğu söylenebilir (Kongehuset, 2025). Danimarka, hanedan değişikliklerini nispeten istikrarlı bir şekilde gerçekleştirirken, İspanya'da hanedan değişiklikleri genellikle siyasi krizlerle iç içe geçti. Bununla birlikte, her iki monarşi de Avrupa'nın büyük hanedanlarıyla sıkı bağlantılar kurarak uluslararası ilişkilerde önemli roller oynadı.

20. yüzyılda Danimarka monarşisi, geleneksel yapısını korurken modernleşmeye de uyum sağladı. Frederik IX'un tahta çıkışı ve ardından en büyük kızı Margrethe'nin Danimarka'nın ilk kadın hükümdarı olarak tahtta yer alması, monarşinin toplumsal ve siyasi yapıyla uyumunu gösterdi. Kadınların tahta geçişinin önündeki engellerin kaldırılması, hanedanın sürekliliği açısından önemli bir adım oldu. Günümüzde Danimarka tahtında bulunan Glücksborg Hanedanı, Avrupa'nın en istikrarlı hanedanlarından biri olarak varlığını sürdürmektedir (Kongehuset, 2025).

Kral VII. Frederik, 1849'da imzaladığı anayasa ile Danimarka'da mutlak monarşiden anayasal monarşiye geçişi başlatmıştır. Günümüzde Danimarka kralı ya da kraliçesi, başbakan ve bakanları atama, yasaları onaylama veya veto etme gibi yetkileri daha çok sembolik düzeydedir. Şu anda tahtta bulunan II. Margrethe, geniş bir kraliyet ailesinin lideri olarak halk arasında sevilen bir figürdür. Yaşı ilerlemiş olmasına rağmen kendine has yaşam tarzı ve kişisel tercihleri zaman zaman kamuoyunda ilgi çekmektedir. Bu özellikleriyle II. Margrethe, Avrupa'nın en tanınan monarklarından biri olarak görülmektedir (Roozendaal, 2022, s. 80). Danimarka monarkı İspanya ve Belçika'daki gibi sembolik roller oynar, ancak Lüksemburg'daki Büyük Dük gibi bazı resmi yetkilere sahiptir. Danimarka'daki anayasal monarşi sistemi, diğer Avrupa ülkelerindeki gibi parlamentonun kontrolünde ilerleyen bir süreçtir. Genel olarak Danimarka monarşisi, yetkileri açısından diğer Batı Avrupa monarşileriyle benzerlik göstermektedir. Ancak resmî olarak hala başbakan atama ve yasa

onaylama yetkisi olması bakımından Hollanda ve Belçika'dan daha fazla yetkiye sahip gibi görünmektedir.

Danimarka monarşisi özellikle hanedan değişikliği daha istikrarlı bir dönüşüm süreci yaşarken, İspanya monarşisi tarih boyunca daha fazla iç savaş, hanedan değişikliği ve siyasi kriz yaşamıştır. Her iki monarşi de modern anayasal çerçevede varlığını sürdürmekte; ancak Danimarka'da monarşi daha az tartışmalıdır.

2.2.3.2. İsveç Krallığı

İsveç, 10. yüzyıldan bu yana krallık olarak örgütlenmiş bir devlettir. Ancak, kabile yönetiminden merkezi bir krallığa dönüşümü 13. yüzyılın sonlarında gerçekleşmiştir. Yazılı kayıtlarda adı net olarak geçen ilk İsveç kralı ise Vasa'dır; 1523 yılında tahta çıkmıştır. 19. yüzyılda yaşanan bazı isyanlar, kralın değiştirilmesi, veliahtların ve diğer taht varislerinin ölümü gibi sebeplerle, o dönemde Avrupa ve İsveç üzerinde büyük etkisi olan Napolyon'un da desteğini alan Fransız kökenli Bernadotte Hanedanı'ndan Jean Baptiste Bernadotte, 1810 yılında İsveç Parlamentosu tarafından kral olarak seçilmiştir (Hatipoğlu, 2021, s. 861). Bu gelişmeler, İsveç monarşisinin tarihsel süreçte nasıl dinamik ve dış etkilere açık bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Erken dönemde yerel beyliklerden oluşan dağınık bir siyasi yapıdan, güçlü bir merkezi otoriteye geçiş süreci, Avrupa'daki genel devletleşme eğilimleriyle paraleldir.

Tarihsel dönüşüm yalnızca hanedan değişimleriyle sınırlı kalmamış, aynı zamanda Avrupa içindeki güç dengeleri ve modernleşme süreciyle birlikte monarşinin kurumsal niteliğinde de önemli evrimler yaşanmasına yol açmıştır. İsveç, Orta Çağ boyunca Danimarka ve Norveç ile Kalmar Birliği'ni oluşturana kadar bağımsız bir krallık olarak varlığını sürdürmüştür. Kalmar Birliği'nden ayrılarak bağımsızlığını yeniden kazanan İsveç, Otuz Yıl Savaşları sırasında topraklarını genişletmiş ve bu süreçte İsveç İmparatorluğu'nu kurmuştur. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'na katılmayan İsveç, tarafsızlık politikasını sürdürmüştür. Günümüzde anayasal monarşiyle yönetilen İsveç'te, 1974 yılın da kabul edilen Anayasa'ya göre kralın herhangi bir resmi yetkisi yoktur, yalnızca sembolik bir rol üstlenmektedir. (Roozendaal, 2022, ss. 80-81).

Fiilen sembolik olan kraliyet egemenliği, anayasa ile resmen kaldırılmıştır. Bugün Kral'ın hak ve yetkileri tamamen anayasa ile sınırlandırılmış olup, Kral ülkenin en üst düzey temsilcisi ve sembolüdür (Kungahuset, 2025). İsveç örneği, monarşinin çağdaş demokratik

sistemlerle uyumlu bir biçimde yeniden tanımlanabileceğini ve tarihsel meşruiyetin anayasal sınırlarla dengelenebileceğini ortaya koymaktadır. İsveç, 1974 Anayasası ile monarkın tüm siyasi yetkilerini kaldıran ilk Avrupa ülkelerinden biridir. Günümüzde Kral XVI. Carl Gustaf, tamamen sembolik bir figürdür ve hükümet üzerinde hiçbir etkisi yoktur. Genel olarak İsveç, monarşiyi en fazla sınırlayan Avrupa ülkesi olarak, diğer Avrupa ülkelerinden daha net sembolik bir kraliyet modeline sahiptir.

2.2.3.3. Norveç Krallığı

Norveç monarşisi bin yıldan daha eskilere dayanır. İlk Norveç kralı olarak kabul edilen Harald Fairhair, Norveç'in küçük krallıklarını yaklaşık 885'te tek bir krallığa birleştirdi. Harald Fairhair'den günümüze kadar Norveç'te 60'tan fazla adlandırılmış hükümdar oldu. Mevcut kral, 1905'ten beri Norveç'i yöneten Glücksburg Hanedanı'na mensuptur (The Royal Court of Norway, 2025). Harald Fairhair'in Norveç'i siyasi birliğe kavuşturması, ülkenin merkezi otoriteye dayalı ilk monarşik yapısının temelini atmıştır.

Norveç tarihi yüzyıllar öncesine dayansa da, modern Norveç bağımsız bir ulus olarak nispeten gençtir. 1380'de Norveç ve Danimarka tek bir monarşi altında birleştirildi; ancak Norveç'e birlik içinde ikincil bir rol verildi ve giderek Danimarka kontrolü altına girdi. Danimarka ile birlik, Napolyon Savaşları'nın ardından 1814'te feshedildi. Norveç kısa bir süreliğine tekrar bağımsız bir ulus haline geldi ve kendi anayasasını hazırladı. Sadece birkaç ay sonra Norveç, İsveç ile bir birliğe girmek zorunda kaldı. Bu sefer bağımsız bir ulustu; ancak ortak bir kral ve ortak dış politikaya sahipti (The Royal Court of Norway, 2025). Her iki birlik deneyimi de, Norveç'in modern ulus-devlet kimliğini kurarken nasıl tarihsel olarak denge ve bağımlılık ilişkileri içinde şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bugünkü bağımsız anayasal monarşi yapısının temelinde, bu tarihsel mücadele ve geçici bağımsızlık dönemlerinin önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

Norveç, tarihsel bağımlılıklardan kurtularak 20. yüzyılın başında bağımsız bir monarşi olarak kendi yolunu çizmeye başladı. 1905'te İsveç ile birlik sona erdi ve Norveç kendi kralını seçti: Kral Haakon VII. Norveç Kraliyet Hanedanı, Glücksburg Hanedanı'na aittir. Günümüzde Kral Harald ve Kraliçe Sonja ile Veliaht Prenses Haakon, Veliaht Prenses Mette-Marit ve Prenses Ingrid Alexandra monarşiyi temsil etmektedir. Norveç anayasal bir monarşidir; kral resmi olarak devletin başı olmakla birlikte, görevleri daha çok temsil ve törensel niteliktedir. Yasama ve yürütme yetkileri ise seçilmiş organlarda bulunmaktadır

(The Royal Court of Norway, 2025). Norveç Monarşisi daha mütevazı, halkla doğrudan temas kuran ve modern demokrasiyle uyumlu bir yönetim anlayışını benimsemektedir. Avrupa monarşileri anayasal monarşi olarak benzer işleyişe sahip olsa da, Norveç monarşisi, Avrupa Monarşisine kıyasla daha az siyasi ve törensel güce sahiptir ve daha demokratik bir yapıya bütünleşmiştir.

Norveç Krallığı günümüzde anayasal monarşi ile yönetilmekte olup, tahta geçen monark sembolik düzeyde yürütme yetkisine sahip olan devlet başkanıdır. Devlet ve toplumu ilgilendiren tüm konular, seçimle göreve gelen parlamento tarafından görüşülüp karara bağlanır. Kral ise genellikle yurtdışı ziyaretlerinde ülkesini temsilen görev yapmakta ve aynı zamanda Norveç Silahlı Kuvvetleri'nin resmi başkomutanı unvanını taşımaktadır (Roozendaal, 2022, ss. 78-79).

2.2.4. Monarşiyle Yönetilen Diğer Avrupa Ülkeleri

2.2.4.1. Andorra Prenslığı

Andorra'nın yönetim biçimi parlamenter eş prensliktir. 1278 yılında, Andorra'nın İspanya'daki Seu d'Urgell Piskoposu ile Fransa'daki Foix Kontu ortak hükümdar olarak belirlenmiştir. 1607'de Foix Kontluğu Fransız tahtına geçince, Andorra'daki eş prenslik de Fransa devlet başkanının yetkisine dâhil olmuştur. Bu sistem, Andorra'nın bağımsızlığını korumasına ve komşu ülkelerle ilişkilerinde eşitlik ilkesinin sürdürülmesine olanak sağlamıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2022).

Bu ortak yönetim modeli yüzyıllar boyunca varlığını sürdürmüş, Fransa tahtına çıkan her hanedan yöneticisi ve Ancien Régime'in sona ermesinin ardından cumhurbaşkanları bu görevi üstlenmiştir. 1993 yılına kadar etkisini sürdüren bu Diarşik yapı, yine aynı yıl kabul edilen Andorra Anayasası ile tamamen sona ermemiş, sembolik bir biçime dönüşmüştür. Yeni anayasa, eş-prenslerin yetkilerini ciddi ölçüde sınırlandırmış olsa da, Orta Çağ'dan bu yana uygulanan vergi toplama sisteminde bir değişikliğe gidilmemiştir. Bu yönetim biçimi, dünyada benzeri olmayan bir siyasi durumu ortaya çıkarmıştır. Ülkenin halkı tarafından seçilmeyen iki monarktan biri, kendi ülkesinde monark statüsünde olmamasına rağmen (örneğin Fransa Cumhurbaşkanı), Andorra'da prens unvanı taşıyarak monarklık görevini sürdürmektedir (Roozendaal, 2022, ss. 71-72).

Andorra, tarihsel olarak bağımsızlığını koruma çabalarını sürdürmüş ve bu çabalar, 1278'deki eş prenslik sistemine dayanan ortak yönetimle pekiştirilmiştir. Ancak,

Andorra'nın siyasi yapısı, zaman içinde evrim geçirmiştir. Andorra 14 Mart 1993 tarihinde referandum sonucu kabul edilen yeni Anayasayla Devlet statüsü kazanmış ve Birleşmiş Milletlere (BM) üye olmuştur. Eş Prensler Devlet Başkanı unvanlarını korumakla birlikte, sorumluluklarını diğer yetkililere devretmişlerdir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2022). Bu anayasal değişiklik, Andorra'nın egemenliğini güçlendirmiş eş prenslik sisteminin sembolik rolünü korurken, Andorra'nın uluslararası ilişkilerde daha bağımsız olmasına neden olmuştur.

Andorra, anayasal bir diyarşi ve parlamenter demokrasidir. Devlet başkanları, Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron ve Urgell Piskoposu Joan Enric Vives i Sicília'dır. Eş prenslerin rolü büyük ölçüde törenseldir. Andorra parlamentosu dört yıllık dönemlerle çalışır ve danışmanlar, yedi idari bölgeden eşit sayıda ve tek bir ulusal seçim bölgesinden seçilir. Hükümet başkanı, Andorra Demokratları'nın lideri Xavier Espot Zamora'dır. Andorra'nın temel öncelikleri arasında mali reformlar, AB ile entegrasyonun güçlendirilmesi ve ekonomik büyümenin sürdürülmesi yer almaktadır (Avustralya Hükümeti Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı, 2024). Andorra'nın monarşisi, aslında klasik anlamda bir monarşi olarak değil, daha çok kendine özgü yönetim biçimi olan bir diyarşi sistemine dayanmaktadır. Andorra'daki diyarşi (eş-prenslik) sistemi, klasik anlamda bir monarşiden belirgin biçimde ayrılır.

2.2.4.2. Lihtenştayn Prensligi

Liechtenstein Prensligi Valduz ve Shellenberg topraklarının birleştirilmesi ile 1719 yılında kurulmuştur. Lihtenştayn Prensligi, 1815 Viyana Kongresi'nde egemenliğini kaybetmeden Alman Konfederasyonu'na katılmıştır. Konfederasyonun 1866'daki yıkılmasıyla tam egemenliğini kazanmıştır. 1862'de yapılan anayasa değişikliğiyle halk tarafından seçilen üyelerden oluşan bir meclis kurulmuş; bu meclis yasama yetkisini kullanmak, devlet bütçesini hazırlamak ve idari kararlar almakla görevlendirilmiştir. 1921'de kabul edilen ve İsviçre Anayasası örnek alınarak hazırlanan yeni Anayasa çerçevesinde Lihtenştayn Prensligi'nin demokratik ve parlamenter sisteme dayalı meşrutiyetle yönetilen bir monarşi olduğu kabul edilmiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2022). 1921'de kabul edilen anayasa, Lihtenştayn'ın monarşik yapısını modern bir parlamenter sistemle birleştirerek, ülkenin hem geleneksel monarşisini hem de demokratik değerleri bütünleştirmiştir.

Lihtenştayn Prensliği, demokratik ve parlamenter bir temele dayanan anayasal kalıtsal bir monarşidir. Hükümdar Prens, Lihtenştayn Devlet Başkanıdır. Lihtenştayn Anayasası ve ülkenin yasalarına uygun olarak halkla birlikte devlet gücünü kullanır. Hükümdar Prens ve halk, birbirlerinden bağımsız bireysel hak ve görevlere sahiptir. Bunlar her iki tarafın birlikte çalışmasını zorunlu kılar. Devlet Başkanı'nın hak ve görevleri, Prensliği demokratik ve parlamenter temellere dayanan anayasal bir kalıtsal monarşi olarak tanımlayan Lihtenştayn Anayasası'nda belirtilmiştir. Ülkenin egemenliği hükümdar Prens ve halk arasında paylaşılr (Fürstehaus von Liechtenstein, 2024).

Her ne kadar Liechtenstein anayasal parlamenter monarşi ile yönetiliyor olsa da, ülkenin prensi Avrupa'daki diğer anayasal monarklara kıyasla daha geniş fiili yetkilere sahiptir. Prens, sadece sembolik bir figür olmanın ötesinde, devlet yönetiminde etkin bir rolü üstlenmektedir. Dış ilişkilerde ülkeyi temsil etme yetkisine sahip olan prens, buna ek olarak parlamentonun önerisi ve desteği doğrultusunda hükümeti atama görevini yerine getirir. Yasama sürecine doğrudan müdahil olabilen prens, gerektiğinde parlamentoyu geçici olarak erteleme, yeniden toplama ya da feshetme yetkilerini de elinde bulundurur. Bunlara ek olarak, kararname çıkarma hakkına sahip olduğu gibi, olağanüstü hâl ilan etme yetkisi de prensin anayasal yetkileri arasında yer almaktadır. Bu durum, Liechtenstein monarşisini Avrupa'daki diğer anayasal monarşilerden ayıran bazı temel özelliklerden biridir (Roozendaal, 2022, s. 74).

Prens, halkın onayı olmadan bir yasa çıkaramaz ya da devlet bütçesini tek başına belirleyemez. Bu durum, Lihtenştayn'ı modern ve demokratik bir monarşi yapan unsurların başında gelir. Bu yapı, Lihtenştayn'ın siyasi istikrarını ve halkın devletle olan ilişkisindeki dengeyi sağlamaktadır. Anayasa, hem prensin hem de halkın hak ve görevlerini belirlemekte; her iki tarafın da birbirinden bağımsız hareket edebilmesine olanak tanımaktadır. Bu durum, Lihtenştayn Prensliği'nin anayasal kalıtsal monarşi olarak benzersiz bir yönetime sahip olduğu anlamına geliyor.

2.2.4.3. Monako Prensliği

Ülkenin siyasi yapısı anayasal monarşidir. Monako toprakları 1297 yılından beri Grimaldi Hanedanı tarafından yönetilmektedir. Modernleşme ve uluslararası arenada tanınma sürecinde önemli adımlar atan Monako, 1993 yılında Birleşmiş Milletlere üye olmuştur. Bugün Monaco Prensi Grimaldi ailesinden olan II.Albert'tir (T.C. Dışişleri Bakanlığı,

2022). Prensler mutlak yetki sahibi değildir. Ülkenin ordusu olmadığı için ülkenin güvenliğini Fransa sağlamaktadır ve Prens'in Fransa vatandaşı olma zorunluluğu vardır. Bu yönetim biçimi, Monako'nun küçük yüzölçümüne ve sınırlı nüfusuna rağmen güçlü bir merkezi otoriteye sahip olmasını sağlamaktadır.

Grimaldi Hanedanı'nın yüzyıllardır süregelen egemenliği, monarşinin istikrar ve süreklilik unsuru olarak toplumda meşruiyetini korumasına yardımcı olmuştur. Monako Anayasası, yürütme, yasama ve yargı yetkilerini Egemen Prens'e tanır; bu yetkiler belirli sınırlar içinde diğer devlet organlarıyla da paylaşılmaktadır. Monako'nun Yürütme Organında yürütme yetkisi Prens Albert'e aittir; ancak Başbakan (Fransız veya Monako vatandaşı) Prens Albert adına yasa tasarılarını tartışan altı kişiden oluşan Hükümet Konseyi'ne başkanlık eder. Diğer hükümdarlarda olduğu gibi, Prens Albert'in tek başına Monako adına asalet, nişan ve diğer onur unvanlarını verme yetkisi vardır (Royal Central, 2023). Prens Albert'in, diğer Avrupa hükümdarlarının aksine, günlük siyasette daha fazla yetkiye sahip olması, Monako'nun monarşisinin benzersizliğini ortaya koyuyor.

Günümüzde Monaco Prenslığı, özellikle gümrük ve dış ilişkiler alanlarında 1861 yılından bu yana Fransa Cumhuriyeti ile yakın bir ilişki içerisinde. Ordusu bulunmayan prensliğin güvenliği, Fransız ordusu tarafından sağlanmaktadır. Demokratik monarşiyle yönetilen Monaco'da Prens, yalnızca sembolik bir figür değil, aynı zamanda günlük siyasette etkin bir rol üstlenmektedir. Prens, ülkesini ulusal ve uluslararası düzeyde temsil etme görevini yerine getirirken, yasama yetkisi ise ulusal konsey ile paylaşılmış durumdadır. Yürütme organı olan devlet bakanı ve hükümet, doğrudan prensle karşı sorumludur. Yargı gücü de Prens'in yetki alanındadır; prenslik yargı süreçlerinde geniş yetkilere sahip olup, mahkemeler üzerinde belirleyici bir konumda bulunmaktadır. Conseil de la Couronne (Taç Konseyi), özellikle mali konularda Prens'e danışmakla yükümlüdür ve bu yapı, egemen yetkiler çerçevesinde faaliyet göstermektedir (Öztuna, 2005, s. 317). Sonuç olarak, Avrupa monarşileri, ülke tarihleri, siyasi gelenekleri ve toplumsal dinamiklerine bağlı olarak farklı derecelerde siyasi yetki ve temsiliyet oluşmaktadır. Norveç gibi monarşilerde halkla doğrudan ilişki kuran, demokratik ilkelerle uyumlu sembolik monarklar ön plandayken; Lihtenştayn ve Monako gibi küçük devletlerde monarklar, anayasal çerçevede daha aktif yürütme rolü üstlenmektedir. Andorra ise eş prenslik modeliyle farklı bir diyarşik yönetim yapısını korumaktadır. Bu çeşitlilik, Avrupa'daki anayasal monarşilerin siyasi çeşitliliğini ve modern devlet yapıları içindeki farklılaşmalarını göstermektedir.

Tablo 2.1. Avrupa monarşileri karşılaştırması

ÜLKE	MONARŞİ TÜRÜ	NE ZAMANDIR MONARŞİ	HANEDAN	YETKİLER VE ROL
İNGİLTERE (BİRLEŞİK KRALLIK)	Anayasal Monarşi	1066'dan beri (Modern)	Windsor	Sembolik yetkili, devlet başkanı
BELÇİKA	Anayasal Monarşi	1831'den beri	Saxe-Coburg ve Gotha	Sınırlı yetkili, devlet başkanı
DANİMARKA	Anayasal Monarşi	935'ten beri	Glücksburg	Sembolik yetkili, devlet başkanı
İSPANYA	Anayasal Monarşi	1479 (Birleşik İspanya) / 1975 (Modern)	Bourbon	Sembolik yetkili, devlet başkanı
HOLLANDA	Anayasal Monarşi	1815'ten beri	Orange-Nassau	Sembolik yetkili, devlet başkanı
İSVEÇ	Anayasal Monarşi	970'ten beri	Bernadotte	Sembolik yetkili, devlet başkanı
LÜKSEMBURG	Anayasal Monarşi	1815'ten beri	Nassau-Weilburg	Sınırlı yetkili, devlet başkanı
NORVEÇ	Anayasal Monarşi	885'ten beri	Glücksburg	Sembolik yetkili, devlet başkanı
MONAKO	Anayasal Monarşi ile Yönetilen Prenslük	1297'den beri	Grimaldi	Sınırlı yetkili, devlet başkanı
LİHTENŞTAYN	Anayasal Monarşi ile Yönetilen Prenslük	1719'dan beri	Liechtenstein	Görece güçlü yetkilere sahip, devlet başkanı
ANDORRA	Diarşik Monarşi	1278'den beri	Ortak yönetim (Fransa Cumhurbaşkanı & Urgell Piskoposu)	Sembolik yetkili, iki devlet başkanı

(Kaynak: Ülkelerin Resmi Sitesinden Bilgi Alınarak Yazar Tarafından Oluşturuldu¹)

¹ İngiltere: www.royal.uk/the-role-of-the-monarchy , www.consoc.org.uk/the-constitution-explained/the-monarchy/, Belçika: www.monarchie.be/en#monarchy, Danimarka: <https://www.kongehuset.dk/en/the-monarchy-in-denmark/history/>, İspanya: www.casareal.es/ES/corona/Paginas/la-corona-hoy-articulos-constitucionales.aspx, Hollanda: www.royal-house.nl/topics/themes/monarchy , İsveç: www.kungahuset.se/english/the-monarchy-of-sweden , Lüksemburg: www.monarchie.lu/fr/le-chef-detat, Norveç: www.royalcourt.no/seksjon.html?tid=28435&sek=27259, Monako: royalcentral.co.uk/europe/monaco/the-monarchs-role-in-monaco-182728/, Lihtenştayn: fuerstenhaus.li/en/princely-house/biographies-of-all-reigning-princes/, Andorra: www.dfat.gov.au/geo/andorra/andorra-country-brief, kaynaklarından yararlanılmıştır.

Tabloda görüldüğü gibi, Avrupa'daki monarşiler genellikle anayasal veya parlamenter monarşi şeklinde örgütlenmiştir. Bu ülkelerde monarkların yetkileri ise çoğunlukla sembolik düzeydedir. Ancak Lihtenştayn ve Lüksemburg gibi bazı ülkelerde hükümdarın yetkileri nispeten daha geniştir. Ayrıca, İngiltere ve Norveç gibi monarşiler çok eski tarihlere dayanırken, Belçika ve Lihtenştayn gibi bazıları daha modern dönemde kurulmuştur. Andorra'nın ise benzersiz bir yönetim biçimi vardır; burada iki eş-prens (Fransa Cumhurbaşkanı ve Urgell Piskoposu) ülkeyi ortaklaşa yönetmektedir. Özetle, monarşiler tarihsel sürekliliklerini koruyarak günümüzde genellikle sembolik roller üstlenmişlerdir; ancak bazı küçük ülkelerde hükümdarlar hâlâ yönetimde belirli bir güce sahiptir. Bu çeşitlilik, Avrupa monarşilerinin tarihsel, kültürel ve siyasi bağlamlara göre farklı evrimler geçirdiğini göstermektedir.

3. İSPANYA MONARŞİSİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

İspanya'nın monarşik yapısını tarihsel gelişimiyle incelemek, ülkenin Orta Çağ'dan günümüze kadar geçirdiği dönüşümleri anlamak açısından oldukça önemlidir. İspanya, farklı kültürel, dini ve bölgesel unsurların etkisiyle şekillenmiş, birden fazla krallığın birleşmesiyle oluşan bir monarşi geleneğine sahiptir. İspanya diğer Avrupa ülkelerine nazaran siyasi birliğini daha erken kurmuş (15. yy) ve güçlü bir devletin altyapısını oluşturmuştur (Paksoy, 2021, s. 108). İspanyol monarşisi, tarihsel olarak birçok kez dönüşüm geçirmiştir. Bu dönüşümler, Orta Çağ'ın feodal krallıklarından, erken modern dönemin güçlü ve merkezîyetçi mutlak monarşilerine, ardından anayasal monarşi biçimine kadar uzanmaktadır. Bu tarihsel süreç, hem iç dinamikler hem de dış etkenlerle şekillenmiştir.

İspanya'da monarşinin tarihsel gelişimini incelemek, bu siyasi yapının nasıl değiştiğini ve ülke kimliği üzerindeki etkilerini daha iyi anlamamıza yardımcı olur. Bu bölümde, İspanya monarşisinin tarihsel süreci üç ana dönemde ele alınacaktır. Öncelikle, Orta Çağ'da farklı krallıkların birleşmesiyle oluşan erken monarşi yapıları ve bunların gelişim süreci üzerinde durulacaktır. Sonrasında, 20. yüzyılda yaşanan cumhuriyet deneyimlerinin monarşi üzerindeki etkileri değerlendirilecek; son olarak da iç savaş sonrası Franco dönemi ve sonrasındaki demokratikleşme süreci ışığında monarşinin nasıl bir konum kazandığı incelenecektir.

3.1. Ortaçağ Dönemi

Ekim 1469'da Kastilya Kraliçesi Isabel ile Aragon Kralı Fernando'nun evliliği gerçekleşmiştir. Bu evlilik, Kastilya ile Aragon arasındaki uzun süredir devam eden rekabeti sona erdirmiş ve iki krallık arasında kalıcı bir ittifak sağlamıştır. Böylece birleşik bir İspanya'nın temelleri atılmış ve ilerleyen dönemlerde önemli siyasi ve askeri başarıların önünü açmıştır (Parmele, 2023, s. 75). Bu evlilik, iki büyük krallığın birleşmesine ve İspanya'nın birliğinin oluşmasına yol açmıştır. Bu birleşme, her iki krallığın siyasi yapısını koruyarak ortak bir dış politika izlemelerini sağlamış ve İspanya'nın iç ile dış politikalarının şekillenmesinde belirleyici olmuştur. Katolik Hükümdarlar Isabel ve Fernando, İspanyol tarihinde derin izler bırakarak yeni bir devlet kurmuştur. Kraliyet gücünü esas alan monarşi anlayışıyla Avrupa'da Yeni Çağ'ın ilk modern devlet yapısını oluşturan önemli liderler olarak kabul edilirler (Horta, 2024, ss. 161-162). Böylece Isabel ve Fernando, yalnızca iki

krallığı birleştirmekle kalmamış, Avrupa’da Yeni Çağ’ın ilk güçlü merkezi devlet yapısını inşa eden hükümdarlar olarak tarihe geçmişlerdir. Bu merkezi yapı, ilerleyen yıllarda İspanya'nın küresel bir imparatorluk haline gelmesine zemin oluşturmuştur.

Katolik hükümdar Isabel, keskin zekâsıyla kamusal sorunlarla mücadele etti ve kendisini ilahi bir görev olarak gördüğü büyük bir Katolik devlet kurmaya adanmıştı (Parmele,2023, s. 76). Bugünkü anlamıyla Engizisyon, genellikle Katolik Krallar dönemi olarak adlandırılan süreçte, Kastilya Kraliçesi I. Isabel ile Aragon Kralı II. Fernando’nun siyasi birlikteliğiyle başlamıştır. Bu kurum İspanya’da Santo Oficio adıyla bilinmektedir. Aragon Prensi Fernando (1452 doğumlu) ile Kastilya Prensesi Isabel (Eylül 1450 doğumlu), 18 Eylül 1469’da Valladolid’de evlenmiş ve Kral IV. Enrique’nin ölümüne kadar Kastilya’da önemli bir siyasi etki yaratmışlardır. Bu evlilik ve sonrasında gelen iktidar süreci, Engizisyonun kuruluşuna zemin hazırlayan siyasi ve dini atmosferin oluşmasında belirleyici olmuştur. 1478 yılında kurulan bu yeni Engizisyon, özellikle antisemitik karakteriyle dikkat çekmektedir. Dönemin hedeflerinden biri, ülkede dini farklılığı ortadan kaldırmak ve homojen bir Katolik kimliği tesis etmektir. Bu doğrultuda Yahudiler ve Müslümanlar ya din değiştirmeye zorlanmış ya da sürgün edilmiştir. Ancak din değiştiren birçok kişi de Engizisyon mahkemeleri tarafından yoğun işkencelere ve cezalandırmalara maruz bırakılmıştır. Bu süreci değerlendiren Manuel de Malet ve Isac, Engizisyonun yalnızca dinsel değil, aynı zamanda siyasi bir araç olarak da kullanıldığını vurgulamaktadır. Güneş (2017) yaptığı çalışmada Manuel de Malet ve Isac’ın aşağıda yazılan raporlarını aktarmıştır:

Fernando ve Isabel Katolik Krallar olarak adlandırılan çok dindar prenslerdi, korkunç önlemler aldılar. 1492’de Yahudiler, 1502’de Müslümanlar vaftizi veya sürgünü seçmek zorunda kaldılar. Birçoğu gitmeyi tercih etti. Katolikliği Seçenler ise İspanyolların gözünde birer şüpheliye döndüler; özelde eski dinlerini öğretmekle suçlandılar. Bu krallar onlara karşı İspanyada Kutsal Ofis denilen Engizisyonun Dini Mahkemelerini yarattılar (s. 3)

Görüldüğü üzere, din değiştirme, bireyleri Engizisyonun şiddetinden ve tehditlerinden korumakta yetersiz kalmıştır. Zorla Hristiyanlaştırılan Müslüman (Moriscos) ve Yahudilerin (Marones), eski dinlerine dönüp dönmedikleri didik didik edilmiş, gelen en küçük şikâyetler dahi değerlendirilmiş ve bu durum çoğu zaman işkenceyle, hatta yakılarak infazla sonuçlanmıştır (Güneş, 2017, s. 3). Bu, hem dini hem de siyasi bir baskı oluşturmuş,

insanları inançlarını değiştirmeye zorlamıştır. Engizisyonun böylesine şiddetli uygulamaları, dönemin dini hoşgörüsüzlüğünü ve mutlakiyetçi bir yönetim anlayışını yansıtmaktadır.

1492'de, son Müslüman krallığı Granada'nın düşmesinin ardından, Portekiz ve Kastilya Krallıkları, İberya'dan İslam'ı çıkarma görevini ideolojik bir haçlı seferi olarak benimseyerek, Kuzey Afrika'da İslam'a karşı savaşılmaya başladılar. Bu dini aynı zamanda da ideolojik genişleme anlayışı, kısa sürede coğrafi keşiflerle birleşerek İspanya'nın küresel bir güç hâline gelmesinin önünü açmıştır. Bu ideolojik inanç, sadece Kuzey Afrika'yla sınırlı kalmamış, deniz aşırı yayılmacı politikalara neden olup, Kastilya ve Portekiz'in coğrafi keşiflerdeki rolünü şekillendirmiştir. Portekizliler Hint Okyanusu'nda başarılı olurken, Kastilya da, Kolomb'u izleyerek, Amerika'da kazanımlar elde ettiği görülmektedir. 1493'te Yeni Dünya'nın papalık konusunda bölünmesi ve ardından 1494'te Tordesillas Antlaşması'yla birlikte, Kuzey, Orta ve Güney Amerika'nın büyük bölümü, Kastilya ile Aragon'un mirasının birleşmesinden sonra kararlaştırıldığı gibi, Kastilya ya da İspanya'ya tahsis edildiği aktarılmaktadır (Black, 2020, ss. 67-68). Anlaşmada keşiflerin Kastilya adına yapılacağı ve yeni fethedilen toprakların sahibinin Kastilya olacağı yazmaktadır (Horta, 2024, s. 182). Dinî bir görev olarak nitelendirilen bu yayılmacı anlayış, İspanyol sömürge imparatorluğunun temelini oluşturarak, sömürgeci Avrupa merkezli dünya düzeninin oluşmasında kilit bir rol oynadığı söylenebilir.

Erken modern dönemde şekillenen bu yayılmacı politika, Kastilya'nın deniz aşırı topraklara yönelmesinde etkili olmuş ve Kolomb'un seferlerine zemin hazırlamıştır. Yeni Çağ'ın başlarında, Avrupa'nın Amerika kıtasıyla ilk karşılaşması Kristof Kolomb'un 1492'de Batı Hint Adaları'na ulaşmasıyla gerçekleşti. Onun seyahati İberya'nın yayılma örüntüsünün bir parçasıydı. Bu yayılmacılık bölgesel ve dinsel bir amaç olmasının yanı sıra, ekonomiktir (Black, 2020, s. 68). Anlaşma kapsamında, Kolomb'un keşfedilecek topraklarda önemli bir yetki sahibi olması ve bu topraklardan elde edilen kazançların belirli bir kısmının İspanya Krallığı'na aktarılması öngörülmüyordu (Horta, 2024, s. 182) Amerika'dan gelen değerli madenler, İspanya ekonomisinin büyümesine katkıda bulundu ve ülkeyi Avrupa'daki en güçlü monarşilerden biri haline getirdi. Isabel ve Fernando, deniz aşırı keşiflere büyük önem verdiler. Bu keşifler, İspanya'ya yeni topraklar ve kaynaklar kazandırmakla beraber İspanyol İmparatorluğu'nun temellerini de attı.

XVI. yüzyılda Kristof Kolomb'un keşifleriyle başlayan ve fatihler tarafından gerçekleştirilen deniz aşırı fetihler ile bu toprakların sömürgeleştirilmesi, İspanyol

İmparatorluğu'nun temelini oluşturmuştur. Ancak her imparatorlukta olduğu gibi, bu geniş coğrafyada ortak bir kültürün oluşması mümkün olmamış; farklı bölgeler kendi hukuk, siyasal ve toplumsal yapılarını büyük ölçüde korumuştur. Habsburg Hanedanı, siyasal bütünlüğü sağlarken yerel özerklikleri de gözetken bir yönetim anlayışı benimsemiştir. İspanyol Habsburg Hanedanı, oluşturdukları kendi yönetim biçiminde imparatorluk içerisindeki her bir bölgenin kendi ekonomik, hukuki, siyasal ve toplumsal yapılarını korumalarına olanak sağlamıştır (Gunther & Montero, 2009, s. 13). İspanyol İmparatorluğu'nun farklı bölgeleri, kendi siyasal sistem ve toplumsal yapılarını korumayı sürdürmüştür. Bu durum, İspanya'yı yöneten Habsburg Hanedanı'nın uyguladığı yönetim biçiminin bir yansımasıdır. Habsburglar, siyasal bütünlük ve bölgesel özerkliği bir arada tutmayı hedefleyen bir yönetim anlayışı benimsemiştir. Bu yaklaşım, İspanyol İmparatorluğu'ndaki çeşitliliği ve bölgesel farklılıkları koruma anlamında belirleyici olmuştur.

İspanyol İmparatorluğu'nun siyasi ve idari yapısını şekillendiren bu anlayışın kökenleri, Habsburg Hanedanı'nın İspanya tahtına geçişiyle birlikte atılmıştır. İspanya'da Habsburg Hanedanı'nın temeli, I. Isabel ve Fernando'nun kızı I. Juana'nın, Avusturya Kralı I. Maximilian'ın oğlu Felipe ile evlenmesiyle atılmıştır. Bu evlilikten sonra tahta çıkan V. Karl yani İspanyollar için I. Carlos, hem Avusturya hem de İspanya kralı olmuş ve kendisini Kutsal Roma-Germen İmparatoru olarak ilan etmiştir (Elik & Bal, 2014, s. 93). II. Felipe'nin 1598'deki ölümünden II. Carlos'un 1700'deki ölümüne kadar geçen süre, İspanyol Habsburglarının siyasi hegemonyalarının ve onların temsil ettiği ve savunduğu değerlerin yavaş yavaş gerilediği dönem oldu. İspanya dünya siyasetinde ön planda yer almaya devam etmesine rağmen, önce ciddi ekonomik sorunlar, daha sonra da sosyopolitik meseleler ülkenin gelişmesini kısıtladı ve sonunda gücünün tükenmesine neden oldu. XVIII. yüzyıla kadar süren bu yönetim biçimi, II. Carlos'un ölmesi ve neticesinde İspanya Habsburg Hanedanı'ndan tahta geçebilecek kimsenin kalmamasıyla sona ermiştir (Horta, 2024, ss. 276-277).

İspanya'nın son Habsburg kralı II. Carlos çocuksuz ölünce, İspanyol monarşisinin tamamını XIV. Louis'nin genç torunu Anjou Dükü Philip' e bırakmış oldu. Mirası reddetmesi ve terekeyi bölmeye çalışması halinde tahtı rakibi Kutsal Roma İmparatoru I. Leopold'un küçük oğlu Arşidük Karl' a bırakması şartıyla Felipe, V. Felipe oldu (Black, 2020, ss. 125-126). Hanedan değişikliği, Habsburg Hanedanı'nın oluşturduğu yönetim biçiminde de değişikliğe

gidilmesine yol açmıştır. İspanya’da, Fransa’nın mutlak monarşisiyle bağlantısı olan Bourbon Hanedanı ile devlet inşa süreci başlamıştır. İlk olarak merkezileşme politikaları uygulanmış ve bazı bölgelerin özerklikleri veya ayrıcalıkları kaldırılmıştır (Payne, 1973a, s. 325).

Bourbon Hanedanı’nın İspanya’daki yönetimi, Habsburgların uyguladığı yönetim tarzında önemli değişikliklere neden olmuştur. Habsburgların özerkliklere ve yerel yönetimlere dayalı yönetim anlayışı, Bourbonların merkezileşme politikalarıyla yerini daha sıkı bir devlet kontrolüne bırakmıştır. Bu doğrultuda, bazı bölgelerin sahip olduğu özerklikler veya ayrıcalıklar ortadan kaldırılmış, devlet otoritesini güçlendirmeye yönelik reformlar hayata geçirilmiştir. Bu süreç, İspanya’nın iç yönetim yapısında önemli bir dönüşümü ifade etmektedir. Bourbon reformları, hem idari hem ekonomik alanda merkezi otoritenin güçlendirilmesi ve imparatorluğun etkinliğinin artırılması amacıyla gerçekleştirilmiştir.

18. yüzyılda Bourbon hanedanı tarafından başlatılan merkezileşme reformları yalnızca idari bir dönüşüm değil, aynı zamanda mutlak monarşinin pekiştirilmesi anlamına gelmiştir. V. Felipe’nin “Nueva Planta Kararnameleri” ile Katalonya, Aragon ve Valensiya gibi bölgelerdeki yerel özerklikler ortadan kaldırılmış; Fransız modeli örnek alınarak krallığın doğrudan yetki sahibi olduğu, hiyerarşik ve yeknesak bir yönetim anlayışı oluşturulmuştur. Krallık, yasama, yürütme ve yargı yetkilerini merkezde toplayan kraliyet konseyi aracılığıyla tüm ülke üzerinde mutlak bir otorite kurmayı hedeflemiştir. Bu süreçte monarşi, sadece sembolik bir güç olmaktan çıkarak, kamusal yaşamı düzenleyen ve yerel topluluklar üzerinde doğrudan etkili olan bir yapı haline gelmiştir. Katalanca gibi yerel dillerin yerini Kastilya’nın alması, feodal ayrıcalıkların kaldırılması ve tüm yönetsel kararların Madrid’den alınması, bu mutlakiyetçi dönüşümün temel taşları olmuştur. Her ne kadar Basklar ve Navarra gibi bazı bölgeler tarihsel sadakatleri nedeniyle kısmi özerkliklerini korumuş olsa da, genel çerçevede Bourbon hanedanı, İspanya’da merkezîyetçi bir ulus-devletin temellerini atmış ve monarşinin gücünü yeniden tanımlamıştır (Pekmez, 2021, s. 39).

Orta Çağ’da feodal bir yapı içinde, dışarıdan bakıldığında bütüncül ama içyapısı krallıklara bölünmüş bir İspanya tablosu ortaya çıkmaktadır. Bu dönemde toprak bütünlüğünü sağlamak amacıyla bazı bölgelere fuero adı verilen ayrıcalıkların tanınması, bu bölgelerdeki yerel kimliklerin korunması ve hatta şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Habsburg Hanedanı’nın benimsediği çok merkezli yönetim anlayışı ise, yersel özerkliklerle toprak bütünlüğünü aynı çatı altında bir araya getiren bir model sunmuştur. 18. yüzyılda Bourbon

Hanedanı'nın iktidara geçmesiyle birlikte merkeziyetçi politikalar uygulanmaya başlanmıştır. Bu süreçte Katalonya ve Aragon gibi bölgelerdeki özerk yapılar ve yerel kurumlar ortadan kaldırılmıştır (Payne, 1973a, s. 326). Orta Çağ'dan başlayıp 18. yüzyıla kadar İspanya'nın siyasi düzeni, birçok hanedanın yönetim anlayışının etkisi altında şekillenmiştir. Bu süreçte, bölgesel kimliklerin korunması ve özerkliklerin tanınması, İspanya'nın toprak bütünlüğünü sağlama stratejileriyle ilgili olduğu düşünülmektedir.

Avrupa'daki mutlak monarşi döneminde, kralların hizmetinde çalışan bürokratik bir sınıfın ortaya çıkmasıyla birlikte merkezi devlet yapısının temelleri atılmış, bu sayede merkezin otoritesi uzak bölgelere de yayılabilmiştir. Bourbon Hanedanı, İspanyol Altın Çağı'nın ardından zayıflayan İspanya'yı güçlendirmek için reform girişimlerinde bulunmuş ve bu doğrultuda İspanya'nın birliğini sağlama çabası göstermiştir. Bu bağlamda, Fransa Kralı XIV. Louis'nin torunu olan V. Felipe, Bourbon Hanedanı'nın yönetimi devralmasıyla birlikte İspanya'da merkeziyetçi bir yönetim yapısı kurmuştur. Hükümdarın çıkardığı bir fermanın, illere atanmış krallığa bağlı yöneticiler aracılığıyla merkeze uzak bölgelerde uygulanabilmesi, merkezi otoritenin geniş çaplı hâkimiyetini pekiştirmiştir. Felipe V, İspanya'da merkezileşme politikalarını hayata geçirerek, bölgesel özerkliklerin sınırlandırılması ve yerel yönetimlerin merkeze bağlanması yönünde adımlar atmıştır (Payne, 1973b, ss. 351-358). Bu reformlar, ülkenin siyasi ve idari yapısını yeniden şekillendirmiş, İspanya'yı daha bütünleşmiş ve etkin bir imparatorluk haline getirme hedefi doğrultusunda önemli bir dönüm noktası haline getirmiştir. Bourbon Hanedanı'nın bu reformları, özellikle merkezi otoriteyi sağlamlaştırmak, ekonomik verimliliği artırmak ve İspanya'nın uluslararası alandaki konumunu güçlendirmek için tasarlanmıştır.

İç sınırlar ve Habsburglar dönemindeki göreceli özerklik tümüyle ortadan kalkmıştı (Horta, 2024, s. 282). Aragon Krallığı'nın kurumları ortadan kalkmış ve Katalonya ile birlikte cezai yargı yetkileri de kaybedilmiştir Mallorca'ya özgü pek çok kurum varlığını devam ettirirken, Valensiya tüm bölgesel yapılarını kaybetmiştir. Buna karşın Katalonya, merkezi yönetimin vergi ve askeri birlik sağlama çabalarındaki başarısızlığı nedeniyle feodal ve aristokratik yapısını korumayı başarmıştır. İspanyol Veraset Savaşı'nda Bourbon Hanedanı'nı destekleyen Bask şehirleri ile Navarra ise kendilerine özgü hukuki ve idari ayrıcalıklarını (fueros) sürdürebilmiştir. Öte yandan, 18. yüzyılda çok sayıda İspanyol akademisi kurulmuş, 1785 yılından itibaren İspanyol bayrağı ülke genelinde benimsenmiş ve bu dönemde ilk ulusal marş kabul edilmiştir (Payne, 1973b, ss. 351-358). Bu gelişmeler, İspanya'da

merkezileşme sürecinin farklı bölgelerde farklı biçimlerde ilerlediğini ve tarihsel sadakat ya da direnişin bölgesel ayrıcalıkların korunmasında belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir. Bu yasalar ülkede bir tek Navarra'da ve Bask illerinde uygulanmıyordu. İki bölge de, V. Felipe'nin sürdürdüğü savaş boyunca ona sadık kalmış olmalarının karşılığı olarak, kendi eski yöresel yasalarını (fueros) ve özelliklerini korumuşlardı.

Navarra, İspanya Krallığı içinde kendi kurumlarına ve meclislerine sahip olan bir krallık olmayı sürdürüyordu; Bask illeriye zaten yüzyıllardan beri Kastilya Krallığı'nın bir parçasıydı (Horta, 2024, s. 282). Felipe V, Bourbon Hanedanı'nın İspanya'da merkeziyetçi politikalarını hayata geçirirken, İspanyol Veraset Savaşı'na katılan bölgeler arasında farklı yaklaşımlar benimsemiştir. Taht savaşında kendisine karşı savaşan Aragon ve Katalonya gibi bölgelerin ayrıcalıklarının bir kısmını kaldırmıştır. Ancak Mallorca'nın birçok kurumu varlığını sürdürmüştür ve Valensiya ise tüm bölgesel yapılarını yitirmiştir. Bununla birlikte, İspanyol Veraset Savaşı'nda Bourbon Hanedanı'nın yanında yer alan Bask Şehirleri ve Navarra, ayrıcalıklarını koruyabilmişlerdir. Felipe V'nin yönetimi sırasında, İspanya'nın siyasi ve kültürel birliğini güçlendirmek amacıyla birçok reform gerçekleştirilmiştir. 18. yüzyılda, ülkenin kültürel ve bilimsel altyapısını desteklemek için çok sayıda İspanyol akademisi kurulmuştur. 1785 yılındaki gelişmeler, İspanya'nın ulusal kimliğini ve merkeziyetçi yapısını güçlendirme sürecinin bir parçası olmuştur.

İspanyol liberallerinin, yeni rejimi üniter bir yapıda oluşturma girişimleri, bir tarafta liberaller ile gelenekçiler, diğer tarafta bölgeler ile merkezi yönetim arasında gerilimlere neden olmuştur. 19. yüzyıl, İspanya'da iç savaşlar ve askeri darbelerle dolu, bu çatışmaların yoğun bir şekilde yaşandığı kaotik bir dönem olarak öne çıkmaktadır. İspanyol liberallerinin çabaları, hem ideolojik hem de bölgesel düzeyde önemli gerilimlere yol açmakla beraber bu dönemde, liberaller ve gelenekçiler arasında süregelen çatışma, ülkedeki siyasi kutuplaşmayı derinleştirmiştir. Aynı zamanda, merkezi hükümet ile özerklik talep eden bölgeler arasındaki mücadeleler, İspanya'nın siyasi istikrarını ciddi şekilde sarsmış gerilimi daha da artırmıştır. Bu çalkantılı dönemde İspanya, sadece iç çatışmalarla değil, aynı zamanda imparatorluğunun zayıflamasıyla da mücadele etmek zorunda kalmıştır. İspanya, yeni rejim ile diğer birçok Avrupa ülkesinde olduğu gibi Napolyon'un ordularıyla tanışmıştır. 1808'de Napolyon önderliğindeki Fransa, o zamana kadar müttefiki olan İspanya'yı işgal etmiştir (Tosun, 2017, s. 54).

İspanya, Fransa'ya karşı 1808-1814 tarihleri arasında Bağımsızlık Savaşı (War of Independence) vermiştir. Bu savaş, İspanya tarihindeki ilk "ulusal" savaş olma niteliğini taşımaktaydı ve Fransa tarafından işgal edilmiş öteki ülkeleri de aynı şekilde tepki göstermeye özendirmişti (Horta, 2024, s. 323). Savaş, Napolyon'un ordularına karşı düzenli bir savaş olmaktan çok, İspanyol halkının Fransızlara karşı yürüttüğü bir gerilla mücadelesidir. Nihayetinde bu mücadele, Fransızları geri çekilmeye zorlamıştır. Böylesine dağınık ve yerel bir savaş tarzının benimsenmesi, her topluluğun kendi bağımsızlığını büyük ölçüde kendi çabalarıyla sağlaması, İspanya'nın merkezi devlet yapılanmasındaki zayıflığını ve bölgelerin kendi kendine yetebilme kapasitesini açıkça ortaya koymaktadır. Ayrıca, bu durum, İspanya'daki yerel bağların ve bölgesel dinamiklerin, merkezi otoriteye kıyasla ne denli güçlü olduğunu da göstermektedir (Payne, 1973b, ss. 415-423). Bu savaş, geleneksel anlamda bir düzenli orduyla yürütülen savaşlardan farklı olarak, büyük ölçüde gerilla savaşı şeklinde gerçekleşmiştir. Yerel halk, merkezden bağımsız olarak, Fransız işgaline karşı kendi bölgelerinde direniş örgütlemiştir. Bu mücadele biçimi İspanya'nın o dönemde merkezi bir devlet olarak etkin bir şekilde işlev gösteremediğini de açıkça göstermiştir. Büyük ölçüde her topluluğun kendi bağımsızlığını kendi başına temin etme çabası bölgelerin kendi kendine yeterliliklerini ortaya koymuştur.

İspanya, Napolyon'un işgaliyle modern yönetim anlayışlarıyla tanışmış ve ülke genelinde merkeziyetçi, üniter bir yapı kurmayı hedeflemiştir. Ancak toplumun büyük kısmının muhafazakâr ve geleneksel yapısı, bu dönüşümün istenildiği gibi ilerlemesini engellemiştir. 19. yüzyılda köylüler tam anlamıyla modern vatandaş kimliğine kavuşamamış, merkezi otorite ise yerel elitlere dayanmak zorunda kalmıştır. Napolyon'un kardeşi Joseph Bonaparte'nin tahta geçirilmesi büyük bir direnişi tetiklemiş, 1812'de Cadiz'de kabul edilen anayasa, geniş haklar ve genel oy hakkı tanıyan liberal bir metin olarak öne çıkmıştır. Ancak Bourbon hanedanı, VII. Ferdinand'ın mutlak monarşiyi yeniden tesis etmesiyle bu süreç kesintiye uğramıştır. Katalanlar, Napolyon'a karşı direnişte özyönetim girişiminde bulunmuş ve bu deneyim, ileride bölgesel federalist hareketler için temel oluşturmuştur (Magone, 2009, ss. 2-3). 19. yüzyılın ikinci yarısında, özellikle Katalonya, Bask ve Galiçya gibi bölgelerde yerel dil ve kültürlere dayanan bölgesel milliyetçilikler güç kazanmıştır. Merkezi yönetim, ülkeyi illere bölüp Kastilyaca'yı dayatan tek tip bir eğitim sistemi kurarken, bu durum bölgesel kültürel uyanışı tetiklemiştir. İspanya, bu dönemde eğitim, bürokrasi ve altyapı alanlarında önemli ilerlemeler kaydetse de, bölgesel uyum tam

sağlanamamıştır. Bu tarihsel süreç, İspanya'yı bölgesel farklılıkları dikkate alan yeni yönetim modellerine yönlendirmiştir (Moreno, 2007, ss. 99-100).

Merkezi otoritelerin, ülkenin her bölgesine nüfuz etmek için yerel iktidar yapıları olan seçkinler sistemine bel bağlaması, merkeziyetçiliğin zayıflığını ve yerel güçlerin önemini gözler önüne sermektedir. Bağımsızlık Savaşı'nın sonunda, İspanyollar Napolyon'un ordularını geri çekilmeye zorlamış ve monarşi yeniden tesis edilmiştir. Bu süreç boyunca yaşananlar, İspanya'nın iç bölünmelerini ve merkezi yönetim eksikliğini gözler önüne sermiştir. Yerel direnişlerin öne çıkması, bir yandan İspanyolların dayanıklılığını ve bağımsızlık azmini sergilerken, diğer yandan bölgesel kimliklerin ve özerklik taleplerinin güçlendiğini göstermiştir.

Kraliçe Naibi María Christina, kızı II. Isabel'in tahta çıkmasını sağlamaya ve gelenekçi-muhafazakârların desteklediği Prens Carlos'un yerine geçmesini önlemeye çalıştı. Bunun için hükümete liberallerden Martínez de la Rosa'yı getirip bazı değişiklikler yapmaya çalıştı. Bu çabalar, 1833-1840 yıllarında çıkan Birinci Carlist Savaşı'nı durdurmaya yetmedi. Carlist Savaşları sadece bir taht kavgası olmaktan öte, aynı zamanda farklı siyaset ve toplumsal anlayışların mücadelesi olarak da görülmelidir (Payne, 1973b, ss. 428-432). Carlist Savaşları, gelenekçi ve muhafazakâr güçlerle, liberal ve modernleşme yanlısı gruplar arasındaki derin ideolojik farklılıkların bir yansımasıydı. Gelenekçiler ve muhafazakârlar, Carlos de Bourbon'u destekleyerek eski rejimin değerlerini ve merkeziyetçi bir yapıyı savunuyorlardı. Öte yandan liberaller, daha ilerici bir anayasal düzen ve reformlar için Isabel lehine hareket ediyorlardı. Bu bağlamda, Carlist Savaşları, İspanya'nın siyasi ve toplumsal yapısının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Hem veraset hem de sistem mücadelesi olarak iki boyutlu bir çatışmadır.

Gelenekçiler ve muhafazakârlar eski düzeni korumaya çalışırken, liberaller 1812'de ilan edilen ancak tam olarak uygulanamayan anayasal rejimi hayata geçirmek istiyordu. Savaş liberallerin zaferiyle sonuçlanıp II. Isabel'in saltanatı (1833–1868) devam etse de, istenilen anayasal ve liberal düzen tam olarak kurulamadı. Savaş sonrası özellikle Bask şehirleri ile Navarra'daki özerklikler (fuero) büyük ölçüde zayıfladı. Katalonya'da ise merkezileşme politikaları daha sert hissedildi. 1822'de Ceza Kanunnameleri kaldırıldı, 1825'te Katalanca okullarda yasaklandı. 1837'de Katalan parası yürürlükten kalktı, 1845'te bölgesel yönetim sona erdi. Bu gelişmeler, merkeziyetçi devletin bölgesel kimlikleri bastırmaya çalıştığının somut örnekleridir. Bu durum, İspanya'nın çeşitli bölgelerinde ulusal ve bölgesel kimliklerin

şekillenmesini uzun vadede etkiledi. Özellikle Bask ve Katalan bölgelerinde, merkeziyetçi politikalar ve yerel kimliklerin bastırılması, sonraki yıllarda milliyetçilik ve bağımsızlık hareketlerinin temelini oluşturdu. 1868 Eylül’ünde General Prim, Cadiz’de hükümete karşı bir ayaklanma başlattı. Kısa sürede diğer bölgelere yayılan bu “Şanlı Devrim” (Glorious Revolution), anayasayı değiştirmeyi ve kraliçeyi yönetimden uzaklaştırmayı amaçlayan köklü bir rejim değişikliği hareketiydi. Bu gelişme, İspanya’daki siyasi yapıyı sarstı ve halk arasında büyük yankı uyandırdı (Payne, 1973b, ss. 463-464). Eylül 1868’de General Prim liderliğinde, Cadiz’de başlayan askeri ayaklanma (pronunciamiento), kısa sürede ülkenin diğer bölgelerine yayıldı. Bu hareket Kraliçe Isabel II’nin tahttan indirilmesini hedefledi. Bu nedenle, devrim bir rejim değişikliğiyle sonuçlandı. Şanlı Devrim, İspanya tarihindeki en köklü siyasi dönüşümlerden biri olmuştur.

1869 Anayasası, İspanya’da liberal demokratik değerlerin yerleşmesinde önemli bir adım oldu. Ancak yeni rejim, 1873 yılında Birinci İspanyol Cumhuriyeti’ne yol açan daha büyük siyasi çalkantıların öncesindeki kısa bir dönemi temsil ediyordu. İspanya’nın bu dönemde yaşadığı istikrarsızlık, siyasi gruplar arasındaki derin fikir ayrılıkları ve toplumsal değişimin hızına ayak uyduramayan yapılar nedeniyle devam etti.

3.2. Cumhuriyet Deneyimleri

İspanya’nın tarihinde monarşi dışı yönetim biçimleri, toplumsal taleplerin, ideolojik dönüşümlerin ve özellikle siyasi krizlerin sonucu olarak 19. yüzyıl sonundaki Birinci Cumhuriyet ve 20. yüzyıl başlarındaki İkinci Cumhuriyet olarak iki kez denenmiştir. Her ne kadar farklı sebeplerden dolayı ortaya çıkmış olsalar da, İspanya’nın yönetim yapısında köklü değişiklikler yapma girişimleridir. Bu cumhuriyet deneyimleri yalnızca monarşiye alternatif yönetim biçimlerini değil, aynı zamanda merkeziyetçilik ile yerel özerklik arasındaki ilişkiyi de yeniden tanımlama zorluklarını da içermiştir. Bu iki dönemin temel özellikleri, reform girişimleri ve karşılaştıkları zorluklar ayrı ayrı ele alınmalıdır; böylece her dönemin özgün dinamikleri ve tarihsel etkileri daha iyi anlaşılacaktır.

3.2.1. Birinci İspanya Cumhuriyeti

1868 Eylül Devrimi, İspanya’da “Devrimci Altı Yıl” olarak anılan dönemin başlangıcını oluşturmuş ve ülkede köklü siyasal değişimlerin önünü açmıştır. Bu sürecin başat aktörlerinden biri olan Cumhuriyetçi Demokratik Federal Parti, devrimin ardından iktidara gelmiş ve 1869 ile 1874 yılları arasında iki farklı rejim deneyimi yaşanmıştır. Bunlardan ilki,

Haziran 1869'dan Şubat 1873'e kadar süren anayasal monarşi dönemidir. Bu rejim, II. Isabel'in tahttan indirilmesinden sonra meclisin yeni bir hanedan arayışına girmesiyle şekillenmiş; sonuç olarak, Bourbon Hanedanı dışında bir isim olan Amadeo de Saboya, 1870 yılında İspanya Kralı ilan edilmiştir. Amadeo'nun seçilmesi, monarşi krizine çözüm bulmak ve siyasi istikrarı sağlamak amacıyla yapılmış olsa da, uygulamada beklentileri karşılayamamıştır. General Prim'in suikast sonucu ölmesi, Amadeo'nun en büyük siyasi destekçisiz kalmasına yol açmış; bu durum, içerideki Cumhuriyetçi muhalefet, Carlist ayaklanmalar, Küba'daki bağımsızlık hareketleri ve meclis içindeki bölünmelerle birleşince, ülkeyi son derece karmaşık ve istikrarsız bir sürecin içine sürüklemiştir (Postigo, 2017, s. 979).

İspanya'da monarşinin merkeziyetçi politikaları beklenen sonucu vermemiş, 1873'te monarşinin yerini I. Cumhuriyet almıştır. Bu cumhuriyet dönemi, Bask ve Katalonya başta olmak üzere farklı bölgelerde yerel kimliklerin daha görünür hâle gelmesine neden olmuştur. Federal yönetim modeli, Galiçya, Endülüs ve Valensiya gibi diğer bölgelerde de benzer talepleri güçlendirmiştir. Böylece ülkenin farklı kültürel ve tarihsel yapısını dikkate alan, daha çoğulcu bir yönetim anlayışı ortaya çıkmıştır (Luelmo & Williams, 1999, s. 171). Cumhuriyet dönemi, sadece siyasi bir rejim değişikliği değil; aynı zamanda ülkenin farklı bölgelerinin kendi kimliklerini daha açık ifade edebileceği bir fırsat yarattı.

1873 yılında ilan edilen Birinci Cumhuriyet, İspanya'nın monarşi dışındaki ilk yönetim deneyimi olarak tarihe geçmiştir. Bu dönemde, federal bir yapının tesisi amacıyla 1873 Anayasası hazırlanmış ve ülkenin, kolonileriyle birlikte federe birimlere ayrılması öngörülmüştür. Ancak söz konusu anayasa, mecliste oylanamadan düşmüştür. Cumhuriyetçi federalistlerin geniş halk desteği sağlayamaması, kısa sürede dört farklı devlet başkanının görev yapması ve yaygın siyasal istikrarsızlık, Cumhuriyet'in kırılgan yapısını daha da derinleştirmiştir. Katalonya başta olmak üzere bazı bölgelerde yaşanan yerel ayaklanmalar ile merkezi otorite arasındaki gerilimler, federal ideallerin uygulamada ne denli sorunlu olduğunu ortaya koymuştur. Böylece İspanya'nın anayasal düzeyde federal bir devlet olarak tanımlandığı bu ilk ve tek deneyim, hem içeriden gelen siyasi parçalanmalar hem de dışsal baskılar nedeniyle uzun ömürlü olamamıştır (Postigo, 2017, s. 980).

Siyasi istikrarsızlık ve toplumsal gerilimler bu sürecin kısa ömürlü kalmasına neden olmuştur. Carlist hareketin yeniden yükselişi, farklı bölgelerde çatışmaların yoğunlaşmasına yol açmış ve merkezi otoriteyi daha da zorlamıştır. Cumhuriyetin sona ermesiyle birlikte

monarşinin geri dönüşü, merkeziyetçi yönetim anlayışını yeniden güçlendirmiştir. Bu durum, bölgesel özerklik taleplerini büyük ölçüde sınırlandırmıştır. Buna rağmen Birinci Cumhuriyet, siyasi reform düşüncesinin kökleşmesine ve sonraki dönemlerde gündeme gelecek değişim arayışlarına zemin hazırlayan kritik bir deneyim olarak değerlendirilmektedir (Luelmo & Williams, 1999, s. 171).

1874 yılının ocak ayında General Pavía, siyasi krizi sonlandırmak amacıyla kurucu meclisi zorla dağıtmıştır. Ardından başbakanlık görevine General Serrano atanmış ve ülke yönetiminde geçici bir düzen sağlanması için 1869 Anayasası yeniden yürürlüğe konulmuştur. Ancak bu dönemde, özellikle Katalonya ve Bask bölgelerinden güçlü destek alan ve 1872 yılında başlayan Üçüncü Carlist Savaşı hâlâ devam etmekteydi. Bu çatışma, gelenekçi ve merkeziyetçi anlayışla anayasal reformları savunan gruplar arasındaki mücadelenin bir yansıması olarak 1876 yılına kadar sürmüştür. 1875 yılında ise, Bourbon Hanedanı'nı yeniden iktidara taşıyan bir askerî darbe (pronunciamiento) gerçekleşmiş ve II. Isabel'in oğlu Alfonso XII tahta çıkarılmıştır. Bu gelişmeyle birlikte İspanya'da monarşi yeniden tesis edilmiş; siyasi istikrarı sağlamak amacıyla Antonio Cánovas del Castillo'nun öncülüğünde 1876 Anayasası hazırlanarak yürürlüğe konulmuştur. Bu anayasa, uzun yıllar boyunca İspanya'nın yönetim yapısını şekillendirmiştir (Tosun, 2017, s. 58). Bu gelişmeler, hem merkezi otoritenin yeniden tesis edilmesi hem de anayasal monarşiye geçiş açısından dönemin siyasi istikrar arayışını yansıtmaktadır. Aynı zamanda Carlist direnişiyle bölgesel taleplerin sürdüğü bu süreç, modern İspanyol devletinin temel siyasi yapılarının oluştuğu bir dönüm noktası niteliğindedir.

1876 Anayasası, Restorasyon dönemi boyunca yürürlükte kalan ve İspanya'nın siyasal sistemine istikrar kazandırmayı amaçlayan ılımlı bir metin olarak kabul edilir. Anayasa, ülkenin resmi dini olarak Katolikliği tanımakla birlikte, diğer dinlere sınırlı da olsa hoşgörü göstermiştir. Aynı zamanda İspanya'nın merkeziyetçi bir krallık olduğu açık bir şekilde vurgulanmıştır. Egemenlik, kral ile halk arasında paylaştırılmış; yasama yetkisi ise iki kamaralı bir parlamentoya verilmiştir. Bu parlamentoyu, doğrudan halk tarafından seçilen Kongre ile kısmen seçmenler ve kısmen kral tarafından belirlenen Senato oluşturmuştur. Bu yapı, geleneksel monarşik otorite ile modernleşme arayışları arasında bir denge kurma çabasının somut bir ifadesi olarak değerlendirilir. Anayasanın 18. maddesi, Birleşik Krallık modeline benzer biçimde, yasama yetkisinin “Cortes içindeki Kral'a ait olduğunu” belirtmiştir. Bu hüküm doğrultusunda kral, parlamentoyu feshetme ve meclis tarafından

kabul edilen yasaları veto etme yetkilerine sahip kılınmıştır. Böylece 1876 Anayasası, hem yürütme gücünü pekiştiren bir araç olmuş hem de anayasal monarşi çerçevesinde kralın yetkilerini kurumsal zemine oturtmuştur (Horta, 2024, s. 388). 1876 Anayasası, İspanya'da görece uzun bir siyasi istikrar dönemi başlattı. Ancak bu istikrar, sınırlı demokratik katılım ve elit sınıfın egemenliği nedeniyle halkın geniş kesimlerini tatmin edemedi.

1876 yılında iptal edilen foral sistemin yerine getirilen yeni model, Bask Bölgelerine sadece iki yıl boyunca vergi konusunda sınırlı imtiyazlar sağlamış; ancak önceki ayrıcalıkların büyük bir kısmını kapsamamıştır. Bu dar kapsamlı program, esasen yalnızca Bask sanayicilerini tatmin etmiştir. Bu ekonomik anlaşma, Bask şehirlerinin özerklik taleplerinin tamamen ortadan kalkmadığını ve ekonomik ayrıcalıklar yoluyla kısmen karşılandığını göstermektedir (Pekmez, 2021, s. 61). Fuero'ların kaldırılması ve yerine getirilen bu düzenlemeler, Bask milliyetçiliğinin ilerleyen yıllarda güçlenmesine zemin hazırlamıştır. Bu süreç, İspanya'nın merkezîyetçi politikalarının, bölgesel farklılıklar ve tarihsel özerklik talepleriyle nasıl bir gerilim içinde olduğunu ve bu gerilimlerin uzlaşma yoluyla nasıl yönetilmeye çalışıldığını ortaya koyar.

19. yüzyılın sonlarına doğru İspanya'nın merkezileşme politikaları, özellikle Bask ve Katalonya bölgelerinde güçlü bir bölgesel kimlik bilincinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu süreç, her iki bölgede de modern anlamda milli hareketlerin doğmasına neden olmuştur. Bask Bölgesi'nde, 1895 yılında Sabino Arana'nın öncülüğünde sağ eğilimli Partido Nacionalista Vasco (Bask Milliyetçi Partisi – PNV) kurulmuştur. Arana, Bask kimliğini ve bölgesel özerkliği temel alan bir siyasi vizyon ortaya koymuş; ancak zaman içinde milliyetçilik anlayışında yaşanan değişkenlikler, kurduğu partide de fikişel belirsizliklere yol açmıştır. Buna rağmen, PNV'nin Bask milliyetçiliğinin kurumsallaşmasında önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Katalonya'da da benzer bir gelişim yaşanmış; 1901 yılında sağ görüşlü Lliga Regionalista de Catalunya (Katalonya Bölgesel Birliği) kurulmuştur. Bu parti, Katalan kimliğini korumayı ve merkezi yönetime karşı daha fazla bölgesel yetki talep etmeyi amaçlamıştır. Her iki hareket de İspanya'nın üniter yapısına karşı yerel kimlik ve özerklik taleplerini siyasal düzleme taşıyarak, sonraki yıllarda gelişecek olan bölgesel milliyetçiliklerin temelini atmıştır (Pekmez, 2021, s. 48). Bu milliyetçi hareketler ve bölgesel partiler, İspanya'nın 20. yüzyıl siyasetine damgasını vurdu. Bu süreçler, Katalan ve Bask kimliklerinin siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan güçlenmesine

önemli katkılar sağladı. Böylece, günümüze kadar devam eden özerklik taleplerinin tarihsel temelini oluşturdu.

Merkeziyetçiliğin baskın olduğu bu uzun dönemden sonra, yerel kimliklerin güçlenmesiyle birlikte farklı bir yönelimin işaretleri ortaya çıktı. 1882'den sonra Özellikle Katalonya ve Bask bölgelerinde yerelleşme eğilimi artınca ve ulusçuluk yaygınlaşınca yerel yönetimler güçlendirilmiştir. Süreç, merkezi otoritenin baskın olduğu geleneksel yönetim anlayışına karşı yerel taleplerin güç kazanmasına yol açmıştır. Bask ve Katalan bölgelerinde kültürel canlanmalar, dilsel farkındalık ve ekonomik bağımsızlık arzusu, yerel kimliklerin siyasi taleplerle birleşmesini sağlamıştır. 1931 Yerel seçiminin ardından ilan edilen 2. cumhuriyet ise yerel yönetimlere yeni haklar tanımaya devam etmiştir, yerel yönetimlerin özerkliğini kabul etmiş ve belediyelerin kendi işini kendi yöneteceğini karara bağlamıştır (Paksoy, 2021, s. 108). 1882 yılından itibaren artan bu yerelleşme eğilimleri ve ulusçuluk hareketleri, İspanya'nın siyasi ve idari yapısında önemli değişiklikler meydana getirmiştir. 2. Cumhuriyet'in yerel yönetimlere tanıdığı haklar, modern yerel demokrasinin temellerini atmış olsa da, bu süreç aynı zamanda merkeziyetçilik ve yerel özerklik arasındaki güç mücadelesinin derinleşmesine yol açmıştır. Özellikle Katalonya ve Bask bölgelerinde başlayan bu yerelleşme dinamikleri, günümüze kadar etkisini sürdürmektedir.

Yerelleşme taleplerinin kurumsal karşılık bulduğu ilk örneklerden biri, 20. yüzyılın başlarında Katalonya'da gözlemlenmiştir. Franco öncesi dönemde, özellikle Katalonya'da yükselen ulusalcı ve bölgesel siyasi hareketler ile bu eğilimleri temsil eden partilerin etkisiyle, 1914 yılında İspanya'da ilk kez bölgesel düzeyde özerk bir yönetim modeli olarak "Mancomunitat" adlı kurum oluşturulmuştur. Bu yapı, Katalan kimliğinin siyasi düzeyde tanınması ve yerel yönetimlerin yetkilendirilmesi bakımından dönemin önemli bir dönüm noktasını teşkil etmiştir. Bu örgüt, eğitim, kültür, ulaşım ve bayındırlık gibi alanlarda, devletin ve yerel yönetimlerin kendisine verdiği yetkileri kullanmakla yetiniyordu. Kısa süren varlığı, 1923'deki askeri darbe ile son buldu (Keleş, 1993, ss. 14-19).

Mancomunitat, Katalonya'nın özerklik arayışının sembolik bir örneği olarak, bölge halkının kendi siyasi ve idari kaderini tayin etme iradesini sağlamıştır. Bu yapı, yerel yönetimler arasında iletişimi sağlama amacıyla kurulmuş olsa da, Katalan kimliğinin kurumsal düzeyde tanınması açısından önemli bir adımdı. Ancak İspanya'nın bu dönemde karşı karşıya kaldığı askeri müdahale, siyasi kutuplaşma ve merkezi otoritenin yeniden güç kazanma eğilimi, Mancomunitat'ın gelişimini sekteye uğratmıştır. Mancomunitat, tüm bu zorluklara rağmen

Katalonya'nın siyasi tarihinde bir dönüm noktası olarak anılmaktadır. Sonraki özerklik taleplerine tarihsel ve ideolojik bir referans noktası oluşturmaktadır. Ne var ki bu özerklik yönelimi, kısa süre içerisinde ülke genelinde artan siyasal istikrarsızlık ve toplumsal çatışmaların gölgesinde kalmış, ulusal birlik söylemi yeniden güç kazanmıştır.

1919- 1923 yılları arasında ülkeyi etkisi altına alan kapsamlı sınıf savaşının yaşandığı bu süreçte karışıklığı fırsata çeviren General Primo de Rivera rejimi devirerek askeri diktatörlük ilan etmiştir. Miguel Primo de Rivera, merkezîyetçi bir politika izleyerek Katalan hareketlerine karşı çıktı. Mancomunitat'ı kaldırarak Katalonya'nın özerkliğine son verdi ve Katalan bayrağının kamusal alanda kullanılmasını yasakladı. Bu uygulamalar, bölgesel kimlik ve kültür üzerindeki kontrolü artırmayı amaçlayan merkezîyetçi yapıdır (Çelik, 2021a, s. 103).

Bu bölgesel özerklik girişimleri, İspanya'daki siyasi istikrarsızlık ve sosyal çatışmaların artmasıyla birlikte baskı altına alınmıştır. İspanya'nın temel sorunları arasında sosyal çatışmalar, sendikalistlerin toplumsal düzeni sarsan eylemleri, bölgesel özerklik talepleri ve destek bulamayan Fas'taki savaş yer alıyordu. Bu sorunlar, 1923'te Primo de Rivera pronunciamiento ile sonuçlanmıştır. İlk etapta bölgesel talepleri destekler gibi görünen Rivera, daha sonra Katalonya Topluluğu'nun özerk yönetim hakkını iptal etmiştir. Bu adım, merkezîyetçi politikaların yeniden güç kazanmasına yol açmış ve bölgesel gerilimleri büyük oranda artırmıştır (Tosun, 2017, ss. 59-60). Primo de Rivera'nın askeri yönetimi, demokratik kurumları ve yerel yönetimleri ortadan kaldırmayı amaçladı. Katalonya ve Bask bölgesindeki özerklik hareketleri ciddi baskılarla karşı karşıya kaldı. Bu baskılı dönem, İspanya tarihinin merkezîyetçi yönetim ile bölgesel talepler arasındaki çatışmaların ve siyasi istikrarsızlığın derinleştiği bir dönem olarak kayda geçmiştir.

3.2.2. İkinci İspanya Cumhuriyeti

Fas ile yaşanan savaşın sona ermesinin ardından, 1929 ekonomik krizinde Rivera kendi destekçileri arasında güven kaybına uğrayarak 1930 yılında istifa etmek zorunda kalmıştır. Yerine geçen General Berenguer, 1876 Anayasası'na dönmeyi amaçlamışsa da bu çaba sonuç vermemiştir. Bunun sebebi demokratik kesimler çoktan cumhuriyet yönetimini benimsemeye başlamıştı. Kral XIII. Alfonso, ordunun desteğini kaybettikten sonra 14 Nisan 1931'de Madrid'den ayrılmış ve böylece beklenmedik biçimde Geçici Cumhuriyet Hükümeti iktidara gelmiştir. Yaşanan bu çöküş ve istikrarsızlık ortamı, ekonomik bunalımın

etkisiyle birleşerek cumhuriyetçi güçlerin yükselişini hızlandırmış ve monarşinin sonunu kaçınılmaz hale getirmiştir. 14 Nisan 1931’de kurulan cumhuriyet rejimiyle birlikte, İspanya’da İkinci Cumhuriyet (1931–1939) dönemi başlamış; bu süreç, siyasi ve toplumsal yapıda köklü değişimlerin yaşandığı ve yoğun çatışmaların gölgesinde geçen bir dönem olarak tarihe geçmiştir (Pekmez, 2021, ss. 48-49). 1931’deki cumhuriyet ilanı, bir yandan modernleşme adına önemli bir adım olarak kayda geçerken, diğer yandan içindeki toplumsal gerilimlerin ve savaşın öncüsü olmuştur.

İkinci Cumhuriyet döneminde, merkeziyetçi yönetim ile bölgesel özerkliğe dayalı yapılar arasındaki çekişmeler sürmüştür. Cumhuriyet, önce Barcelona’da ilan edilmiş ve 15 Eylül 1931’de Katalonya’da Özerklik Statüsü resmi olarak kabul edilmiştir. Bu gelişmeler, İspanya’nın bölgesel çeşitliliğini ve özerklik taleplerini yansıtan önemli adımlar olarak öne çıkmıştır (Pekmez, 2021, s. 49). Bu karar, yerel yönetimlerin tarihî haklarını hem yasal zemine oturtmuş hem de İspanya’nın merkezi yönetimiyle bölgesel kimlikler arasındaki güç dengeleri yeniden tanımlanmıştır. Katalonya gibi köklü bir tarihe sahip olan Bask Bölgesi ve Galiçya da benzer özerklik statüleri talep etmiştir. Birkaç yıl içinde bu talepleri karşılanmış ve bu gelişme, merkeziyetçi yapının yerelleşme yönünde dönüşüm baskısı altında olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum, İspanya’daki merkeziyetçilik ile bölgeselcilik arasındaki çekişmenin ne denli güçlü olduğunu bir kez daha göstermiştir (Tuncer, 2010, s. 229). Merkeziyetçi yapının gevşetilmesi, sadece idari bir dönüşüm değil aynı zamanda ideolojik bir değişimin de habercisi olmuştur.

Böylece bölgesel milliyetçilik, sadece yerel hak talepleri değil, aynı zamanda cumhuriyetçi ideallerin de taşıyıcısı konumuna yükselmiştir. II. Cumhuriyet öncesinde bölgeselcilik, genellikle muhafazakâr bir perspektif içinde, Katolik değerler temel alınarak şekillenmiş ve çoğunlukla muhafazakâr yerel elitler tarafından benimsenip savunulmuştur. Ancak II. Cumhuriyet dönemiyle birlikte bölgesel talepler, muhafazakâr çerçevenin sınırlarını aşarak sol düşünceyle kesişmiş ve bu dönemde cumhuriyetçi hareketlerle iş birliği içinde gelişmiştir (Shrijver, 2006, s. 95). Sonuç olarak, II. Cumhuriyet’in özerklik politikaları, İspanya’da merkez-çevre dengesinin yeniden şekillenmesine öncülük etmiş, bölgesel kimlikler, hem idari hem de toplumsal dönüşümlerin belirleyici aktörleri haline gelmiştir.

9 Aralık 1931’de kabul edilen 1931 Anayasası, birçok açıdan diğer İspanyol anayasalarından farklı ve özgün özellikler taşımaktadır. Özellikle İspanya’daki çeşitli topluluklar açısından dikkat çeken en önemli özelliği, bu anayasanın oldukça seküler bir yapıya sahip olmasıdır.

31 Anayasası'nın 3. maddesi, İspanya Devleti'nin resmi bir dine bağlı olmadığını hükme bağlar (Congreso de los Diputados, 1931, Madde 3). Bu anayasa ile Roma Katolik Kilisesi'nin eğitim ve mali ayrıcalıklarına son verilerek, dine dayalı ayrıcalıkların kaldırılmasına yönelik daha katı ve laik bir tutum benimsenmiştir. Anayasa, İspanya'nın resmi dini olmadığını açıkça ifade ederek laiklik ilkesini esas almıştır. Bu düzenleme, Katolik Kilisesi'nin toplumsal ve devlet üzerindeki etkisinin önemli ölçüde azaltılması anlamına gelmektedir. Ayrıca, kiliseye sağlanan mali ayrıcalıklar ve eğitim alanındaki etkileri sona erdirilmiştir. Eğitimde kilisenin rolü sınırlandırılmış ve devletin sekülerleşme çabaları güçlendirilmiştir.

1931 Anayasası 1/III. maddesi, yeni devleti belediyeler ile bölgelerin özerklikleri üzerine inşa edilen 'Birleştirilmiş Devlet' (Estado Integral) olarak tanımlar (Congreso de los Diputados, 1931, Madde 1). Anayasanın 8.maddesinde, İspanyol Devleti'nin iller ile özerklik kanununa tabi bölgesel birimlerden oluştuğu belirtilmiştir. (Congreso de los Diputados, 1931, Madde 8). Anayasanın 11.maddesi, ortak tarihî, kültürel veya ekonomik özellikler taşıyan bir veya birkaç ilin birleşerek İspanya Devleti bünyesinde özerk bir bölge kurabileceğini öngörür. (Congreso de los Diputados, 1931, Madde 11). Anayasanın 12. maddesi, bir bölge statüsü taslağının; ya bölgedeki belediyelerin çoğunluğunun, ya da halkın üçte ikilik onayının alınması ve ardından Cortes'in kabul kararıyla özerk bölge olarak yürürlüğe gireceğini hükme bağlar (Congreso de los Diputados, 1931, Madde 12). Anayasa'nın 14. maddesi devlete ait yetkileri sıralarken; 15. maddesi, yasama yetkisinin esasen devlette kaldığını, bölgelerin siyasal kapasitesine bağlı olarak bu yasaların uygulanması ve yürütülmesi yetkilerini üstlenebileceğini ifade eder (Congreso de los Diputados, 1931, Madde 14–15). Anayasanın 16.maddesi, önceki iki maddede yer almayan tüm yetkilerin, özerk bölgeye yasama ve doğrudan yürütme yetkisi olarak tahsis edildiğini hükme bağlar (Congreso de los Diputados, 1931, Madde 16).

1931 Anayasası, özerklik ile merkezîyetçilik arasında denge kurmaya çalışan bir anayasa olmuştur. Bu denge, İspanya'da siyasi ve toplumsal hayatta büyük dönüşümlere yol açmış; ancak uygulamada tam anlamıyla federalizme geçiş sağlanmamıştır. Yine de bölgesel özerklik konusunda sağlanan kazanımlar, özellikle Katalonya ve Bask gibi bölgelerdeki siyasi ve kültürel taleplerin karşılanmasında önemli bir adım olarak görülmüştür. Anayasanın 19.maddesi, devletin özerk bölgelere devrettiği yasama yetkilerinde, yerel çıkarlar ile Cumhuriyet'in çıkarlarının uyumunu sağlayacak temel normu devletin

belirleyeceğini hükme bağlar (Congreso de los Diputados, 1931, Madde 19). Anayasa'nın 21. maddesi, statüleri gereğince özerk bölgelere devredilmeyen her alanda devlet kanunlarının bölgesel kanunlar üzerinde üstün olduğunu belirterek, 1931 Anayasası'nın ne tam anlamıyla federal ne de tamamen üniter bir yapı öngördüğünü ortaya koyar (Congreso de los Diputados, 1931, Madde 21).

1931 Anayasası'nı hazırlayan Anayasa Komisyonu'nun başında bulunan Profesör Jiménez de Asúa, bu anayasada ortaya konan sistemi, belgede tanımlandığı üzere “Birleştirilmiş Devlet” olarak adlandırmıştır. Asua'ya göre bu model, ne federal devletin ne de üniter devletin özelliklerini tam anlamıyla taşımakta; her ikisini de reddederek ciddi yapısal sorunlara yol açabilecek bir yapıyı dışlamaktadır. Bu nedenle, “Birleştirilmiş Devlet” modeli, üniter ve federal yapılar arasında bir denge kurarak, her ikisinden de farklı bir âdemi merkezileşme anlayışı sunan özgün bir yaklaşımdır (Tosun, 2017, s. 64). 1931 Anayasası İspanya'da bir "Birleştirilmiş Devlet" ya da bölgeseli devlet modelini oluşturmuştur. Bu anayasa, bölgesel özerklik meselesine daha kapsamlı bir şekilde yer verirken, merkeziyetçi bir devlet yapısının da devamını sağlamıştır. Sonuç olarak, 1931 Anayasası, federalizme geçişi reddederken bölgesel özerklik konusunda önemli adımlar atmış ve İspanya'nın sonraki anayasal gelişimlerinin de yolunu açmıştır.

Ancak II. Cumhuriyet'in getirdiği ‘Birleştirilmiş Devlet’ modeli, anayasal zemine rağmen merkez-çevre uzlaşısını tesis edemeyince, siyasi kutuplaşma derinleşerek özerklik taleplerinin gölgesinde kaldı. Merkez-çevre ekseninde yaşanan kutuplaşmaya İspanyol İç Savaşı'nın eklenmesiyle birlikte, ülkenin yönetim yapısında ciddi bir karmaşa yaşanmıştır. Bölgesel yapıların etkili olduğu ancak istikrarsız ve kısa ömürlü kalan Cumhuriyet dönemi sona ermiştir. Bu süreci, modern İspanyol tarihinin en uzun ve en sert merkeziyetçi dönemine sahne olan General Franco'nun iktidarı izlemiştir (Tuncer, 2010, ss. 229-230). İkinci Cumhuriyet dönemi, halk iradesinin öneminin arttığı; ancak siyasi istikrarsızlıkların ve ekonomik sıkıntıları belirgin olduğu bir dönem olarak tarihe geçmiştir.

3.3. İspanyol İç Savaşı

Rivera'nın merkeziyetçi yönetimi son bulsa da, siyasal ve toplumsal gerilimler her geçen gün daha da büyümüştür. 1936'da yapılan seçimi solcular kazanmış ve solcu cumhuriyetçiler ile sağcı milliyetçiler arasında giderek artan gerilim iç savaşa sebebiyet vermiştir. Nazi Almanyası ve Mussolini İtalyası milliyetçilere destek vermiş SSCB ise cumhuriyetçi

kanadı desteklemiştir (Paksoy, 2021, s. 109). 1936 yılında bir grup asker, mevcut Cumhuriyet Rejimine karşı ayaklanmışlardır. 17–20 Temmuz tarihleri arasında İberya ve Fas'ta gerçekleşen askeri ayaklanmaların başrolü subay kadroları olmuş, özellikle de José Millan ile Francisco Franco'nun kurduğu İspanyol Lejyonu öne çıkmıştır (Pekmez, 2021, s. 51).

Ayaklanmanın başarısız olması, ülkeyi ikiye bölerek 1939'a kadar sürecektir kanlı bir iç savaşın fitilini ateşlemiştir. 1931 Anayasası, İspanyol İç Savaşı'nın (1936-1939) ortaya çıkmasında etkili olan temel faktörlerden biri olmuştur. Monarşiyi sona erdirip cumhuriyeti kuran bu anayasa, monarşi yanlıları ile cumhuriyet savunucuları arasında keskin bir kutuplaşma yaratmış ve bu durum, iki grup arasındaki gerilimi artırarak çatışmalara zemin hazırlamıştır. 1931 Anayasası, Katolik Kilisesi'nin ayrıcalıklarını sınırlamış, kilise üzerindeki devlet kontrolünü artırmış ve dini eğitim gibi bazı uygulamaları kaldırmıştır (Gunther & Montero, 2009, s. 20). Bu durum, dini bağlılıkların güçlü olduğu bir ülkede büyük bir tepki doğurmuş ve toplumu derinlemesine bölen bir faktör olmuştur.

İspanyol İç Savaşı'nın kökeninde yatan anayasal krizler, sınıfsal eşitsizlikler, kilise-devlet ilişkileri ve bölgesel özerklik talepleri gibi derin toplumsal gerilimler, kısa sürede silahlı çatışmaya dönüşmüş ve ülkenin siyasal yapısında köklü değişimlere neden olmuştur. 1936-1939 yılları arasında süren bu yıkıcı ve kaotik savaş, yalnızca ideolojik kamplaşmaları derinleştirmekle kalmamış, bununla beraber modern İspanyol toplumunu uzun yıllar etkileyecek bir bölünmeyi de beraberinde getirmiştir. Savaş, Cumhuriyetçi güçlere karşı General Francisco Franco liderliğindeki Milliyetçiler tarafından, faşist İtalya ve Nazi Almanyası'nın askeri desteğiyle kazanılmıştır. Savaşın sona ermesiyle birlikte Franco, otoriter bir rejim kurmuştur. Bu rejim, yalnızca muhalifleri susturmakla kalmamış, aynı zamanda İspanya'nın çok dilli ve çok kültürlü yapısını tek tipleştirme politikasıyla bastırmıştır. Özellikle Bask ve Katalan bölgelerinde dil, kültür ve yerel yönetim hakları ortadan kaldırılmış; bu coğrafyalar sert bir merkezileştirme sürecine tabi tutulmuştur. Franco'nun otuz altı yıl süren diktatörlüğü, İspanya'yı hem siyasi baskının hem de kültürel homojenleştirmenin hâkim olduğu kapalı bir rejime dönüştürmüştür. İspanya'da otoriter rejimin üniter merkezîyetçi politikaları, ulusal birliğin baskı ile özdeşleştirilmesine neden olmuştur. Bu yaklaşım, ülkenin kültürel ve dilsel zenginliğini yok etmek yerine, bölgeselcilik hareketlerini canlandırmış ve güçlendirmiştir. Bu durum, Franco sonrası demokratikleşme sürecinde bölgesel özerkliğin temel bir gündem maddesi haline gelmesine

yol açmıştır (Konuralp, 2019, ss. 355-356). Franco rejimi, Bask ve Katalan gibi İspanya'nın zengin kültürel ve dilsel çeşitliliğini yok saymış; bu kimliklere ait dilleri ve kültürel ifadeleri sistematik olarak baskılamıştır. Bölgesel özerklik tamamen kaldırılmış ve merkeziyetçilik anlayışı dayatılmıştır.

1936-1939 arasında süren bu iç savaş General Francisco Franco liderliğindeki milliyetçilerin kesin zaferi ile sonuçlanmıştır. Nazi Almanyası ve Mussolini İtalya'sının milliyetçilere desteği ile SSCB'nin cumhuriyetçilere yardımı, savaşın bir iç mesele olmaktan çıkıp uluslararası bir mücadeleye dönüşmesine neden olmuştur. İspanyol İç Savaşı'nın Milliyetçiler tarafından kazanılmasıyla birlikte ülke, siyasal ve toplumsal açıdan köklü bir değişim sürecine girmiştir. General Franco'nun zaferiyle İspanya, cumhuriyet rejiminden uzaklaşarak otoriter ve merkeziyetçi bir yapıya yönelmiştir. 1939'da Cumhuriyet'in sona ermesiyle başlayan bu dönem, İspanyol tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır. Milliyetçi kesimin zaferi, yalnızca cumhuriyetçi yönetimin sonunu değil, aynı zamanda İspanya'da otoriter ve merkeziyetçi bir rejimin başlangıcını da beraberinde getirmiştir. Franco döneminde devlet askeri bir yapıya büründürülmüş, devletin bütün erkleri Franco'nun şahsında toplanmış, çok sıkı merkeziyetçi bir sistem kurmuştur (Paksoy, 2021, s. 109).

Franco rejimi, faşist İtalya ve Nazi Almanyası'ndan esinlenerek tek partiye dayalı, sivil özgürlüklerin kısıtlandığı, sansürün yoğun olduğu bir yönetim kurmuştur. Muhalefet bastırılmış, sendikalar kapatılmış, eğitim ve medya sıkı denetim altına alınmıştır. Ayrıca Katolik Kilisesi'yle yakın ilişki kurularak dini değerler, rejimin meşruiyetini güçlendirmek için kullanılmıştır. Bu dönem, yalnızca bir yönetim değişikliği değil, aynı zamanda toplumun yeniden şekillendirilmesi anlamına gelmiştir. Yeni anayasal düzen temel kanunlar ile kurulmuş ve Franco diktatörlüğünde devlet 36 sene yönetilmiştir. Bu dönem içerisinde özellikle Katalan ve Bask dilleri ve kültürleri baskı altına alınmış, kamusal alanda bu dillerin konuşulması ve Katalan sardana dansı gibi folklorik öğeler yasaklanmıştır (Gunther & Montero, 2009, ss. 210-215).

Bu yasaklar, yalnızca kültürel ifade biçimlerini değil, aynı zamanda bölgesel kimliklerin kamusal görünürliğini de tamamen ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Yerel yönetim talepleri ve bölgeselleşme girişimleri sıkı bir şekilde engellenmiş, bu talepleri dile getirenler cezalandırılmıştır. Buna rağmen, merkezi yönetimin bu doğrultudaki tüm çabaları, özellikle tarihi bölgelerdeki İspanya'nın kültürel ve tarihsel çeşitliliğini tek tipleştirememiş; tam tersine, bu baskıcı politikalar, bölgesel kimliklerin bir direniş unsuru olarak varlığını

sürdürmesine yol açmıştır (Luelmo & Williams, 1999, s. 170). Franco'nun katı merkeziyetçi politikaları, bölgesel kimliklerin bastırılması yerine bu kimliklerin daha da güçlenmesine neden olmuştur. Baskılar, Bask ve Katalan bölgelerindeki milliyetçi hareketler rejime karşı bir direniş unsuru olarak büyümüştür. Bu durum, Franco sonrasındaki demokratikleşme sürecinde bölgesel özerklik taleplerinin daha güçlü bir şekilde gündeme gelmesinin zeminini hazırlamıştır.

Franco yönetimine karşı en belirgin muhalefet, bölgesel farklılıklar üzerinden ortaya çıkmıştır. Franco rejimi, bölgesel özerklik taleplerini sert bir şekilde bastırmaktan çekinmemiştir. Buna karşın, bölgesel yönetim yanlıları faaliyetlerini yurt dışında da olsa sürdürmeye devam etmiştir. Merkeziyetçi yapının tavizsiz bir şekilde tüm ülke genelinde uygulanması, özellikle tarihî bölgelerde merkezi otoriteye olan güveni ciddi biçimde sarsmıştı. Bu durum, zamanla merkezi yönetimin meşruiyetini zayıflatmış ve geniş çaplı bir toplumsal muhalefetin doğmasına zemin hazırlamıştı (Luelmo & Williams, 1999, s. 170). İspanya'nın dört bir yanında insanlar kendilerini terk edilmiş ve dış yardımlardan umutsuz hissediyordu. Sürgündeki yönetimlerin, ülkedeki günlük yaşamla bağlarının giderek koptuğuna dair yaygın bir kanaat oluştu. Bu ortamda, ileride ETA'ya dönüşecek Bask hareketi filizlendi; ilk aşamada öğrenci çevreleri, Bask dilini ve tarihini koruma ve canlandırma çabalarına yoğunlaştı (Thomas, 2012, s. 11). Franco rejiminin baskıcı politikaları etkisinde, İspanya genelinde toplumun büyük bir kısmı kendisini yalnız bırakılmış ve dış yardım umudunu yitirmiş bir durumda buldu. Özellikle bölgesel kimliklere yönelik baskılar, hem kültürel hem de siyasi tepkilere yol açtı. Bu bağlamda, Bask milliyetçiliği hareketi dikkate değer bir örnek olarak ortaya çıktı. Franco döneminde Bask dili, kültürü ve tarihi üzerindeki baskılar, bölgesel milliyetçilik hareketlerini daha da alevlendirdi.

İspanya İç Savaşı 1939'da sona erdikten sonra, İspanyol toplumu yalnızca yeni bir yönetim biçimine değil, aynı zamanda savaşın ekonomik ve sosyal alanda yarattığı ağır yıkıma da uyum sağlamaya çalıştı. 1939-1950 yılları arası, İspanya'nın dış dünyaya kapılarını büyük ölçüde kapattığı, birçok temel tüketim maddesinde kıtlık yaşandığı ve karaborsanın yaygınlaştığı, Savaş Sonrası dönemin en zorlu ve etkili yılları olarak kabul edilir (Gökşenli, 2013, s. 150). Bu zorlu ekonomik ve sosyal atmosfer, sadece halkın yaşam koşullarını etkilemekle kalmamış, aynı zamanda merkezi otoritenin baskıcı politikalarını meşrulaştırmasına da zemin hazırlamıştır.

Bu baskı politikalarının en yoğun uygulandığı bölgelerden biri, güçlü tarihsel ve kültürel kimliğe sahip Bask Bölgesi olmuştur. Franco rejimi döneminde Bask dilinin, yani Euskera'nın kullanımı tamamen yasaklanmış ve bu dili konuşanlara karşı derhal yasal yaptırımlar uygulanmıştır. Bask halkı bu baskılara karşı doğal bir tepki göstererek 1959 yılında ETA isimli örgütü kurmuş ve kanlı eylemlerle varlığını duyurmaya çalışmıştır (Gökşenli, 2013, s. 154). Franco yönetiminin bu asimile hareketleri silahlı eylemlere kadar varmış ve toplumda huzursuzluk oluşturmuştur.

ETA, siyasi bir hareket olarak başlangıçta Franco rejimine karşı sembolik şiddet eylemlerine başvurmuştur. Ancak zamanla bu eylemler sertleşmiş ve ilk can kayıpları 1968'de, İspanyol polisiyle yaşanan bir çatışmada meydana gelmiştir. Franco'nun son dönemlerinde, 1970'lerin başında Bask bölgelerine yaklaşık kırk bin asker sevk edilerek, çatışmalar düşük yoğunluklu bir savaşa dönüştü. Hem ETA hem de İspanya ordusu ufukta Franco'nun ölümünün görüldüğünü biliyordu ve Franco'nun son yılları Bask Ülkesi'ndeki genel nüfus üzerindeki en baskıcı yıllar olarak görülüyor (Thomas, 2012, s. 12). İlk başta kültürel kimliklerin korunmasını hedefleyen bir yapılanma olan ETA, zamanla siyasi ve silahlı mücadeleye yöneldi. Franco rejiminin baskıcı politikalarına karşılık, Baskların kimliğinin korunması ve Bask bölgesinin bağımsızlık isteklerine dayalı bir direniş hareketine dönüştü. ETA'nın ilk dönemi, kültürel değerlerin yeniden canlandırılmasına odaklanmış olsa da, rejimin baskıları bu hareketin radikalleşmesine zemin hazırladı. Zamanla, sadece kültürel kimliklerin korunması değil, aynı zamanda Bask bölgesinin tamamen bağımsızlığı hedefi ön plana çıktı. Bask hareketinin siyasi ve silahlı mücadele ile şekillenmesine yol açmış, aynı zamanda Franco sonrası dönemde İspanya'nın bölgesel sorunlarının çözümü için daha kapsamlı tartışmaları tetiklemiştir.

ETA başından beri sol bir hareketti ve ulusal kurtuluşun üçüncü dünya Marksist ideolojini geliştirdi. Cezayir'in bağımsızlık savaşı ve Vietnam savaşının devam ettiği yıllarda kurulan ETA, Franco'nun öldüğü 1975'e kadar devam etti (Thomas, 2012, s. 13). ETA'nın (Euskadi Ta Askatasuna) ideolojik ve siyasi kökenleri, dönemin dünya çapındaki özgürlük hareketleri ve sol eğilimli ideolojileriyle yakından ilişkilidir. Kuruluşundan itibaren, ETA sadece bir Bask bağımsızlık hareketi değil, aynı zamanda sol bir devrimci hareket olarak şekillenmiştir.

İspanya monarşisinin kalkması yerine cumhuriyetin kurulması, 1931 Anayasasıyla beraber ülkenin tarihsel ve kültürel yapısında derinden sarsmıştır. Monarşi taraftarlarının bu yeni rejime karşı tepkisi, cumhuriyet yanlısı yapılan reformlarla birleşince toplumsal

kutuplaşmayı artırmış ve bu gerilim İspanyol İç Savaşı'na sebep olmuştur. Monarşiden uzaklaşmanın getirdiği boşluk, Franco diktatörlüğü ile doldurulmuş ve bu süreçte krallığın sembolik birleştirici rolü yerine baskıcı bir merkeziyetçilik oluşturmuştur. Franco rejimi, geleneksel monarşik yapının yerine otoriter bir tek adam yönetimi kurarak, bölgesel özerklik taleplerini tamamen bastırmıştır. Bu baskı, bölgesel kimliklerin radikalleşmesine ve ETA gibi silahlı direniş hareketlerinin doğmasına neden olmuştur. Bu durum, monarşinin ülkedeki çok kimlikli yapının dengeleyici bir unsuru olduğu akıllara gelmiştir. Franco sonrası dönemde anayasal monarşiye geri dönüş, bir denge arayışının sonucu olarak yorumlanabilir.

1975'te Franco'nun ölümünden sonra İspanya, demokratikleşme sürecine girmiş ve bu süreç 1978 Anayasası ile anayasal monarşiye geçişle sonuçlanmıştır. Yeni anayasa, halk egemenliği ve temel hakları güvence altına alırken, monarşiyi sembolik bir çerçevede yeniden tesis etmiş, Kral'ı devletin birliğini temsil eden sınırlı yetkili bir figür haline getirmiştir. Böylece İspanya, hem tarihsel monarşik geleneğini sürdürmüş hem de demokratik değerlerle uyumlu, çoğulcu bir yönetim modeli oluşturmuştur.

4. İSPANYA MONARŞİSİNİN YÖNETSEL KONUMU

İspanya'da anayasal düzen içerisinde monarşinin rolü, Cadiz Anayasası'ndan günümüze kadar önemli dönüşümler geçirmiştir. Bu tarihsel süreç, hem monarşinin anayasal sınırlara bağlanmasını hem de monarşinin sembolik bir role dönüşmesini kapsamaktadır. Günümüzdeki İspanyol idari yapısının temelleri, 1812 tarihli Cadiz Anayasası ile atılan düzenlemelere dayanmaktadır. Bu anayasa, İspanya'da merkezi idarenin ilk kez sistemli bir şekilde il ve belediye olarak iki düzeyli bir yapıya kavuşmasını sağlamıştır (Yıldız, 2011, s. 177). Oluşturulan bu yeni idari yapı, yalnızca dönemin siyasal reformlarını yansıtmakla kalmamış, aynı zamanda 19. ve 20. yüzyıl boyunca İspanyol yönetim anlayışının biçimlenmesinin belirleyicisi olmuştur. İl ve belediye düzeyindeki yapılanmaya dayanan bu sistem, çeşitli siyasal dönüşümlere rağmen 1978 Anayasası'na kadar varlığını sürdürmüştür.

İl sistemi, 1876-1923 yılları arasında kapsayan Bourbon'lar döneminde de; teknokrasinin ve plancılığın ön plana çıktığı 1960-1975 yılları arasında da merkeziyetçi karakterini korumuştur. 19. yüzyılın ilk yıllarında, İspanya parlamentosu, ortaçağdan miras kalan geleneksel belediye yapısını, yeni liberal düzenin bir sembolü olarak yeniden canlandırmaya çalıştı. Ancak, Fransız Devrimi'nin siyasal kurumlar ve kavramlar üzerindeki etkisi, yerel yönetimlerin merkezi otoriteye bağlı kalmasını zorunlu kılıyordu. Bu durum, yerel yönetimlerin özerklik kazanma çabalarını kısıtlayarak merkeziyetçi bir yapıyı güçlendirdi (Keleş, 1993, ss. 16-17). Bu durum, bir yandan ülke genelinde bütünlük sağlama amacı taşıırken, diğer yandan yerel yönetimlerin otonomi arayışlarını sınırlandırmıştır.

Merkeziyetçi sistemin güçlü yapısı, İspanya'daki modernleşme sürecinin bir yönü olarak okunabilir; ancak bu durumun yerel dinamikleri nasıl etkilediği tartışmaya açıktır. Bu merkeziyetçi yapının kurumsallaşmasında ise 1833'te uygulamaya konan il sistemi belirleyici bir rol oynamıştır. İl sistemi de, İspanya'da, Napolyon'un il modeline uygun bir biçimde, 1833'de, merkezi yönetimin taşradaki bir basamağı olarak kurulmuştur. Devletçe alınan önlemlerin ülkenin her yanında aynı biçimde uygulanabilmesi için, illerin başına, merkezin atadığı valiler getirilmiştir. Valiler, 1833-1882 yılları arasında, ulusal birlik ve bütünlüğün başlıca koruyucuları olarak görev yapmışlardır (Keleş, 1993, s. 16). Merkezi otoritenin taşrada etkili bir biçimde hüküm sürmesini sağlamış olsa da, yerel halk ile merkezi hükümet arasında gerilimlere neden olmuş olabileceği düşünülmektedir. Valilerin atamayla gelmesi, yerel halkın siyasal karar alma süreçlerine katılımını sınırlamış ve yerel yönetimler

üzerindeki merkezi kontrolü pekiştirmiştir. Bu, İspanya'nın idari yapısında merkeziyetçilik ve yerel özerklik arasındaki dengesizliğe neden olmuştur.

General Franco'nun 1975'teki ölümünün ardından İspanya, parlamenter bir monarşi sistemine geçti. Bu sistemde kral devlet başkanı olarak görev yaparken, resmi unvanı 'hükümet başkanı' olan başbakan ise hükümetin yürütme organının başıdır. Sosyal temsiliyetçi, demokratik ve anayasal bir monarşi olan bu yapı (Thomas, 2012, s. 14), İngiliz sistemine benzer şekilde monarşinin halk egemenliğine dayalı yönetimle uyumlu biçimde işlemlerini sağlar. Anayasa ve yasalar kapsamında kral tarafsız bir konumda bulunur.

4.1. İspanya Anayasası ve Monarşi

İspanya anayasa tarihi 1836 yılına kadar aralıklarla yürürlüğe giren 1812 Cadiz Anayasasına kadar geriye götürülebilir (Bakırcı, 2014, s. 4). Bağımsızlık Savaşı sırasında, 1812 yılında İspanya'nın ilk anayasası olan Cadiz Anayasası edilmiştir. Hazırlanan bu anayasa, liberal bir karakter taşımasının yanı sıra Fransa'nın üniter ve merkeziyetçi karakterini de taşımaktadır (Payne, 1973b, ss. 424-427). Cadiz Anayasası, İspanya'nın farklı bölgelerindeki özerkliklere son vermeyi ve ülkeyi merkezi bir hükümet altında birleştirmeyi hedeflemiştir. Bu, özellikle Habsburg döneminin yerel özerkliklere dayalı yapısından bir kopuşu temsil eder. Anayasa halk egemenliğini, güçler ayrılığını ve bireysel hakları tanımlamıştır. Anayasanın bir diğer önemli özelliği, geniş bir seçmen kitlesine sahip olmasıdır.

1812 Cadiz Anayasası, 3. maddesiyle ulusal egemenliği, 1. maddesiyle İspanyol ulusunun İspanyollardan oluştuğunu, 15. maddesiyle yasama organı (Cortes) ile kraliyet arasında güçler ayrılığını ve 12. maddesiyle Katolikliğin İspanya'nın tek gerçek dini olduğunu ilan etmiştir. Bununla birlikte, bu anayasa ile kurulan yeni rejim, Bask bölgelerinin, Katalonya'nın ve Aragon Krallığı'nın geleneksel özerklik hakları olan Fuero'ları da iptal etmiştir. Bu adım, merkeziyetçi bir yönetim anlayışını güçlendirmiştir (Tosun, 2017, s. 54). Cádiz Anayasası'nın getirdiği yeni rejim, aynı zamanda bölgeler arasındaki geleneksel ayrıcalıklara ve özerkliklere ciddi bir darbe vurmuştur. Bask Şehirleri, Katalonya ve Aragon Krallığı gibi bölgelerin fuero olarak bilinen yerel hukuki ve idari ayrıcalıkları kaldırılmıştır. Bu durum, merkeziyetçi bir devlet yapısının inşası yönünde atılmış önemli bir adım olmuştur.

Bu anayasa 19. yüzyıl boyunca liberal hareketin mutlak monarşiye karşı verdiği mücadelede bir referans metni işlevi görmüştür (Pekmez, 2021, s. 40). Fakat Kral Ferdinand VII,

Bağımsızlık Savaşı'nın kazanılması ile birlikte 1814'te tahtına tekrar geçmesinden sonra bu metni kabul etse de mutlak monarşiyi yeniden oluşturmuştur. Mutlak monarşinin yeniden tesisi ile birlikte Ferdinand 1833'teki ölümüne kadar İspanya'yı demir yumrukla yönetmiştir (Payne, 1973b, ss. 428-432). Ferdinand'ın bu yönetimi, İspanya'da siyasi istikrarsızlığı derinleştirmiş, liberaller ile gelenekçiler arasındaki çatışmaları körüklemiştir. Ayrıca, onun ölümünden sonra başlayan Carlist Savaşları, ülkede bölgesel özerklik ve siyasi düzenle ilgili tartışmaları yeniden alevlendirmiştir. Bu dönem, İspanya'nın modernleşme ve anayasal düzen çabalarının bir kez daha otoriter yönetimlerce aksatıldığını göstermektedir.

Martínez de la Rosa 1834'de anayasa olarak Kraliyet Kanunu hazırlamıştır. Aynı yıl yürürlüğe giren, bu kısa kanun 50 maddeden oluşmakta önemi, çift meclis sistemine, Hükümet Başkanlığı makamına, gensoru ve güvenoyu uygulamalarına, Kral'ın parlamentoyu feshetme yetkisine ve kısıtlı oy hakkına yer vermesinden kaynaklanmaktadır (Payne, 1973b, s. 437). 1834 yılında çıkarılan Kraliyet Şartı ilk defa iki kanatlı bir parlamento öngörmüştür (Bakırcı, 2014, s. 4). Kraliyet Kanunu'nun anayasa niteliği taşımadığı düşünülmüş ve toplumsal hoşnutsuzluk giderek artmıştır. Bu hoşnutsuzluk, kısa süre içinde siyasi istikrarsızlığa dönüşerek daha köklü bir anayasa talebini gündeme getirmiştir.

Anayasal talep, özellikle liberal çevrelerin öncülüğünde kısa sürede somut bir harekete dönüşmüş ve 1836 yazında bir ayaklanmayla sonuçlanmıştır. Bu gelişmenin ardından, 1812 Anayasası'nı temel alarak daha kapsamlı hale getirilen 1837 Anayasası kabul edilmiştir. Anayasa, çift meclisli bir yasama sistemi kurmuştur. Krala parlamentoyu toplama ve feshetme yetkisinin yanı sıra, parlamentonun çıkardığı yasalar üzerinde mutlak veto hakkı tanımıştır. Hükümetin hem Kral tarafından hem parlamento tarafından güvenoyu alma gerekliliği ortaya konmuştur (Payne, 1973b, s. 438). 1837 Anayasası, ilericiler tarafından hazırlanmış olmasına rağmen, özellikle Kral'a tanınan geniş yetkiler nedeniyle sınırlı bir liberal düzen yaratabildi. Ayrıca Bask ve Navarre gibi özerklik taleplerinin güçlü olduğu bölgelerde merkezîyetçi politikaların yarattığı gerilimler, İspanya'nın uzun sürecek bir iç huzursuzluk dönemine girmesine neden oldu.

1837 yılında liberal bir yaklaşımla hazırlanan anayasa, 1845 yılında muhafazakâr bir perspektifle oluşturulan başka bir anayasa ile değiştirilmiştir ve bu anayasa 1854 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. 1854'te yeni bir anayasa taslağı üzerinde çalışmalara başlanmış ve 1856 yılında yeni bir anayasa kabul edilmiştir. Bu süreç, İspanya'nın siyasi yapısında liberal

ve muhafazakâr eğilimler arasındaki çekişmeyi yansıtmaktadır. Ancak liberal çizgide hazırlanan bu anayasa, siyasi istikrarsızlık nedeniyle yürürlüğe girememiş ve bu yüzden tarihe “1856 Doğmamış Anayasası” olarak geçmiştir. 1868 Görkemli Eylül Devrimi liberal çizgideki 1869 Anayasasını doğurmuştur. Bu Anayasa Krallık yerine Federal Cumhuriyet getirmiştir (Bakırcı, 2014, s. 4). 1868 yılında gerçekleşen Görkemli Eylül Devrimi, monarşiyi sona erdirmeye ve daha demokratik bir düzen kurma talepleriyle sonuçlandı. Bu devrim sonucunda Kraliçe II. Isabel tahttan indirilmiştir. 1869 Anayasası, İspanya’nın ilk gerçekten demokratik anayasası olarak kabul edilmektedir. Halk egemenliği esas alınarak hazırlanan bu anayasa, temel hak ve özgürlükleri geniş ölçüde tanımıştır. Aynı zamanda federal cumhuriyet sistemi benimsenmiş ve bu düzenleme, İspanya’nın modernleşme çabaları ile demokratikleşme yolundaki kararlılığını ortaya koymuştur. Önceki anayasal düzenlemeler ise, monarşi ile liberalizm arasındaki tarihsel çatışmanın izlerini taşımaktadır.

1869 seçimleriyle kurulan yeni parlamento, kısa bir sürede 1869 Anayasası’nı hazırlayarak yürürlüğe koydu. Bu anayasa, erklerin ayrılığı, ulusal egemenlik, ibadet özgürlüğü, erkeklerin genel oy hakkı, toplanma özgürlüğü, yargıçların azledilemez olması gibi hakları ve kralın yetkilerinin sınırlandırılmasını öngörüyordu. Ayrıca yerel yönetimler için il ve belediye meclisi seçimleri de düzenlenmişti. Ancak bu liberal düzen, dönemin siyasi koşulları nedeniyle uzun süre devam edemedi ve İspanya daha ılımlı, monarşik bir yapıya doğru yöneldi. Bu süreçte 1876 Anayasası kabul edildi ve 1931 yılına kadar yürürlükte kaldı. Sıklıkla “İlmlı Anayasa” olarak anılan bu metin, cumhuriyetçi döneme kısa bir ara vererek monarşiyi yeniden öne çıkardı (Bakırcı, 2014, s. 4). İlmlı yapısı, hem monarşiyi hem de parlamenter sistemi bir arada sürdürebilmiştir. 1876 Anayasası, İspanya’da monarşinin yeniden tesis edildiği ve anayasal bir çerçevede sürdürüldüğü bir dönemi temsil eder. Bu Anayasa, İspanya’nın hem siyasal hem de toplumsal dönüşümünde kritik bir yere sahiptir ve İkinci Cumhuriyet’e kadar ülkenin anayasal düzenini belirlemiştir. 1876 Anayasası’nın oluşturduğu parlamenter monarşi modeli, İspanya’yı yeniden birleştirme ve merkezi otoriteyi güçlendirme açısından başarılı olsa da, alt sınıfların siyasi taleplerini karşılamada yetersiz kalmıştır. Bu durum, XX. yüzyıl başlarında artan siyasi hareketlilik ve toplumsal çatışmaların zeminini hazırlamıştır.

Bu siyasal ve toplumsal arayış nihayetinde 1931 yılında İkinci Cumhuriyet’in ilanı ile yeni bir anayasal sürecin kapısını aralamıştır. İkinci cumhuriyetin ilanından birkaç ay sonra 1931 Anayasası ilan edildi. 1931 Anayasası’nda İspanya’nın resmi dini olmadığına yer verilmesi

bakımından seküler bir anayasadır (Ercan, 2022, s. 274). Bu anayasa, yalnızca din-devlet ilişkilerinde değil, idari yapı bakımından da köklü değişiklikler getirmiştir. Ayrıca Anayasa'nın ilk maddesi İspanya Devletini “birleştirilmiş devlet” olarak tanımlayarak bölgelerin özerkliğini tanımıştır.

1931 Anayasası, özerklik statüsüne ilişkin çeşitli düzenlemeler içermektedir. Bu çerçevede, Anayasa'nın 11. maddesi, ortak tarihsel geçmişe sahip illerin bir araya gelerek özerk bölgeler oluşturabilmesine olanak tanımaktadır. Bu ve benzeri maddeler, yerel özerkliğe geniş bir alan açmaktadır. Ancak bu yapı, klasik anlamda ne federal bir devlet modeline ne de tam anlamıyla üniter bir yapıya uymaktadır. Anayasa, bu durumu “birleştirilmiş devlet” ifadesiyle tanımlayarak, kendine özgü bir yönetim modeli ortaya koymaktadır (Ercan, 2022, s. 274). Bu yönüyle 1931 Anayasası, merkeziyetçi monarşi geleneğinden uzaklaşarak bölgesel kimliklere anayasal zeminde tanınma fırsatı sunmuştur. Ancak söz konusu düzenlemeler, dönemin siyasi kutuplaşmaları ve kurumsal istikrarsızlıkları nedeniyle kalıcı bir özerklik oluşturamamıştır.

Franco'nun ölümünün ardından, 1976 yılında yürürlüğe konan sekiz temel siyasi reform yasasıyla İspanya'nın siyasal dönüşümü başlatılmış ve sistem demokratikleşme sürecine girmiştir. General Franco, yaklaşık kırk yıl süren yönetimi boyunca İspanya'da otoriter, nasyonal Katolik temelli bir rejim kurmaya çalışmıştır. 1972 yılında çıkardığı bir yasayla, bu rejimin devamını sağlamak amacıyla, ölümünden sonra Devlet Başkanlığı görevini Kral unvanıyla üstlenmesini öngördüğü Juan Carlos'a devretmiştir. Ancak Juan Carlos, bu otoriter mirası sürdürmek yerine, kendisini anayasal monarşi çerçevesinde, sembolik yetkilere sahip bir devlet başkanı olarak konumlandırmayı tercih etmiştir. Böylesine köklü ve iddialı bir demokratik dönüşüm ise, rejimin mevcut ve meşru kurumları aracılığıyla kademeli bir reform sürecinin dikkatli biçimde yürütülmesini gerektirmiştir (Özçer, 2006, s. 93).

1977 seçimlerinin sonucunda oluşan parlamento, toplumun değişik kesimlerinin istemlerini ve beklentilerini büyük ölçüde karşılayan yeni anayasayı yaptı. Bu anayasa ile devlet “sosyal ve demokratik bir hukuk devleti” olarak tanımlanmıştır. Söz konusu anayasada geniş bir hak ve özgürlükler listesi yer almaktadır. Hemen hemen bütün siyasal kesimlerin daha önce anlaşılmaya vardığı gibi, İspanya, parlamenter monarşi olarak öngörülmüştür. Yasama yetkisi kongre ve senatodan oluşan parlamentodadır (Arnwine, 2003, s. 117). 1978 Anayasası ile güvence altına alınan parlamenter monarşi sistemi, hem toplumsal uzlaşının bir ürünü olmuş

hem de ülkenin geleceğini demokratik değerler üzerine inşa etme çabasının simgesi haline gelmiştir. Bu süreç, modern İspanyol demokrasisinin temellerini atmıştır.

Suarez 1977 genel seçimlerine çok partili demokratik bir şekilde girilmesini sağlamış, 29 Eylül 1977 Kararnamesiyle geçici olarak sürgündeki Generalitat yönetimini tekrar kurmuş ve bu etki kademeli olarak diğer bölgelere de yayılarak sonucunda 17 bölgede özerkliğe dayalı düzenlemeler yapılmıştır. Özellikle 1978 Anayasası'ndan daha önce düzenlenmesi bu anayasa ile oluşacak Özerk Topluluklar açısından önemli sonuçlar ortaya çıkardığı söylenebilir (Aja, 2001, s. 231). Bu kararname, sürgündeki Generalitat yönetimini geçici olarak yeniden kurarak özerklik vermiştir. Bu adım, İspanya'daki diğer bölgelere de örnek olmuş ve zamanla özerklik talep eden bölgesel yönetimlerin de güçlenmesine yol açmıştır. 1978 Anayasası, İspanya'nın üniter yapısını muhafaza ederken, bölgesel özerkliği hukuki temele oturtmuş ve 17 özerk topluluğun kurulmasına zemin oluşturmuştur. Bu, yerel yönetimlerin kendi iç işlerini belirlemeleri, eğitim, sağlık ve kültürel alanlarda bağımsızlık kazanmalarını sağlamıştır. 1977'de yapılan reformlar, anayasa ile daha sistematik hale gelmiş ve her bölgeye belirli yetkiler verilerek, bölgesel özerklik temelli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.

Yasalar kapsamında, siyasi partilerin demokrasinin vazgeçilmez unsurları olduğu ve meclisin üstünlüğü kabul edilmiştir. Takip eden süreçte, 1977 yılında gerçekleştirilen seçimlerle kurucu meclis görevini üstlenen iki meclisli parlamento, İspanya'nın günümüzde de yürürlükte olan 29 Aralık 1978 tarihli Anayasası'nı hazırlamıştır (Paksoy, 2021, s. 110). 1978 Anayasası, 1992 yılında Maastricht Antlaşması çerçevesinde Avrupa Birliği'nin ekonomik ve siyasi kriterlerine uyum sağlamak için bazı değişikliklere uğramış. Bu değişiklikler arasında özellikle Avrupa vatandaşlığı kavramının kabulü ve AB normlarına uyum için ekonomik politikaların düzenlenmesi yer alır. Bu süreç, İspanya'nın Avrupa ile entegrasyonunu hızlandırmış ve demokratik sistemini daha da güçlendirmiştir.

Geniş bir uzlaşıyla hazırlanıp 31 Ekim 1978'de Kongre ve senato tarafından onaylanan, ardından 7 Aralık 1978'de %67,11 katılım ve %91,81 kabul oranıyla gerçekleştirilen referandumla halk tarafından kabul edilen ve 27 Aralık 1978'de Kral tarafından onaylanan 1978 Anayasası, siyasal anlamda iki yönetim düzeyini tanımlamaktadır. Ulusal ve bölgesel yönetim düzeyleri (Tosun, 2017, s. 136). İki bölgeden ulusal yönetim, hükümetin merkezi yönetiminin bulunduğu, devletin birliğini ve bütünlüğünü koruyan bir yapıdır. Parlamento, merkezi yasaların çıkarılması, ulusal politikaların belirlenmesi ve federal düzeydeki işlerin

yönetilmesi konusunda yetkilidir. Bölgesel yönetimler, İspanya'nın 17 özerk topluluğuna dağıtılmıştır. Bu özerk topluluklar, eğitim, sağlık, kültür ve diğer yerel hizmetlerde belirli bir özerklik kazanmışlardır. 1978 Anayasası, İspanya'nın üniter yapısını korurken, bölgesel kimlikleri tanıyarak yerel yönetimlere belirli özerklik hakları vermiştir. Anayasa, merkezi hükümetin gücünü ve ulusal bütünlüğü korurken, aynı zamanda bölgesel özerklik taleplerini de karşılamaya yönelik bir denge oluşturmuştur. Bu denge, İspanya'daki bölgesel kimliklerin tanınmasına ve her bölgenin kendi özel koşullarına göre yönetilmesine zemin hazırlamıştır. Ancak bu, zaman zaman merkezi hükümet ile yerel yönetimler arasında tartışmalara yol açabilmektedir. Özellikle, özerk toplulukların kendi yasalarına ve yönetim biçimlerine ilişkin anlaşmazlıklar, İspanya'nın siyasi gündeminde önemli bir yer tutmaktadır.

İspanya Anayasası, 6 Aralık 1978'de yapılan halk oylamasıyla kabul edilmiştir ve General Franco'nun ölümünü takiben başlayan “Demokrasiye Geçiş” sürecinin önemli bir uzlaşma belgesidir. Franco'nun ardından ülke, “Büyük Uzlaş” olarak adlandırılan demokratik dönüşüm sürecinin bir parçası olarak bu anayasanın kabulüyle yeni bir döneme girmiştir. Bu anayasal düzenleme, İspanya'yı otoriter rejimden demokratik bir yapıya taşıyan temel bir dönüm noktası olmuştur. İspanya'nın tarihsel gelişimi incelendiğinde, bölgesel devlet yapısının şekillenmesinde etkili olan birçok önemli tarihsel aşama ve kırılma noktası açıkça ortaya çıkmaktadır (Özçer, 2006, s. 63). Franco dönemindeki baskıların bir karşı tepkisi olarak, İspanya'nın kültürel ve bölgesel çeşitliliğini tanıyan bir anayasal düzenleme yapılmış ve 1978 Anayasası ile geniş kapsamlı bir özerklik sistemi benimsenmiştir.

1978 Anayasası, amacı, “İspanyolların ve İspanya'daki bütün halkların, insan haklarını, kültür ve geleneklerini, dillerinin ve kurumlarının kullanılmasını güvenceye bağlamak, kendisini oluşturan ulusal toplulukların ve bölgelerin özerklik haklarını, aralarındaki dayanışmayı tanımak ve güvence altına almak” şeklinde tanımlamıştır (Yıldız, 2011, s. 178). 1978 Anayasasının yürürlüğe soktuğu en önemli yenilik, milliyetlere ve bölgelere özerk yönetim hakkının tanınması olduğu denebilir. 1978 Anayasası, Franco rejiminin tam tersine, Anayasaya göre ülke, özerk topluluklar olarak adlandırılan bölgelerden oluşmakta olup; bu toplulukların üstlenebileceği asgari yetkiler de anayasa tarafından belirlenmiştir. Ayrıca İspanya'nın çok kültürlülüğü ve çok dilliliği kabul edilmiş, bunların korunması ve geliştirilmesi öngörülmüştür (Arnwine, 2003, s. 118).

1982-1983 yılları arasında, normal usule dayalı süreçle 11 Özerk Topluluk kurulmuştur: La Rioja, Balear Adaları, Asturias, Cantabria, Murcia, Kastilya-La Mancha, Kanarya Adaları, Valensiya, Aragon, Kastilya-Leon. Bunun yanı sıra, tarihsel ve kültürel özellikleri dikkate alınarak özel statüyle oluşturulan dört özerk topluluk bulunmaktadır: Katalonya, Bask Ülkesi, Galiçya ve Endülüs. Franco döneminde özerklik yapısını kısmen korumayı başaran Navarre ise, merkezi hükümet ile Navarre Foral Hükümeti arasında yapılan özel bir anlaşmayla, normal usulde elde edilen bazı yetkileri de içerecek şekilde “Foral Topluluğu” (Foral Community) statüsüne kavuşmuştur. Ayrıca, Anayasa'nın 144. maddesine dayanarak Cortes tarafından kurulan Madrid Özerk Topluluğu, 6/1982 sayılı Organik Kanun ile resmen özerklik statüsünü kazanmıştır (Tosun, 2017, s. 140). Madrid, İspanya'nın başkenti olarak önemli bir kültürel ve ekonomik merkezdir, özerklik konusunda daha özel bir düzenleme yapılmıştır. Madrid, Madde 144'e göre, diğer bölgeler gibi ortak tarihi, kültürel ve ekonomik karakter taşımıyor olsa da, ulusal çıkarlar doğrultusunda, yerel yönetim talebi üzerinden bir özerklik kazanmıştır. Madrid, Organik Kanun ile özerkliğini kazanmış ve böylece diğer özerk topluluklar gibi, kendi yerel yönetim ve yasalarını oluşturma yetkisi elde etmiştir.

Madde 151'e göre özel usulde özerklik kazanabilmek için ilgili ilin referandumda çoğunluk onayını alması gerekmektedir. Ancak Almeria'da bu çoğunluk sağlanamamıştır. Bu sorunu aşmak için merkezi yönetim, halk oylamasıyla ilgili 2/1980 sayılı Organik Yasada bazı değişiklikler yapmıştır. Böylece 1978 Anayasası asimetrik bir yapı ortaya koymuştur. Özerklik kazanan bir bölge, sadece normal usulle elde edilen yetkilerle sınırlı kalmaz; özel usulle özerklik elde eden topluluklar, devletin bazı önemli alanlarında da yetkilere sahip olabilir. Endülüs'ün özel usulle özerklik kazanması bu asimetrik yapıyı güçlendirmiştir. Bu süreçle birlikte Endülüs, yalnızca kendi iç yönetiminde değil, devletle ilgili bazı yetkilerde de etkili olmuştur. 1978 Anayasası bir uzlaşma metni olduğu için, özellikle ordu ve bürokrasi gibi merkeziyetçi yapılar bölgeselleşme yönündeki hızlı ilerlemelere karşı temkinli yaklaşmıştır. Buna rağmen bölgeselleşme sürecindeki gelişmeler, merkeziyetçi bürokrasinin tepkisini çekmiştir (Tuncer, 2010, s. 232).

Tüm bu gelişmeler, merkeziyetçiliği savunan kesimlerde ciddi bir huzursuzluk yaratmış ve mevcut anayasal düzenin İspanya'nın birliğini tehdit ettiğine dair endişeleri artırmıştır. Bu rahatsızlık 1981'de Albay Antonio Tejero'nun parlamentoyu basarak darbe yapma girişimiyle açığa çıkmıştır. Kral, beklediklerinin aksine darbecilerin karşısında yer almıştır. Gerçekten de askeri kişiliği olan ve aynı zamanda da silahlı kuvvetlerin başı olan Kralın

demokrasi saflarında yer alması ordunun geri kalanının darbeye destek vermemesindeki en önemli nedenlerden biri olduğu düşünülmekte. Böylece darbe girişimi fiyaskoyla sonuçlandığı söylenebilir (Arnwine, 2003, s. 120). Bu olay, İspanyol toplumunun demokrasiye olan bağlılığını pekiştirirken, merkeziyetçi yönetim anlayışına karşı duyulan rahatsızlığın daha yapısal çözümlerle ele alınması gerektiğini ortaya koymuştur.

Bu girişimin başarısız olması, bölgesel özerklik alanında daha kapsamlı adımların önünü açmıştır. İspanyol bölgesel yönetimleri 1982'ye kadar nerdeyse tamamen ülkenin kendi iç dinamikleriyle geliştiği halde İspanyol hükümetinin AB'den kredi talep etmesi ve AB şartları karşılanmadığı için reddedilmesi ile ülke henüz AB üyesi olmamasına rağmen AB bölgesel yönetimler standartları ile etkileşim sürecine girmiştir (Shrijver, 2006, s. 88). Sonuç olarak, bu süreç, İspanya'nın iç bölgesel yapısının güçlendirilmesine ve AB ile entegrasyon sürecinin hızlanmasına olanak tanımıştır.

4.2. Yasama Organı ve Monarşi

Yasama organı, 'Cortes Generales' olarak adlandırılan parlamentodur. Anayasanın 66. maddesine göre, parlamento İspanyol halkını temsil eder ve iki meclisten, yani Kongre ve Senato'dan oluşur. Parlamento, devletin yasama yetkisini kullanır, bütçeleri onaylar, hükümet faaliyetlerini denetler ve Anayasa tarafından kendisine verilen diğer görevleri yerine getirir. Ayrıca, parlamentonun dokunulmazlık hakkı bulunmaktadır (Usta & Bilgiç, 2017, s. 122). Parlamento, devlet bütçesini onaylama, hükümetin uygulamalarını denetleme ve Anayasa tarafından kendisine verilen diğer yetkileri kullanma görevine sahip yasama organıdır. Kongre üyeleri tamamen halk tarafından yapılan seçimlerle belirlenirken, Senato üyelerinin bir kısmı seçimle, bir kısmı ise atama yoluyla görevlendirilir. Temsilciler Meclisi'nin (Kongre) 350 üyesi, seçim bölgelerine göre belirlenmiş kontenjanlarla, Nispi Temsil Sistemi temelinde ve 'D'hondt yöntemi' kullanılarak seçilir. Bu sistem, seçmen iradesinin adil biçimde parlamentoya yansıtılmasını sağlamak amacıyla uygulanmaktadır (Paksoy, 2021, s. 110). Üyelerin belirlenmesinde kullanılan bu metot, seçimde daha fazla oy alan partilere nispi olarak daha fazla sandalye verilmesini sağlar. Bu, seçimde elde edilen oy oranlarıyla parlamentodaki temsilin daha dengeli olmasını hedefler.

Temsilciler Kongresi'nin üyeleri, orantısal temsiliyet esasına dayalı olarak genel oy hakkıyla seçilmektedir. Hükümet, genellikle Kongre'de en fazla sandalye sayısına sahip parti veya koalisyon tarafından kurulur ve bu parti veya koalisyon, Kongre'den güvenoyu alır. İkinci

meclis olan Senato ise, her bir vilayetin doğrudan seçtiği dört senatörle birlikte, özerk toplulukların yasama organları tarafından dolaylı olarak seçilen belirli sayıda senatörden oluşur; bu nedenle Senato daha çok bölgesel bir temsil işlevi taşır. Ayrıca, Senato'nun önemli ve benzersiz bir yetkisi vardır: Otonom bölgelerin hükümetlerinin ulusun genel menfaatlerine aykırı hareket ettiğine kanaat getirdiğinde, bu hükümetlerin görevlerini askıya alma yetkisi bulunur. Bu durum, Senato'ya ülke bütünlüğünü koruma konusunda kritik bir denetim fonksiyonu sağlar (Thomas, 2012, s. 14). İspanya'nın yasama organı hem merkezi temsili hem de bölgesel temsili bir arada sağlayan bir sistem sunar. Senato bölgesel temsili güçlendirir ve gerektiğinde merkezi hükümete karşı bölgesel yönetimlerin eylemlerini denetleme yetkisine sahiptir. Bu yapının en ilginç yönlerinden biri, Senato'nun anayasal açmazlar ve ulusal çıkarlar doğrultusunda müdahale etme yeteneği ile özerk bölgeler üzerindeki denetim işlevini yerine getirebilmesidir.

Yasa yapmaya giden yolda kongre senato ve hükümet süreci başlatabilir. Yasa tasarılarını hükümet doğrudan veya özerk toplulukların teklifi ile sunar. Yasa tekliflerini ise halk, milletvekilleri, senatörler ve özerk topluluklar sunabilirler. Bunun yanında 'halk girişimi' şeklinde bir yol vardır. Halk tarafından bu yola gidilebilmesi için en az 500 bin imza gereklidir. Tartışma konusu olan bu durum günümüzde fiilen imkânsız olarak görülmekte (Paksoy, 2021, s. 110). İspanya'da yasa yapma süreci, Kongre, Senato ve hükümet tarafından başlatılabilirken, halkın katılımı için belirli kurallar ve sınırlamalar getirilmiştir. Halk girişimi teorik olarak mevcut olsa da, pratikte imza toplama gerekliliği ve sınırlı konular nedeniyle etkinliği düşmüştür. Bu durum, halkın yasa yapma sürecine doğrudan müdahalesinin fiilen zor hale gelmesine yol açmaktadır.

Anayasa, Meclislerin birleşik toplantılarını, ikinci bölümde belirtilen yasama dışı belli başlı konularla sınırlandırmıştır. İkinci Bölüm, Krallıkla ilgili hükümleri içerir ve bu bölümde Kralın yemin töreni ile görevinin yerine getirilememesi gibi durumlar ele alınır. Anayasa, yalnızca bu özel hallerde iki Meclisin birlikte toplanmasını öngörmektedir. Böylece birleşik toplantılar, yetkinin açıkça Cortes Generales (Parlamento) tarafından kullanılması gereken sınırlı durumlarla kısıtlanmıştır. Diğer hallerde ise her bir kanat kendi yetki alanında bağımsız hareket eder (Bakırcı, 2014, s. 6).

Kral, parlamenter sistem içinde sembolik bir figür olup, yalnızca anayasa tarafından belirlenen prosedürel yetkilere sahiptir. Örneğin, meclislerin birleşik toplantıları yalnızca Kral'ın yemin töreni veya yetkisini yerine getirememesi durumu gibi özel durumlarla

sınırlıdır. Bunun dışında, yasama yetkisi tamamen parlamentoya aittir. Kral, yasama sürecinde yalnızca anayasal çerçevede tanımlanmış görevleri yerine getirirken, asıl yasama yetkisi tamamen Cortes Generales'e aittir. Bu durum, İspanya'da parlamenter demokrasi ile anayasal monarşinin dengeli bir şekilde birlikte var olmasını sağlamaktadır

4.2.1. Kongre

Kongrenin milletvekili sayısının 300 ile 400 arasında olması öngörülmüştür ve günümüzde bu sayı 350 olarak belirlenmiştir. Milletvekillerinin görev süresi dört yıldır. Anayasa incelendiğinde, kongrenin yetki bakımından senato karşısında açık bir üstünlüğe sahip olduğu görülmekte, bu nedenle kongre asıl yasama organı olarak kabul edilmektedir. Yasama faaliyetlerinin yanı sıra yürütmenin denetlenmesi de kongrenin temel sorumluluklarındandır. Ayrıca kongre, hükümeti kurma yetkisine sahip olup, kurulmuş hükümete güvenoyu verme görevi de yürütür. Burada belirtmek gerekir ki Senatonun hükümete güvenoyu verme konusunda bir rolü yoktur (Bakırcı, 2014, s. 9). Kongre, İspanya'daki yasama ve yürütme işlevleri açısından merkezi bir öneme sahiptir. Kongre, hükümetin oluşumunu sağlar, güvenoyu verir ve yasama sürecinde temel aktör olarak rol alır. Senato ise, daha çok bölgesel temsili sağlayan ve sınırlı yetkilere sahip bir organ olarak Kongre'nin denetimi altında çalışmaktadır. Bu durum, Kongre'nin İspanya'daki anayasal düzenin en güçlü yasama organı olduğunu pekiştirir.

Kongre, hükümeti kurma ve görevden alma yetkisine de sahiptir. Yasaların ve bütçelerin ilk kez görüşüldüğü organ olarak kongre önceliklidir. Kongrede kabul edilen yasa tasarıları daha sonra Senato'ya gönderilir. Senato, bu tasarıları onaylayabilir, veto edebilir veya bazı maddelerde değişiklik yapabilir. Ancak yapılan değişikliklerin bazılarının tekrar kongrenin onayına sunulması gerekmektedir. Bu durumdan da anlaşılacağı üzere, Senato'nun veto veya değişiklik yetkisi kullanıldığında nihai karar verme yetkisi her iki durumda da kongreye aittir (Usta & Bilgiç, 2017, s. 123). Sonuç olarak, Kongre, yasama sürecinde son kararı veren ana organ olarak öne çıkar. Senato'nun veto hakkı veya değişiklik yapma yetkisi, Kongre'nin salt çoğunluğu tarafından geri alınabilir. Ayrıca, Senato'nun vetosu, yalnızca iki ay içinde kullanılırsa geçerli olabilir; aksi takdirde Kongre, basit çoğunluk ile yasa teklifini kabul edebilir. Bu, Kongre'ye yasama sürecinde belirgin bir üstünlük tanır ve Senato'nun rolünü daha çok bir gözden geçirme ve denetleme organı olarak tanımlar.

Kongrede meclis grupları oluşturulur. Bir meclis grubu oluşturmak için en az 15 vekilden olmak zorundadır, eğer beş partinin milletvekilleri, üyesi olduğu parti ülke çapında %5 oy aldıysa ya da bölgesinde minimum %15 oy oranına ulaşırsa meclis grubu oluşturabilirler (Bakırcı, 2014, s. 18). 15 milletvekili koşuluyla kurulan gruplar, belirli seçim eşiklerini aşan küçük partiler de birleşerek bağımsız meclis grupları oluşturabilirler, bu da temsiliyet açısından çeşitliliği artırdığı söylenebilir.

Seçilen bir milletvekili partisi dışında başka bir meclis grubuna üye olamaz ya da herhangi bir meclis grubu kuramaz. Kongre içtüzüğünü kendi bünyesinde üye tam sayısının salt çoğunluğuyla oluşturur. İchtüzük, parlamento çalışmalarının temel prensiplerini belirler. Parlamento gündemini başkan oluşturur; ancak bu süreci tek başına değil, Parlamenter Grup Sözcüleri Kurulu ile birlikte yönetir. Ayrıca, acil konuların gündeme alınması da bu kurulun yetkisindedir. Gündemin değiştirilmesi yalnızca en az iki parlamenter grubun ya da parlamentonun beşte birinin talebiyle mümkün olur. Kanun teklifleri genellikle Salı günleri görüşülür ve tekliflerin meclis gündemine alınmasında parlamenter grupların büyüklüğü öncelik taşır. Çarşamba günleri ise rasyonelleştirme teknikleriyle soru ve sorgulama usulü uygulanır. Meclis, çalıştığı haftalarda en az iki saatini bu tür faaliyetlere ayırmakla yükümlüdür (Bakırcı, 2014, s. 70). İspanya Kongresi'ndeki gündem belirleme ve çalışma usulleri, meclisin düzenli, şeffaf ve verimli bir şekilde çalışmasını sağlamak amacıyla yapılandırılmıştır. Başkan ve parlamenter grup sözcüleri kurulunun iş birliğiyle yapılan gündem belirleme, gündem değişikliği için kolektif bir yaklaşım gerektirirken, soru ve sorgulama usulü de meclisin denetim fonksiyonunu güçlendirmektedir.

İchtüzüğe göre, Kongre'nin toplanma tarihi Kraliyet Kararnamesi ile belirlenmektedir. Bu nedenle, Kongre, süreksizlik ilkesiyle uyumlu olarak, Kral tarafından resmi bir çağrıyla toplantıya davet edilmiş sayılır. Kral, Kongre'nin toplanmasını sağlamak gibi geleneksel ve prosedürel bir rol üstlenirken, gerçek yasama yetkisi yine parlamento aittir. Bu, İspanya'daki monarşinin sembolik ve anayasal sınırlarla belirlenmiş işlevlerinden biri olarak değerlendirilebilir. Anayasa uyarınca, Kongre her yenilendiğinde Kral, bir hükümet başkanı atar. Atanan hükümet başkanı, Kongre önünde hükümet programını sunar ve güvenoyu talep eder. Eğer Kongre, üye tam sayısının salt çoğunluğuyla hükümet programına güvenoyu verirse, Kral, programı sunan hükümet başkanını resmen başbakan olarak görevlendirir. Ardından, başbakanın önerdiği yeni hükümet üyeleri de atanmaktadır (Bakırcı, 2014, s. 12). Bu sistem, monarşinin demokratik düzen içinde sembolik bir unsur olduğunu ve hükümetin

demokratik meşruiyetinin tamamen parlamentoya dayandığını ortaya koymaktadır. Kral, hükümetin işleyişinde herhangi bir siyasi müdahalede bulunamaz; sadece anayasal prosedürleri yerine getirir.

Diğer önemli bir organ ise Parlamenter Grup Sözcüleri Kurulu'dur. Bu kurulun başkanlığını Kongre Başkanı yürütür. Kurul toplantıya üç şekilde çağrılabilir: Parlamentonun beşte birinin talebiyle, en az bir parlamenter grubun isteğiyle veya doğrudan başkanın kararıyla. Kongrenin çalışma takvimi ve gündemi burada belirlenir. Hükümet temsilcileri de bu toplantılara katılarak görüşlerini sunabilirler. TBMM'deki Başkanlık Divanı'na benzer şekilde, kongreyi yöneten bir büro da bulunmaktadır ve Kongre Başkanı bu büronun başkanıdır. Zaman kaybını önlemek amacıyla, ilk toplantı öncesinde geçici bir büro oluşturulur; bu büro en yaşlı üye ile en genç iki üyeden oluşur. Geçici büro, ilk toplantıyı yönetir ve toplantıda içtüzüğe göre büronun seçimi gerçekleştirilir. Sırayla önce ilk toplantıda üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır ve daha sonra ikinci oylamada bu çoğunluğa ulaşamazsa en yüksek oyu alan iki aday arasından daha fazla oy alan kişi başkan seçilir (Bakırcı, 2014, s. 22). İspanya Kongresi'nde, Parlamenter Grup Sözcüleri Kurulu ve Büro gibi yapılar, yasama sürecinin düzenli ve verimli işlemesi için önemli bir rol oynamaktadır. Bu yapılar, Kongre'nin işleyişinde denetim ve koordinasyon sağlamak amacıyla kritik işlevler görür. Parlamenter Grup Sözcüleri Kurulu, Kongre'nin gündemini belirlerken, Büro ise Kongre'nin genel işleyişini ve içtüzüğe uygun şekilde yönetimini sağlar.

Kongre, yasama yetkisinde Senato'ya kıyasla üstün bir konuma sahiptir. Yasaları hazırlar, hükümetin kurulmasını sağlar ve güvenoyu verir. Senato'nun veto yetkisi olsa da Kongre, çoğunluk sağlayarak bu vetoyu kaldırabilir. Ayrıca, Kongre'nin iç işleyişini düzenleyen Parlamenter Grup Sözcüleri Kurulu ve Büro gibi yapılar, yasama sürecinin etkinliğini artırır. Kral'ın rolü, yasama sürecinin başlamasını sağlamak ve hükümet başkanını atamakla sınırlıdır. Ancak, bu yetkiler tamamen parlamentonun kararlarına bağlıdır ve Kral'ın siyasi bir inisiyatifi kullanmasını engelleyen anayasal çerçeveye düzenlenmiştir. Böylece, monarşi sembolik ve anayasal sınırlar içinde kalırken, parlamenter demokrasi esas alınmaktadır.

4.2.2. Senato

Yasama organı olan parlamentonun diğer kanadını oluşturan senato bölgelerin temsilci göndermesi esasına dayanarak oluşturulur. Bölgesel temsile dayanması sebebiyle de özerk

yönetimlere sahip toplulukların üyelerinin senatoya girmesi yasaklanmamıştır. Her il dört senatör seçer, istisnai olarak iki senatör gönderen iller de bulunmaktadır. Bu iller İspanya'nın Kuzey Afrika'daki toprakları olan Ceuta ve Melila kentleridir. Günümüzde senatonun 266 üyesi bulunmaktadır. İspanya'daki Senato, parlamentonun ikinci kanadını oluşturan ve özellikle bölgesel temsile dayalı bir yapıdır. Senato'nun bölgesel temsili, özerk toplulukların ve çeşitli bölgelerin temsilini sağlamak amacıyla kurulmuştur. Bu yapı, İspanya'nın bölgesel çeşitliliğini ve özerk yönetimlerini dikkate alır ve senatörlerin seçilme şekli, bölgesel denetim ve temsiliyet ilkesine dayanır (Bakırcı, 2014, ss. 9-10). Senato, İspanya'daki bölgesel temsili ve özerk toplulukların yasama sürecindeki rolünü yansıtan önemli bir organ olarak, demokratik temsiliyet ilkesine dayalı bir yapı kurmuştur. Bu, İspanya'nın farklı coğrafi ve kültürel çeşitlilikleri dikkate alarak yasa yapma sürecini zenginleştiren bir mekanizmadır.

Senato'nun en temel işlevi, ülkenin coğrafi dağılımına göre bölgesel temsil sağlamaktır. Anayasa gereği, özerk topluluklar Senato'da temsil edilmektedir. Senato'nun başlıca görevi, bağlı özerk bölgeler ile diğer idari birimlerin eşit oranda temsil edilmesini sağlamak ve yerel ile bölgesel politikaların uygulanmasına katkıda bulunmaktır. Ayrıca Senato, özerk bölge meclislerinin faaliyetlerini anayasal uyumluluk ve bağımsızlık talepleri açısından denetler. Kongre'den gelen yasa tasarılarını onaylar ve anayasa değişikliklerini kabul veya reddeder. Bunun yanı sıra, hükümetin çalışmalarını gözetim altında tutar (Usta & Bilgiç, 2017, s. 123). Özerk topluluklar Senato'da eşit temsil edilir. Bu, İspanya'nın bölgesel çeşitliliğini ve bölgelerin yönetsel bağımsızlığını göz önünde bulundurur. Senato, özerk bölge meclislerinin faaliyetlerini denetler ve bu meclislerin anayasa ile uyumsuz hareket etmelerini engellemeye çalışır. Ayrıca, bölgelerin bağımsızlık talepleri veya federal yapıdan sapmalarını da denetler. Senato, İspanya'nın bölgesel çeşitliliğini ve özerk yönetimlerinin bağımsızlığını koruyan bir yasama organı olarak, ülkenin bölgesel dengelerini gözetir. Senato'nun bu işlevleri, İspanya'nın demokratik bir devlet olarak işleyişine önemli katkılar sağlamaktadır.

Bir tasarı veya teklif, Kongre tarafından kabul edildikten sonra, Kongre Başkanı tarafından Senato Başkanı'na iletilir. Senato, Kongre veya hükümet tarafından acil olduğu belirtilmedikçe, bu metni en geç iki ay içinde görüşüp karara bağlamak zorundadır. Eğer Senato bu süre içinde karar vermez veya karar alamazsa, nihai kararı Kongre verir ve metin onaylanarak yayımlanması ve yürürlüğe girmesi için Kral'a gönderilir. Ancak Senato, bu

süre içinde metni onaylarsa, tasarı doğrudan Kral'a sunulur. Senato'nun Kongre tarafından kabul edilen metni veto edebilmesi için, üye tam sayısının salt çoğunluğunun desteğini alması gerekmektedir. Vetoyu kaldırmak için ise Kongre'nin aynı çoğunlukla kararı onaylaması gerekir. Kongre vetoyu bu şekilde kaldırır, metin yine Kral'a gönderilir. Eğer Senato, metni veto etmek yerine üzerinde değişiklik yaparsa, son kararı Kongre verir. Bu durumda her iki meclis de değişikliklere ilişkin kararlarını basit çoğunlukla alabilir. Kongre, Senato'nun yaptığı değişikliklere ilişkin kararını verdikten sonra, metin Kral'a sunulur (Bakırcı, 2014, s. 63). Nihai olarak Kral'ın onay süreci, sembolik olmakla birlikte anayasal düzenin tamamlayıcı bir unsuru olarak işlev görür. Bu yapılar, parlamenter monarşinin demokratik temellerle uyumlu bir şekilde işlemlerini sağlar.

1978 İspanya Anayasası'na göre kralın veto yetkisi bulunmaz. Kralın yasama sürecindeki rolü yalnızca parlamentonun kabul ettiği yasaları onaylamak (sanción) ve ilan etmek (promulgación) gibi şekli ve törensel görevlerle sınırlıdır. Bu yetki, içerik üzerinde bir değerlendirme veya reddetme hakkı tanımayan, tamamen prosedürel bir işlemdir. Tarihsel süreçte İspanya'da kral bir dönem mutlak veya geciktirici (suspensif) veto yetkisine sahip olmuştur. Özellikle 19. yüzyıldaki anayasal metinlerde bu yetki zaman zaman güçlenmiş, zaman zaman sınırlandırılmıştır. Ancak modern anayasal monarşi modeline geçişle birlikte kralın yasaları durdurma, değiştirme veya yürürlüğe girmesini engelleme yetkileri tamamen kaldırılmıştır. Böylece günümüzde kralın onay görevi, demokratik iradeye saygının ve devletin sürekliliğinin sembolü olarak yerine getirilen, iradesiz ve zorunlu bir formalite hâline gelmiştir. Kralın yasayı imzalamayı reddetmesi anayasal olarak mümkün değildir ve parlamentonun yetkisini kısıtlayacak bir etkisi kalmamıştır (Dankowski, 2020, ss. 546-555).

Bu sistem, anayasal monarşi çerçevesinde Kral'ın sadece prosedür bir işlev gördüğünü ve gerçek yasama gücünün parlamentoya ait olduğunu göstermektedir. Kral'ın yetkileri sınırlıdır ve yasaların yürürlüğe girmesi parlamentonun aldığı kararlarla belirlenir. Böylece, İspanya'da monarşi, yasama süreçlerine doğrudan müdahil olmadan parlamenter demokrasinin bir parçası olarak varlığını sürdürmektedir.

4.3. Yürütme Organı ve Monarşi

Merkezi yönetimin yürütme organı, hükümet ve kraldan oluşmaktadır. Kral, ulusal birliğin sembolü ve devletin başıdır. İspanya'da parlamenter monarşi sistemi uygulanmakta olup, yürütme yetkisi başbakan ve kabine üyeleri tarafından kullanılır. Yürütme organı, hükümetin

politikalarını hayata geçirmek ve yasaların uygulanmasını sağlamakla yükümlüdür. Hükümet ise başbakan, başbakan yardımcıları, bakanlar ve yasayla belirlenen diğer üyelerden oluşur (Pekmez, 2021, s. 77). Bu sistem, demokratik kurumların işleyişini güvence altına alarak siyasi istikrarı sağlamayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla İspanya'daki hükümet sistemi, sembolik bir monarşi çatısı altında halk iradesine dayalı temsili bir yönetimi kurumsallaştırmaktadır. Bu durum, hem tarihsel olarak güçlü bir kraliyet geleneğine sahip olan İspanya'nın monarşik yapısını korumasına hem de modern demokratik değerlerle uyumlu bir siyasal işleyişe sahip olmasına olanak tanımaktadır.

İspanya'da demokratik yönetim ilkeleri ile geleneksel monarşik unsurlar dengeli bir biçimde bir arada işlemektedir. Kralın sembolik rolü, hükümetin ise icrai yetkileri üstlenmesi, güçler ayrılığı ve demokratik hesap verebilirlik açısından önemlidir. Sembolik yetkilere sahip olan Kral, devletin ve ulusal birliğin temsilcisi olarak hem iç siyasette bir denge unsuru olmakta hem de ülkeyi uluslararası düzeyde temsil etmektedir. İspanya'da devlet başkanlığı görevi krala aittir. Kral, ülkenin uluslararası düzeydeki en üst temsilcisidir ve dış ilişkilerin yürütülmesinde rol oynar. Kraliyet makamı kalıtsal olup, nesilden nesile geçmektedir. 2014 yılından bu yana bu görev VI. Felipe tarafından sürdürülmektedir. Kral, yasama organı ve hükümet tarafından kabul edilen yasaları onaylayarak yürürlüğe koyar. Ancak, kralın yetkileri sınırlıdır; çünkü olağan koşullarda yürütme gücüne doğrudan müdahale etme yetkisi bulunmamaktadır. Bu durum, kralın yalnızca sembolik bir figür olmadığını, belirli anayasal görevlerle donatıldığını da göstermektedir (Milliyet Gazetecilik A.Ş., 1992, s. 5826).

Kralın gerçekleştirdiği her türlü resmi işlem, Başbakan ya da ilgili bakanlardan en az birinin imzasını gerektirir. 'Karşı-imza' olarak adlandırılan bu uygulama, asıl yetkinin hükümette olduğunu vurgular. Kral, siyasi partilerle gerçekleştirdiği istişarelerin ardından başbakanı atama yetkisine sahiptir. Başbakanın önerisi doğrultusunda ise diğer bakanların atanmasını gerçekleştirir. Bunun yanı sıra, istisnai durumlarda kralın parlamentoyu feshetme ve halk oylamasına başvurma gibi anayasal yetkileri de bulunmaktadır. Hükümetten bağımsız olarak gerçekleştirebileceği bu yetkiler aslında krallığın tamamen sembolik bir makam olmadığını bir işaretidir. Kral, sembolik olarak silahlı kuvvetlerin başkomutanıdır (Paksoy, 2021, s. 114). Krallık tamamen sembolik değil ama İspanya'da Kral genellikle sembolik bir figürdür ve yürütme organının başı değildir. Ancak, anayasa gereği kral, hükümetin atamalarını resmi

olarak yapar. Kralın görevleri daha çok temsilî nitelikte olup, yürütme gücü büyük ölçüde başbakanın elindedir.

Hükümetin yürüttüğü faaliyetlerin siyasi sorumluluğu başbakana aittir. Başbakan, hükümet programını bakanları aracılığıyla oluşturur; bakanlıkların faaliyetlerini denetler ve yönlendirir. Kral tarafından atanması istenen bakanların listesini hazırlar ve sunar. Ayrıca, üst düzey bazı bürokratlar ile bölgesel yöneticiler olan valilerin atamalarını belirleme yetkisine de sahiptir. 2018 yılından bu yana başbakanlık görevini Pedro Sánchez yürütmektedir. Başbakan, kongre ve senatoyu bakanlar kurulu ile görüşerek feshedebilir. Bakanlar kurulu ve milli savunmaya ilişkin politikaları ve askeri politikayı iç ve dış siyaseti belirler. Faaliyetlerinden dolayı sadece kongre tarafından gensoru verilebilir, yalnızca kongreye hesap verir (Paksoy, 2021, s. 114). Başbakan, yürütme organının en üst düzeydeki yetkilisidir ve hükümetin genel politikalarını belirler. Başbakan, Kongre'den güvenoyu aldıktan sonra kral tarafından atanır. Ancak, başbakanın atanabilmesi için Kongre'nin çoğunluğunun desteğine ihtiyacı vardır. Başbakan, hükümeti denetler, bakanları atar ve hükümetin politikalarını belirler. Başbakan aynı zamanda hükümetin başı olarak, yürütme organının başını oluşturur ve ülkenin iç ve dış politikaları hakkında genel bir yön verici rol oynar.

Bakanlar, kendi yetki alanlarına giren konularda başbakana karşı sorumludur. Sahip oldukları bazı yetkileri alt düzey yöneticilere devretme imkânına sahiptirler. Görev alanlarına ilişkin düzenlemeler yapabilir, genelgeler yayımlayabilir ve belirli sınırlar çerçevesinde sözleşmeler imzalayabilirler. Bakanlıklar, merkezi idarenin taşradaki yapılanmasında da kilit rol oynar. Taşra teşkilatlarında, hükümeti temsil eden görevliler bulunur; bu kişiler, özerk bölgelerde merkezi hükümet adına denetim faaliyetlerinde bulunur ve merkezî yönetime rapor sunarlar. Bu görevliler, Bakanlar Kurulu kararıyla atanır; atama önerisi ise başbakan tarafından yapılır. Anayasaya göre parlamento, hükümete kanun denginde kurallar getirme yetkisi tanımaktadır. Bu yetkinin kullanım alanı sınırlanmıştır, bu sınırlamaya organik kanunla yapılması zorunlu olan konular örnek teşkil etmektedir, hükümet kararname çıkaramamaktadır (Paksoy, 2021, s. 115). Başbakan tarafından atanan bakanlar, hükümetin belirli alanlarında görev yaparlar. Her bakan, belirli bir alanda politika geliştirme ve uygulamadan sorumludur. Hükümette farklı alanlardaki işleyişi denetleyen bakanlar, başbakanın direktiflerine göre hareket ederler ve genellikle başbakan tarafından belirlenen politikaların uygulanmasında görev alırlar. Hükümetin kararname çıkarma

yetkisi, anayasa tarafından sınırlıdır. Anayasaya göre, bazı konular yalnızca parlamento tarafından düzenlenebilir ve bu tür konularda hükümetin kararname çıkarma yetkisi bulunmamaktadır. Bu konular genellikle organik kanunlarla düzenlenmesi gereken alanlardır. Bu kanunlar, anayasanın temel hükümleri ve devlet yapısını etkileyen konularda geçerli olup, parlamentonun onayına tabidir. Örneğin, temel haklar, seçim yasaları, özerk toplulukların yetkileri gibi konular organik kanunlarla düzenlenir.

İspanya'daki hükümet kararnameleri ile kanun hükmünde kararnameler arasında ayrım yapacak olursak; Kanun hükmünde kararnameler, yasama organının doğrudan onayı olmaksızın çıkarılabilirken; İspanya'da, “yasama kararnameleri” olarak da adlandırılan hükümet kararnameleri, önceden çıkarılmış bir yetki kanununa dayanılarak hazırlanır. Bu yetki kanununa istinaden ilgili işlem gerçekleştirildikten sonra, söz konusu kanun yürürlükten kalkar ve işlevini yitirir. Anayasa hükmünce verilecek süre belirtilmek zorundadır, buna ek olarak yetki hükümet dışındaki başka bir organa kesinlikle verilemez, yetki kanununu veren makam olan yasama organı, bu yetkiyi tanıırken sınırları belirtmek zorundadır (Bakırcı, 2014, s. 47). İspanya'da yasama kararnameleri genellikle bir yetki kanununa dayalı olarak çıkarılır. Parlamentonun çıkaracağı özel bir kanunla hükümete belirli bir konuda düzenleme yapma yetkisi verir. Yetki kanunu, parlamento tarafından çıkarılır ve hükümete, belirli bir süre ve sınırlar içinde düzenleme yapma yetkisi tanır. Bu süreçte hükümet, parlamentonun belirlediği sınırlar içinde ve belirli bir süre zarfında işlem yapar. Yetki kanunu sona erdiğinde, hükümetin bu yetkisi de sonlanır. Yasama kararnameleri, anayasa hükümleri uyarınca belirlenen süre ve sınırlar içinde yapılmalıdır. Hükümet, yasama organı tarafından verilen yetki kanununda belirtilen çerçevede hareket etmek zorundadır. Anayasaya göre, bu yetki kesinlikle hükümete verilebilir; ancak hükümet dışındaki başka bir organa bu yetki devredilemez.

İspanya'da yasama kararnameleri, hükümete belirli konularda ve sınırlı bir süre için yetki veren bir yetki kanunu temelinde çıkarılabilir. Bu yöntem, yasama organının denetimini içeren daha sınırlı ve kontrollü bir düzenleme mekanizması sunar; zira yetki verilirken kapsam, süre ve konu bakımından açık sınırlar çizilmek zorundadır. Öte yandan, Kanun Hükmünde Kararnameler, genellikle hükümetin acil müdahale gerektiren durumlarda, yasama organının ön onayına gerek kalmadan düzenleme yapmasına imkân tanıyan bir araçtır. Ancak bu kararnameler de anayasal sınırlar içindedir; devletin temel yapısını, seçim sistemini ya da özerk toplulukların yapısal statüsünü değiştirme yetkisine sahip değildirler.

KHK'lar, çıkarıldıktan sonra parlamentonun onayına sunularak denetim sürecine dâhil edilir. Bu yönüyle, her ne kadar hızlı müdahale aracı olsa da, tamamen denetimsiz bir düzenleme yöntemi değildir. Resmi gazetede yayımlandığı gün onaylanmak için parlamentonun önüne getirilir. Kongre 30 gün içinde karara bağlamak zorundadır. Kongrenin kararına bağlı oldukları için bu işlemlere 'geçici yasama işlemi' de denir (Bakırcı, 2014, s. 48). İspanya'da olağandışı ve acil durumlar söz konusu olduğunda hükümet, yetki kanununa dayanmadan kararname çıkarabilir. Ancak bu kararların düzenleme alanları sınırlıdır ve devletin yönetim şeklini, seçim sistemini veya özerk bölgelere ilişkin yapısal değişiklikler gibi esaslı konuları kapsayamaz. İspanya'daki kararlar, resmi gazetede yayımlandıktan sonraki gün parlamentonun önüne gelir.

Geçici yasama işlemleri, parlamentoda zorunlu olarak görüşülmek durumundadır; buna karşın yasama kararnameleri için böyle bir görüşme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Ancak, eğer Temsilciler Meclisi'nde verilen yetkinin aşıldığı ya da yanlış kullanıldığı yönünde bir itiraz dile getirilirse, bu durum gündeme alınarak değerlendirilir. Bu tür itirazların yapılabilmesi için belirlenmiş yasal süre 30 gündür. Özet olarak parlamenter sistemde, yürütme organı yasama organının içinden çıktığı için başbakan ve bakanların da yasama dokunulmazlığı ve sorumsuzluğundan faydalanacaktır (Paksoy, 2021, s. 116). Bu tür işlemler, olağanüstü durumlar veya acil durumlar için geçici düzenlemeler getirilir ve parlamentonun denetimine tabidir. İtirazlar kongreye sunulabilir. Eğer parlamentoya bir itiraz yapılırsa ve bu itiraz 30 gün içinde yapılmazsa, kararname geçerli kalır.

Monarşi, anayasal düzenin ve hükümetin sürekliliğini güvence altına alan sembolik bir yapıdır. Hükümetler değişse de monarşi devletin devamlılığını temsil eder. Sonuç olarak, İspanya'da monarşi ve hükümet arasındaki ilişki parlamenter sistemin kurallarına dayanır. Monarşi, hükümetin meşruiyetini onaylayan bir unsur olarak varlığını sürdürmekte; ancak yürütme yetkisi seçilmiş başbakan ve hükümetin elinde bulunmaktadır. Kral Juan Carlos'un geçiş sürecindeki aktif rolü, monarşinin pasif bir unsurdan ziyade demokratikleşmeyi kolaylaştıran bir yapı taşı olduğunu göstermiştir. Dolayısıyla İspanya'daki monarşik sistem, anayasal sınırlar içinde işleyen, halk iradesine dayalı bir yönetimle bütünleşmiş, merkezi otorite ile bölgesel özerklik arasındaki ilişkileri düzenleyen modern, çok katmanlı bir yönetim modelinin temel taşı durumundadır.

Kral, hükümetin ve parlamentonun kabul ettiği yasaları onaylayıp yayımlar, uluslararası arenada ülkeyi temsil eder ve bazı anayasal yetkilere sahiptir. Ancak, kralın yetkileri büyük

ölçüde kısıtlıdır; yaptığı tüm işlemler hükümetin onayıyla gerçekleşir ve destek imza yöntemi uygulanır. Buna karşın, parlamentoyu feshetme veya halkoyuna gitme gibi bazı istisnai yetkilere de sahiptir. Başbakan, yürütme organının fiili başıdır ve hükümetin politikalarını belirler. Kral, başbakanı atamakla yükümlü olsa da bu atama parlamentonun güvenoyuna bağlıdır. Hükümetin icraatlarının sorumluluğu başbakana aittir; bakanları atar, yüksek bürokratları belirler ve ülkenin iç ve dış politikalarını yönetir. Bakanlar da başbakana karşı sorumlu olup kendi bakanlıklarında yetkilerini kullanırlar. Parlamentonun hükümete yetki verdiği yasama kararnameleri ise belirli sınırlar ve sürelerle uygulanabilir. Bu mekanizma, monarşinin sembolik rolünü güçlendirirken, hükümetin etkin yönetim gücünü vurgulamaktadır. Sonuç olarak, İspanya'da monarşi tamamen sembolik değildir ama yürütme yetkisi büyük ölçüde başbakana ve hükümete aittir. Kralın yetkileri anayasa ile sınırlanmış, icra yetkisi büyük ölçüde başbakanın elinde toplanmıştır. Yürütme, yasama organının verdiği yetkiler çerçevesinde faaliyet gösterirken, kral anayasal bir denge unsurudur.

4.4. Yargı ve Monarşi

İspanya'da yargı birliği ilkesi geçerlidir; ülke genelinde tek bir yargı düzeni bulunmaktadır ve yargı organı anayasa tarafından güvence altına alınmış bir bağımsızlığa sahiptir. Yargı yapısı içerisinde Yargı Erki Genel Konseyi, Yargıtay, Sayıştay ve Anayasa Mahkemesi gibi temel kurumlar yer almaktadır. Anayasal uyuşmazlıklar hariç olmak üzere, ülkenin en yüksek yargı merci konumunda Yüksek Mahkeme bulunmaktadır. Bu mahkeme, tüm yargı alanlarında nihai karar mercii olarak görev yapar (Tuna, 2003, ss. 112-113). İspanya'da yargı sistemi, anayasal düzenin korunması ve adaletin sağlanması için güçlü bir şekilde yapılandırılmıştır. Ülke çapında tek bir yargı düzeni bulunur.

İspanya'da yargı yetkisi, bağımsız mahkemeler eliyle kullanılır ve yargı birliği ilkesi geçerlidir; Türkiye'deki gibi ayrı idari ve adli yargı sistemlerinin bulunduğu düalist bir yapı söz konusu değildir. Yargı teşkilatının işleyişinden sorumlu olan Yargı Erki Genel Konseyi, Türkiye'deki Hâkimler ve Savcılar Kurulu'na benzer bir işleve sahiptir. Bu kurul, hâkimlerin atanması ve meslek içi görev dağılımlarının düzenlenmesi gibi konularda yetkilidir. İspanya'daki en yüksek yargı mercii, anayasal yargı alanı dışındaki davalar açısından Yüksek Mahkeme'dir. Bunun yanında, anayasal denetim görevi yürüten ayrı bir Anayasa Mahkemesi de bulunmaktadır. Bu mahkeme, 12 üyeden oluşur; üyeler, yasal nitelikleri taşımak kaydıyla, bir kısmı Senato, bir kısmı ise Kongre tarafından aday gösterilen kişiler

arasından kral tarafından atanır. Sayıştay görevi mali konuları denetlemektir, yargıçlık teminatına sahiptirler. İspanya’da idari yargı sistemi bulunmadığı için Türkiye’deki Danıştay’a benzer bir kurum yoktur. Anayasa, vatandaşların belirli davalarda jüri olarak yargı süreçlerine katılmasına olanak tanımaktadır (Paksoy, 2021, s. 116). İspanya’da yargı erki, bağımsız mahkemeler aracılığıyla yürütülür ve yalnızca anayasa ve kanunlara bağlıdır. Türkiye’deki düalist sistemin idari ve adli yargı aksine, İspanya’da tek yargı düzeni vardır. İdari davalar dâhil tüm yargı işlemleri aynı yargı düzeni içinde değerlendirilir. Yargı Erki Genel Konseyi, Türkiye’de Hâkimler ve Savcılar Kuruluna benzer bir yapıdadır. Yargıçların atanması, terfi ettirilmesi ve meslek içi görev dağılımlarından sorumludur. Yargının bağımsızlığını güvence altına alır. Yüksek Mahkeme, ülkenin en yüksek mahkemesidir ve tüm yargı alanlarında nihai karar organıdır. Anayasa meseleleri hariç tüm davalar burada sonuçlanır. İspanya Anayasası, jüri sistemine imkân tanır. Belirli davalarda halkın yargılamalara jüri olarak katkı sağlaması mümkündür.

Yargı erkinin bağımsızlığı, monarşinin sembolik rolüyle örtüşür. Krallık, yargının işleyişine doğrudan müdahil olmasa da yargı organlarının atanmasında yer alır. Örneğin, Anayasa Mahkemesi üyeleri, hem Senato hem de Kongre tarafından önerilen kişiler arasından kral tarafından atanır. Bu şekilde, kral, monarşik görevini, yargının bağımsızlığına zarar vermeyecek şekilde yerine getirir. Krallığın bu sembolik rolü, yargı bağımsızlığının güvence altına alınmasında etkili bir denetim sağlar; ancak doğrudan yargısal yetki kullanmaz.

5. İSPANYA MONARŞİSİ: SİYASAL DURUMU

1975 yılında Franco'nun ölümü ile İspanya, uzun süren bir “tecrit” döneminden çıkarak dünyaya açılmaya başlamış, uluslararası ilişkilerine daha fazla önem vermiştir. Bu süreçte demokratikleşme hız kazanmış, ülke 1982’de NATO’ya ve 1986’da Avrupa Birliği’ne katılarak Avrupa uyumuna tam olarak dâhil olmuştur (Paksoy, 2021, s. 109). 1982’de NATO’ya katılım, İspanya’nın güvenlik politikalarında Batı blokuyla uyumunu gösterir. 1986’da Avrupa Birliği’ne katılım ise İspanya’nın ekonomik ve siyasi olarak modernleşmesinde önemli bir rol oynamıştır. Dönüşüm sürecinde İspanya’da sanayileşme hızlanmış, turizm sektörü büyümüş ve Avrupa fonları sayesinde altyapı gelişmiştir. Ayrıca, Franco döneminde bastırılan bölgesel kimlikler (örneğin Katalonya ve Bask bölgeleri) demokratikleşme süreciyle daha fazla ifade özgürlüğüne kavuşmuştur.

5.1. İspanya Monarşisi ve Avrupa Birliği

İspanya’nın Avrupa Birliği ile ilişkileri, resmi üyelikten çok daha önceye, 1962 yılına uzanır. Bu tarihte İspanya, gözlemci üye olarak topluluğa katılma talebinde bulunmuş; ancak ülkenin o dönemde parlamenter demokrasiden uzak, otoriter bir rejimle yönetilmesi nedeniyle bu başvuru kabul edilmemiştir. 1975’te Franco’nun ölümüyle başlayan demokratikleşme süreci, 1978 Anayasası’nın kabulüyle kurumsal bir nitelik kazanmış ve parlamenter monarşi esasına dayanan demokratik bir rejim oluşturulmuştur. Böylece, İspanya’nın Avrupa değerleriyle daha uyumlu bir yönetim sistemine geçmesi, Avrupa Birliği ile ilişkilerdeki en büyük engeli ortadan kaldırmıştır. Birlik vasıtasıyla İspanyol mallarına geniş bir pazar açılması, AB’nin yapısal fonlarıyla altyapı ve sanayi yatırımlarının desteklenmesi, ülkenin ekonomik kalkınmasına ciddi katkılar sağlama potansiyeli taşımaktaydı. Ayrıca üyelik, İspanya’nın uluslararası arenadaki prestijini artırarak siyasi istikrarın pekişmesine katkıda bulunmuş; henüz emekleme aşamasında olan demokrasiyle birlikte yeniden yapılandırılan anayasal monarşinin de Avrupa normlarına uygun bir çerçevede güçlenmesine olanak tanımıştır. Böylece, monarşinin sembolik işlevi yalnızca iç politikada değil, uluslararası düzeyde de daha belirgin hale gelmiştir (Tuncer, 2010, ss. 233-234).

AB’ye üyelik süreci, siyasi reformları tetikleyen, ekonomik büyümeyi destekleyen ve İspanya’yı uluslararası sahnede daha rekabetçi hale getiren kapsamlı bir dönüşüm olmuştur. Bu dönüşüm sürecinde, anayasal kurumlar arasında istikrarın korunması ve ulusal birlik

algısının sürdürülmesi, sürecin toplumsal meşruiyeti açısından önemliydi. Bu çerçevede, monarşi de sürecin sembolik çerçevesinde istikrar ve birlik unsuru olarak varlığını sürdürmüştür. Dönüşümün en somut yansımaları ise, Avrupa Birliği ile kurulan güçlü ticari ilişkilerde açıkça görülmektedir. 2018 yılı itibarıyla İspanya, ihracatının %66'sını AB ülkelerine gerçekleştirmiş; bu oran içinde Fransa %15, Almanya %11 ve İtalya %8 ile öne çıkmıştır. İthalatının da %58'i AB ülkelerinden gelmiş, Almanya %14, Fransa %12 ve İtalya %7 oranlarıyla başı çekmiştir (European Union, 2025). Bu verilere dayanarak, İspanya'nın 2018 yılı dış ticaretinde Avrupa Birliği ülkelerine ekonomik açıdan yüksek derecede bağımlı olduğu görülmektedir.

1986'da Avrupa Birliği'ne katılmasıyla birlikte, İspanya'da özellikle AB yapısal fonları, bölgesel yönetimlerin gelişiminde belirleyici bir rol oynamaya başlamıştır. Bu etkileşim tek yönlü olmamış; AB, İspanyol özerk topluluklarının kurumsal yapısını etkilerken, İspanyol bölgeleri de fonların kullanımında etkili olmuştur. Üyelik öncesi müzakerelerde İspanya, Portekiz, Yunanistan ve İrlanda gibi ülkelerle birlikte ortak çıkarları savunarak öne çıkmıştır. Bu süreç, AB'nin bölgeler arası eşitsizlikleri azaltmayı hedefleyen politikalarıyla uyumludur. Tek Avrupa Senedi ile hedeflenen entegrasyon çerçevesinde, az gelişmiş bölgelerin desteklenmesi İspanya'nın taleplerine güçlü bir dayanak sunmuştur. Bu bağlamda, monarşi de farklı bölgeler arasında tarafsız ve birleştirici bir sembol olarak kurumsal istikrarın korunmasında rol oynamaya devam etmiştir (Tuncer, 2010, s. 234). Bu süreç, İspanyol merkezi hükümeti ile bölgesel yönetimler arasındaki ilişkileri de etkilemiş, yerel yönetimlerin AB ile doğrudan bağlantı kurarak merkezi hükümetin etkisini azaltmasına neden olmuştur.

İspanya'nın özerk bölgeleri, AB politikalarının şekillenmesinde daha etkin bir rol oynamak istemiş, bu da Avrupa'daki bölgesel yönetimlerin güçlenmesine dair önemli bir tartışma başlatmıştır. AB'nin başından beri, her zaman, devletin egemenlik ilkesinde ve müdahale etmeme ilkesinde desteklenen devletlerin kendi iç örgütlenmesi ilkesine öncelik verildi. Bunu göz önünde bulundurarak, AB üyelerinin devletler olduğu ve sahip oldukları içyapının AB ile ilişkilerini doğrudan etkilemediği vurgulandı. Ancak, en etkili olan Avrupa bölgeleri, uyum sürecinin başından itibaren AB kararlarına katılım gerekliliklerini dile getirdiler (Frutos, 2015, s. 113).

İspanya'nın özerk bölgeleri, Avrupa Birliği içinde daha görünür ve etkili bir aktör olma yönünde çaba göstermektedir. Ancak AB'nin hâlâ ağırlıklı olarak devlet merkezli bir yapıya

sahip olması, bu bölgelerin karar alma süreçlerine doğrudan katılımını sınırlamaktadır. Bu durum, Katalonya ve Bask gibi güçlü kimliklere sahip bölgelerde özerklik taleplerini daha da pekiştirmiştir. İspanya'nın AB'ye katılım sürecinde Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 149.1.3. maddesini yorumlarken, dış ilişkilerdeki devlet tekelinin özerk toplulukların Avrupa düzeyinde işbirliğine tamamen kapalı olduğu anlamına gelmediğini ifade etmiştir. Böylece, özerk yapılar ile Avrupa düzeyindeki temsil arayışları arasında sınırlı ama meşru bir alan açılmıştır. Anayasal monarşi ise doğrudan müdahil olmasa da, devletin birlik ve bütünlüğünü temsil eden sembolik bir yapı olarak, hem Avrupa ile uyum sürecinde hem de iç bölgesel dengelerin korunmasında dolaylı bir denge unsuru işlevi görmüştür. Kral'ın tarafsız ve siyaset dışı konumu, özellikle çok katmanlı bir yönetim sisteminde kurumlar arası istikrarın sembolik güvencesi olarak algılanmaktadır (Frutos, 2015, s. 113). İspanyol özerk bölgelerinin Avrupa Birliği ile doğrudan ilişki kurma yetkisi federal devletlere kıyasla hâlâ sınırlıdır ve bu durum, özellikle Katalonya gibi bölgelerde bağımsızlık yanlısı hareketlerin güçlenmesine zemin hazırlamıştır.

İspanyol özerk bölgeleri, AB'nin merkeziyetçi yapısının sınırlamalarına rağmen, bu yapıyı kendi lehlerine çevirebilmek için stratejik bir fırsat olarak görmüşlerdir. Birçok diğer AB bölgesi gibi, İspanyol bölgeleri de Avrupa Birliği'nin merkezi yönetim üzerindeki kısıtlamaları azaltma imkânı sunduğunu düşünüyordu ve bu beklenti doğrulandı. Çünkü AB yapıları sayesinde, zaten güçlü olan İspanyol bölgesel yönetimleri, merkezi yönetimin etkisini daha da zayıflattı; hatta bazı durumlarda merkezi yönetimi aşarak doğrudan AB kurumlarıyla iletişim kurabilecek seviyeye ulaştılar (Tuncer, 2010, s. 234). AB içindeki gelişmeler İspanyol bölgelerinin beklentilerini karşılayacak yöndeydi ve bu sürecin önemli adımlarından biri 1986 yılında kabul edilen Tek Avrupa Senedi olmuştur.

İspanya'nın AB'ye katılımından sonra Birlik içindeki gelişmeler de İspanyol bölgelerin beklentilerini gerçekleştirmelerini sağlayacak yöndeydi; bunun ilk adımı 1986 yılında bölgesel yönetimlerin gelişiminin önünü açan önemli adımlardan biri olan Tek Avrupa Senedi'nin kabul edilmesidir. Tek Avrupa Senedi ile AB içinde siyasal ve ekonomik işbirliğinin temelleri güçlendirilmiş, bölgeler arasındaki ekonomik gelişmişlik farklarını azaltmak önemli bir hedef haline gelmiştir. Bu amaçla, ERDF fonlarının yapısı değiştirilerek özgün AB bölgesel politikalarının temelleri atılmıştır. Tek Avrupa Senedi, Maastricht Anlaşması ve Bölgeler Komitesi'nin kurulması, İspanyol bölgesel yönetimlerinin güçlenmesine olumlu katkı sağlamıştır (Tuncer, 2010, s. 234). Fonlar, özellikle daha az

gelişmiş bölgelerin ekonomik ve idari kapasitelerini artırmayı hedeflemiştir. İspanya'daki bazı özerk bölgeler, AB fonlarından en yüksek düzeyde yararlanabilmek için idari yapılarında kapsamlı reformlar yapmış ve bu süreçte bölgesel kalkınmayı hızlandıracak projeler geliştirmiştir. AB'nin bölgesel politika çerçevesinde, İspanya'nın gelişmiş ve gelişmekte olan bölgeleri arasında önemli eşitsizlikler bulunmaktaydı. Bu eşitsizlikleri ortadan kaldırmak amacıyla, zayıf bölgelerin altyapılarını güçlendirmeleri ve ekonomik kalkınma sağlanmaları için özelleşmiş fonlar tahsis edilmiştir.

Sonuç olarak, İspanya'nın bazı özerk bölgeleri bu fonlardan en büyük payı alarak gelişim süreçlerini hızlandırmış ve ulusal ekonomiye katkı sağlamıştır. İspanya, AB fonları sayesinde ekonomik gelişimini hızlandırmış ve bölgesel farklılıkları giderme yönünde önemli adımlar atmıştır. Ancak, federal yapıya sahip diğer AB ülkeleriyle kıyaslandığında, İspanya'daki bölgesel yönetimlerin tam bağımsızlık elde etmesi hala tartışmalıdır. Maastricht Anlaşması ile birlikte, bölgesel yönetimlere merkezi yönetimler karşısında geniş bir yetki alanı tanıyan yerinden yönetim ilkesi kabul edilmiştir. Ayrıca, eğitim, kültür, ekonomik ve sosyal uyum, kamu sağlığı, istihdam ve ulaşım gibi konularda görüşlerinin alınmasının zorunlu kılındığı Bölgeler Komitesi'nin kurulması, bu alandaki en somut adım olarak kararlaştırılmıştır. Bu özelliklerinden dolayı Maastricht Anlaşması bölgesel yönetimlere yeni bir boyut kazandıran tarihi bir adım olmuştur (Tuncer, 2010, s. 237).

AB, demokratikleşmeyi üyelik için temel bir kriter olarak belirlediği için, monarşinin demokratik dönüşümdeki tutumu, İspanya'nın AB sürecini doğrudan etkiledi. İspanya'daki monarşi, tarihsel olarak Avrupa'daki diğer kraliyet aileleriyle güçlü bağlara sahiptir. Özellikle Kralın 1986'da İspanya'nın AB'ye katılımını güçlü bir şekilde desteklemesi, monarşinin Avrupa yanlısı duruşunu göstermektedir. Kraliyet ailesi, İspanya'nın uluslararası itibarını artıran bir unsur olarak AB içinde diplomatik ilişkilerde önemli bir rol oynamıştır. Katalonya ve Bask milliyetçileri, monarşiyi merkeziyetçi bir unsur olarak görüp, AB'den daha fazla özerklik veya bağımsızlık talepleri için destek aramışlardır. Ancak, AB'nin genellikle mevcut üye devletlerin sınırlarını koruma eğiliminde olması, İspanya monarşisinin ülke bütünlüğünü savunmasına dolaylı olarak katkı sağlamıştır. İspanya monarşisi, ülkenin Avrupa ile bütünleşme sürecinde istikrar sağlayıcı bir unsur olmuştur. Kralın demokratikleşmeye liderlik etmesi, AB üyeliği için önemli bir temel oluşturmuştur. Günümüzde monarşi, AB politikaları doğrultusunda İspanya'nın siyasi ve ekonomik istikrarına katkı sağlamaya devam etmektedir.

5.2. Anayasal Sorunlu Bölgeler ve Monarşi

İspanya’da bölge kavramı, 1978 Anayasası ile kurulan özerk toplulukları kapsar ve ayrıca tarih boyunca farklı kültürel kimlikleriyle öne çıkan ‘tarihsel milliyetler’ ile onların ağırlıklı olarak yaşadığı alanları içerir. Bu tarihsel milliyetlere ait bölgeler, diğer bir ifadeyle ‘tarihsel bölgeler’ olarak adlandırılan Katalonya, Bask Ülkesi ve Galiçya’dır. Bu bölgeler, kendine özgü kültürleri, dilleri, bölgesel partilerin olması ve farklılıklarını ön plana çıkarma çabalarıyla özel bölgelerdir (Konuralp, 2019, s. 390). Bu tarihsel milliyetler, sadece kültürel özellikleriyle değil, aynı zamanda siyasi talepleri ve özerklik anlayışlarıyla da İspanya’daki diğer özerk topluluklardan ayrılmaktadır. Katalonya, Bask Ülkesi ve Galiçya, tarih boyunca kendi kimliklerini koruma ve geliştirme çabalarını sürdürmüşlerdir. Bu çabalar, hem dil ve kültür alanında hem de siyasi arenada kendini göstermektedir.

1970’li yılların ortalarında diktatörlük rejiminin sona ermesiyle birlikte İspanyol toplumunun karşı karşıya kaldığı iki temel sorun dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki, otoriter yönetimden anayasal bir demokratik sisteme geçişin nasıl sağlanacağı; ikincisi ise merkeziyetçi devlet yapısının, farklı kimlik ve talepleri barındıran bir toplumda nasıl âdemi merkeziyetçi bir yapıya evrileceği sorusu olmuştur. Zira tarihsel olarak Katalonya, Bask Ülkesi ve Galiçya gibi bölgelerde yaşayan bireylerin önemli bir kısmı ikili kimlik algısına sahip olmakla birlikte, yalnızca yerel kimliğiyle kendini tanımlayan gruplar da mevcuttur (Tunçay, 2016, s. 47).

İspanya’daki temel sorunların aşılmasına yönelik olarak gerçekleştirilen halk oylaması sonucunda, 6 Aralık 1978 tarihinde İspanya Anayasası kabul edilmiş ve 29 Aralık 1978 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. General Franco’nun ölümünün ardından başlayan demokratikleşme sürecinin bir ürünü olarak değerlendirilen bu anayasa, aynı zamanda geniş bir toplumsal uzlaşımın ifadesi niteliğindedir. 1978 Anayasası ile birlikte, bölgesel birimlere farklı düzeylerde siyasi özerklik tanınması esas alınmış ve bu durum, özellikle Katalonya, Bask Ülkesi ve Galiçya gibi bölgelerin uzun süredir dile getirdikleri taleplere yönelik yapısal çözümler sunma amacı taşımıştır (Tunçay, 2016, s. 47). Ayrılıkçı talepler, 1978 İspanyol Anayasası ile özerklikler devleti modeli çerçevesinde çözülmüştür. Anayasadaki bu modelin ortaya çıkmasında en önemli etken, Katalan ve Bask milliyetçilerinin taleplerini ulus-devlet çatısı altında karşılamaya yönelik çabalardır. Daha önce de belirtildiği gibi, bölge devlet modeli İspanya için yeni bir kavram değildir; ülke,

son yüzyılda I. ve II. Cumhuriyet dönemlerinde dikey güç ayrımına dayalı yetki paylaşımı modellerinin çeşitli örneklerini uygulamıştır (Aktoprak, 2011, s. 25).

Katalonya, kendine özgü dili ve köklü tarihiyle uzun süredir farklı bir kimlik talep etmektedir. Franco döneminde uygulanan baskılar, 1978 Anayasası'yla gelen özerklik ve ardından yetki tartışmaları bu talebi güçlendirmiştir. Ekonomik olarak güçlü bir bölge olmasına rağmen, topladığı vergilerin Madrid tarafından yeterince karşılık bulmadığı düşüncesi de ayrılıkçı hareketi beslemiştir. Bask bölgesi ise daha çok ETA gibi silahlı örgütlerin etkisiyle anılmıştır. Burada da farklı dil ve kimlik talepleri öne çıkmıştır. Ancak yöntemler ve toplumsal karşılık bakımından Katalonya'dan ayrılmaktadır. İki bölgede de ortak sorun, İspanya Anayasası'ndaki "tek ve bölünmez ulus" ilkesiyle yerel kimliklerin kendi geleceklerini belirleme isteğinin çelişmesi olarak görülmektedir (Demir, 2018, ss. 81-82). Monarşi ise hem birliği simgeleyen hem de bu taleplerin gözünde merkeziyetçiliği temsil eden bir yapı olarak görülür. Bu durum, ülkenin siyasi dengesinde hâlâ çözülmemiş bir gerilim yaratmıştır

İspanya, Katalonya'ya 1932'de, Bask bölgesine ise 1936'da sınırlı özerklik tanımış olsa da, bu süreç İspanya İç Savaşı'nın (1936–1939) patlak vermesiyle yarım kalmıştır. Ancak yaklaşık 50 yıl sonra, ülke topraklarının 17 özerk topluluğa ayrılması süreci tamamlanabilmiştir. Bu özerk yapılar, genellikle ortak tarihsel, kültürel ve ekonomik özellikler taşıyan komşu illerin il meclisleri aracılığıyla ya da her ildeki seçmen çoğunluğunu temsil eden belediyelerin üçte ikisinin girişimiyle oluşturulmaktadır. Bu koşulların sağlanamadığı ve herhangi bir il yapılanmasına bağlı olmayan yerlerde ise, özerk topluluk oluşturulmasına yönelik adımlar parlamentonun inisiyatifiyle atılabilir. Anayasa, bu özerk toplulukların kendi aralarında federasyon kurmalarına ise izin vermemektedir. Bununla beraber, ortak hizmetleri yapabilmek için anlaşma yapmalarını engelleyecek bir durum yoktur. Bunun dışında, her türlü bölgelerarası anlaşmanın parlamentonun izni şarttır (Keleş, 1993, s. 18). Bu tarihsel gelişmeler, İspanya'da bölgesel kimliklerin siyasal temsiliyet arayışının uzun bir geçmişe dayandığını ve merkezi yönetimle yerel yapılar arasındaki ilişkinin zamanla kurumsallaştığını göstermektedir.

Bu çerçevede, Franco sonrası dönemde gerçekleştirilen anayasal reformlar ve özerklik düzenlemeleri, geçmişte yarım kalan süreci yeniden canlandırarak kurumsal temellere oturtmuştur. Günümüzde İspanya'da 17 özerk topluluk bulunmaktadır ve bu yapılar ülkenin tamamını coğrafi olarak kapsamaktadır. Bu nedenle bazı yorumcular, İspanya'yı "özerk

topluluklardan oluşan bir devlet" ya da "birleşik bir devlet" olarak tanımlamaktadır. Araştırmacılar, aynı zamanda İspanya'nın sistemini, yarı federal olarak yorumlamakta ve federal devlet ile bu tür devlet sistemi arasındaki temel farkın, derece farkı olduğu görüşündelerdir (Keleş, 1993, s. 18). 17 özerk topluluğun ve 2 özerk şehir bulunması, İspanya'yı yarı-federal bir yapıya yaklaştırmaktadır. Ancak, İspanya'nın federal bir devlet olmadığını ve bu özerkliklerin anayasal sınırlar içerisinde olduğunu unutmamak gerekir. Bu durum, İspanyol Anayasası'nın 2. maddesi ile güvence altına alınan "birliğin bölünmezliği" ilkesine dayanmaktadır. Yani, özerklik, ulusal birlik ve anayasal düzen çerçevesinde tanımlanır.

İspanya'daki 17 özerk topluluğun her birinin kendi başkanı, yürütme organı, tek kamaralı parlamentosu ve yüksek mahkemesi bulunmaktadır. İdari yapı, bu özerk topluluklara ek olarak 50 il ve 8.112 belediyeden oluşmaktadır. Merkeziyetçiliğin zayıflatıldığı bu yapıya rağmen, yerel yönetimler açısından farklı bir durum söz konusudur. İspanya, özerk topluluklar aracılığıyla merkeziyetçiliği kırarken, yerel düzeyde ise bölgesel hükümetlerin yetkiyi kendilerinde topladığı, yerele fazla alan tanımayan bir yeniden merkezileşme süreci yaşanmıştır. Örnek verecek olursak, "Katalonya milliyetçileri, il meclisleri seçimlerinde çoğunluğu elde edemeyince bölge meclisindeki egemenliklerine dayanarak, il meclislerinin yetkilerini sınırlamak, hatta meclisleri tümüyle yok edecek bir bölge yönetim modeli oluşturmak için" gereken yapılmıştı (Eryıldız, 1993, s. 125).

İspanya'daki bölgeler, daha önce de belirtildiği gibi kendilerine özgü nitelikleriyle birbirlerinden ayrılmaktadır. Bu farklılıklar; dil, kültür, siyasal yapı, ekonomik gelişmişlik düzeyi ve hatta dini kimlik gibi çeşitli alanlarda kendini göstermektedir. Bu nedenle, İspanya'da diğer çok bölgeli devletlerde olduğu gibi, "kendini belirleme" ya da "iradilik" ilkesi geçerlidir. Bu ilke, bölgelerin kendi kurumlarını kurabilme, bu kurumlar arasındaki ilişkileri belirleyebilme ve bölgesel irade doğrultusunda söz konusu yapıları değiştirebilme hakkını ifade etmektedir (Tosun, 2017, s. 281). İspanya'da özerk topluluklar sistemi, farklı bölgelerin kendi özelliklerini koruyup geliştirebilmesi için bir çerçeve sunmaktadır. Kendini belirleme "iradilik" ilkesi, bu çerçevenin temel taşlarından biridir ve bölgelerin kendi kimliklerini ifade etme ve yönetim yapılarını şekillendirme özgürlüğünü destekler. Ancak, bu ilke anayasa ve ulusal birliğin korunması gibi genel sınırlarla dengelenmiştir.

İspanyol Anayasası, üniter devlet yapısına uygun olarak “İspanyol ulusunun ortak vatan bütünlüğünü ve vatandaşlarının bölünmezliğini” esas almaktadır. Ancak Anayasa'nın 2. maddesi, bu birlik ve bölünmezlik ilkesinin, ülkeyi oluşturan milliyetlerin ve bölgelerin özerklik hakkının tanınmasına ve güvence altına alınmasına engel teşkil etmeyeceğini açıkça belirtmektedir (Esen, 2009, s. 595). Bu ilke, İspanyol Anayasası'nın Özerk Toplulukları doğrudan kurmak yerine, bu sürecin başlatılmasını ilgili bölgelere bırakmasıyla somutlaşmaktadır.

Anayasa'nın 143. maddesinde düzenlenen olağan yöntem ile 151. maddede yer alan istisnai ve hızlandırılmış yöntem arasında tercih yapma hakkı, bölgelere tanınmıştır; böylece bu bölgeler, kendi inisiyatifleriyle Özerk Topluluk statüsü kazanabilmektedir (Boletín Oficial del Estado, 1978). Madde 143'te belirtilen olağan usul bu usul, daha az karmaşık ve hızlı bir süreçtir. Bölgeler, özerklik talebini iletebilir ve bu talep, anayasal düzenlemelere uygun olarak kabul edilirse özerk topluluk haline gelebilir. Bu süreç, genellikle tarihsel veya kültürel olarak özerklik talebi daha az belirgin olan bölgeler tarafından tercih edilmiştir. Madde 151'de belirtilen olağan üstü usul ise, daha kapsamlı ve karmaşık bir süreçtir. Özellikle tarihsel milliyetler veya güçlü özerklik talepleri olan bölgeler bu yöntemi tercih eder.

1978 Anayasası'nın 147. maddesinin birinci fıkrası, Özerklik Statüsünü, ilgili Özerk Topluluk açısından temel kurumsal norm olarak tanımlar. Aynı maddenin ikinci fıkrası ise, bu statülerin Topluluğun tarihsel kimliğine uygun ismini, coğrafi sınırlarını, kendi özerk kurumlarının adını, teşkilat yapısını ve merkezini; ayrıca Anayasa çerçevesinde devralınan yetkiler ile bu yetkilere karşılık gelen hizmetlerin devrine ilişkin temel düzenlemeleri içermesi gerektiğini hükme bağlamaktadır (Boletín Oficial del Estado, 1978). Madde 147 ise özerk toplulukların temel kurumsal yapısını ve özerkliklerini belirleyen Özerklik Statüsünü tanımlar. Bu statü, bölgenin kimliğini ve yönetim yapısını detaylandıran temel bir belgedir.

1978 İspanya Anayasası'nın 147. maddesinin üçüncü fıkrası ile 148. maddesinin ikinci fıkrası, Özerklik Statülerinin değiştirilebileceğini açıkça belirtmektedir. Anayasa çerçevesinde, bu statüler Özerk Topluluklar için temel kurumsal metinler niteliğindedir ve anayasal düzen içinde merkezi olmayan yapının en önemli dayanaklarından birini oluşturur (Boletín Oficial del Estado, 1978). Anayasada açıkça merkezi yönetime bırakılmamış olan yetkiler, bu statüler aracılığıyla özerk yönetimlere aktarılabilmektedir. Bu durum,

İspanya'nın adem-i merkeziyetçi yapısını pekiştirmekte ve özerk bölgelerin kurumsal kimliklerini güçlendirmektedir.

Anayasasızlaştırma ilkesinin uygulanması, bölgelere kendi kaderlerini belirleme ve iradelerini yansıtırma konusunda önemli bir alan sunmaktadır. Bu durum, İspanya'da yetki devrinde açıklık ilkesinin geçerli olduğunu işaret etmektedir. Ayrıca, Özerk Topluluklar daha sonra kendi istekleri doğrultusunda Özerklik Statülerinde değişiklik yapabilme imkânına da sahip olacaklardır. Ancak, kendini belirleme ya da iradilik ilkesi İspanyol anayasal sisteminde belli sınırlar içinde kalmaktadır. Özellikle 1978 Anayasası'nın 152. maddesinin birinci fıkrası, Özerk Toplulukların kurumsal yapısını şekillendiren bir çerçeve sunmaktadır (Boletín Oficial del Estado, 1978). Bu maddeye göre tüm Özerk Topluluklar, bir Yasama Meclisi, bu meclisten çıkan bir Yürütme Konseyi ve yürütmenin başı olan bir Başkan ile yapılandırılmak zorundadır. Ayrıca hem Başkan hem de Yürütme Konseyi, Meclise karşı siyasi sorumluluk taşır. Bu düzenleme, Anayasa'nın Özerk Topluluklara parlamenter hükümet sistemi temelinde bir yönetim modeli öngördüğünü açıkça ortaya koymaktadır.

İspanyol Anayasası, özerk topluluklara esnek bir yönetim yapısı sağlarken, 152. Madde ile hükümet biçimi üzerinde belirli sınırlar koyarak ulusal bütünlüğü ve anayasal düzeni güvence altına alır. Bu yapı, hem bölgelerin kendi kimliklerini ifade etmesine olanak tanır hem de İspanya'nın üniter bir yapıdan uzaklaşıp federal bir sisteme evrilmesini engeller. Bu nedenle, parlamenter sistemin zorunluluğu, özerklik ilkesinin dengeli bir şekilde uygulanmasının temel araçlarından biri olarak görülür. Ayrıca, 1978 Anayasası'nın 147. maddesinin üçüncü fıkrası, her bir Özerklik Statüsünün yürürlüğe girebilmesi için Cortes Generales tarafından bir Organik Kanun aracılığıyla onaylanması gerektiğini açıkça ortaya koyar. Bu hüküm, Özerk Toplulukların tek taraflı olarak statülerini yürürlüğe koymalarının önüne geçmektedir (Boletín Oficial del Estado, 1978). İspanyol Anayasası, özerklik ile merkeziyetçi yapıyı bir arada tutarak, hem bölgesel kimliklerin korunmasını hem de ulusal birliğin devamını sağlamayı amaçlayan bir denge kurmuştur. Bu düzenlemeler, özerk toplulukların anayasal düzen içinde hareket etmesini zorunlu kılarak ulusal birliği koruma hedefi güder. Ancak, bu sınırlar aynı zamanda özerk toplulukların merkezi hükümetle ilişkilerinde gerilimlere yol açabilecek unsurlar barındırmaktadır. Bu dengenin sağlanması, İspanya'daki özerklik sisteminin sürdürülebilirliği açısından kritik bir öneme sahiptir.

İspanya'da yetki dağılımı, karmaşık bir yapıya sahiptir ve merkezi yönetimin gerçekleştirdiği yetki devri yalnızca anayasa ile sınırlı değildir. İspanyol anayasal sisteminde, merkez ile bölgeler arasındaki yetki paylaşımı, "anayasal blok" olarak adlandırılan bir normlar bütünü çerçevesinde yapılır. Bu blok, 1978 Anayasası, Özerklik Statüleri, Madde 144 kapsamında çıkarılan Organik Yasalar ve Madde 150 çerçevesinde kabul edilen temel, çerçeve ve organik yasaları içerir. Bu normlar, yetki devrinin temelini oluşturur ve bölgesel yönetimlere belirli sorumluluklar ve yetkiler verir (Boletín Oficial del Estado, 1978).

İspanya'da yetki dağılımı, "anayasal blok" adı verilen, 1978 Anayasası, Özerklik Statüleri, Organik Yasalar ve diğer düzenlemeleri kapsayan bir normlar bütünü ile gerçekleştirilir. Bu yapı, merkez ile özerk topluluklar arasındaki ilişkileri düzenler ve anayasal sistemin esnekliğini sağlar. Anayasal blok, İspanya'nın özgün özerklik modelini desteklerken, aynı zamanda uygulamada zorluklar yaratmaktadır. Sonuç olarak, İspanya'daki özerklik sistemi, özerk toplulukların geniş yetkilerle donatılmasına rağmen, merkezi hükümetin ve anayasal düzenin denetimi altında işleyen bir yapı sunmaktadır. Bu dengenin korunması, bölgesel kimliklerin ifade bulması ve ulusal birliğin devamlılığı arasında sürekli bir denge gerektirir. Ancak, bu sistemin sürdürülebilirliği, zaman zaman merkezi hükümet ile özerk topluluklar arasında ortaya çıkan gerilimlerin nasıl yönetileceğine bağlı olacaktır. İspanyol Monarşisi, özerklik sistemi ile bir denge içinde varlığını sürdürür. Monarşi, bölgesel özerklik taleplerine karşı anayasal bir çerçeve sağlayarak, hem ulusal birliği hem de yerel kimliklerin korunmasını sağlamaktadır. Bu ilişki, İspanya'daki siyasi yapının istikrarı ve sürdürülebilirliği için kritik bir öneme sahiptir.

5.2.1. Bask Ülkesi

Bask Ülkesi, Vasconia, Herria Euskal bu kavramların tamamı Pirene sıradağlarının güney ve kuzey bölgesinde, İspanya ve Fransa, Atlantik okyanusuna bakan Bask halkının yurt edindiği bölgeleri belirten geleneksel kavramlardır. Günümüzde Herria ve Euskal, aşırı milliyetçilerin Bask topraklarının tamamının sınırın her iki tarafında bulunan birleştirecek olası bir devlet olduğunu ileri sürdükleri için genellikle siyasi bir isteğe, çağrışıma sahiptir (Thomas, 2012, s. 5). İspanya'da Bask bölgesine özerklik verilmiş olsa da bağımsızlık yanlıları ve merkezi yönetim arasındaki gerilim zaman zaman gündeme gelmektedir. Fransa tarafında ise Bask halkı, daha sınırlı bir özerkliğe sahiptir ve siyasi talepler burada genellikle daha az belirgindir.

Bask Ülkesi, yüzyıllar boyunca özerk bir yönetim biçimine sahip olmuş ve diğer Avrupa dillerinden farklı, kendine özgü bir dil olan Baskça (Euskera) konuşulmuştur. Bölgedeki yedi il, Baskça'nın birbirinden hafifçe farklı ağızlarını kullanmaktadır. Bask halkı, bu toprakların binlerce yıllık yerleşik halkı olduğunu ve dillerinin Avrupa'nın en eski dillerinden biri olduğunu kabul etmektedir. Dil bilimciler Baskçayı, Hint-Avrupa dillerinin Avrupa'ya yayılmasından önce bölgede konuşulan ve günümüze kalan nadir dillerden biri olarak değerlendirmektedir. Yazılı geleneğe dayanmayan Baskça, ağızdan ağıza aktarım yoluyla korunmuş ve yaşatılmıştır. Bunun yanı sıra, İber Yarımadası'nda yaşayan Basklar, Avrupa'nın en eski insan toplulukları arasında yer almakta ve tarih boyunca kendilerini başkalarına karışmayan özgün bir ırk olarak görmüşlerdir. Bu kimlik duygusu, bağımsızlık arzusu ve güçlü Katolik inancı ile pekişmiştir. Bask milliyetçiliğinin yaygınlaşmasında özellikle orta sınıftan din adamlarının önemli rol oynadığı görülmektedir (Tunçay, 2016, s. 50). Bu açıdan Bask milliyetçiliği, dili ve kültürü temel alan Katalan kültürel milliyetçiliğinden farklı bir nitelik taşımaktadır.

İspanya'nın ve hatta Avrupa'nın en zengin bölgelerinden biri Bask bölgesidir. İspanya'da demokrasiye geçişi sürecinin başlangıcında 1978 yılından itibaren kullanılan âdemi merkeziyetçilik doğrultusunda görev dağılımı çerçevesinde Bask Bölgesine mali konularda kapsamlı özerklikler tanınmıştır (Sülün, 2020, s. 93). Fransa-İspanya sınırının kuzeyinde bulunan üç tarihi Bask ili, günümüz Fransız birim ve bölge yapılanmasında idari anlamda resmi olarak var olmasalar da İspanya devleti sınırları içerisindeki tarihi bu dört il geleneksel sınırlarını muhafaza etmeyi başarmışlardır. Sanayileşme ve modern milliyetçiliğin ortaya çıkmasından daha önce, Bask milletini bir araya getiren temel unsur genellikle liberal rejimlerin merkezileştirilme çabasına karşılık mutlak monarşiyi destekleyen bölgesel haklar şartının korunması olmuştur. Buna benzer bir durumda Katalonya'da fakat daha sınırlı bir ölçekte gerçekleşmiştir (Thomas, 2012, s. 5). Baskların tarihsel olarak mutlak monarşi ile olan çıkarıcılık ittifakına işaret ediyor. Yani, merkeziyetçi liberal yapılara karşılık, bölgesel ayrıcalıkların sürdürülebileceği bir sistem olarak monarşiyle çıkarları örtüşmüş.

Fransa tarafında yer alan üç tarihi Bask ili (Lapurdi, Behe Nafarroa ve Zuberoa), modern idari sistemde bağımsız birer birim olarak varlıklarını sürdürmemektedir. Bunun yerine, bu bölgeler, Fransa'nın Pireneler-Atlantik departmanına dâhil edilmiştir ve idari anlamda Bask kimliği, bu yapılanmada belirgin bir şekilde ifade edilmemiştir. Öte yandan, İspanya devleti sınırları içerisinde yer alan dört tarihi Bask ili (Nafarroa, Gipuzkoa, Araba ve Bizkaia)

geleneksel sınırlarını büyük ölçüde korumayı başarmıştır. Bu illerden üç tanesi (Araba, Gipuzkoa ve Bizkaia) ve bu iç il dışında kalan ayrı bir idari statüye sahip olan Nafarroa, İspanya'daki özerklik sisteminde özel bir konuma sahiptir. Bu yapı, İspanya Anayasası'nda yer alan bölgesel özerklik ilkesinin bir yansıması olarak ortaya çıkmaktadır (Thomas, 2012, s. 5). İspanya ve Fransa arasındaki bu idari ve siyasal farklılıklar, Bask kimliğinin her iki ülkedeki görünürlüğünü ve gelişim imkânlarını da doğrudan etkilemiştir.

Bu bağlamda, yalnızca siyasal ve idari özerklik değil, kültürel unsurların, özellikle de dilin, kimlik üzerindeki belirleyici rolü dikkat çekmektedir. Bask dili, Euskara, Baskların kendilerini tanımlarken başvurduklarını esas özelliğidir gerçekten de dilin kendisi bir Baskı, Baskça konuşan ve Bask ülkesini de Baskça konuşanların ülkesi olarak tanımlamaktadır. Bununla birlikte, birçokları için bu sembolik bir kimlik olmak zorundadır. Bugün, bu dil tüm bölgelerdeki Baskların yüzde 27'si tarafından konuşulmaktadır. Modern zamanda, Bask bölgesinin sanayi açısından en güçlü alanları, Gipuzkoa ve Bizkaia'da bulunan makine parçaları üretimi, başkent Gasteiz-Vitoria'da gelişen havacılık sanayisi ve Bilbao'daki enerji sektörü olarak öne çıkmakta. Avro Bölgesinde yaşanan mali kriz dönemi boyunca Euskadi ekonomik olarak, İspanya genelini geride bırakmıştır (Thomas, 2012, s. 6). Bu faktörler, Bask Bölgesi'nin ekonomik açıdan dayanıklılığını artırmış ve bölgeyi, mali kriz döneminde bile görece istikrarlı bir konumda tutmuştur. Euskadi'nin bu başarısı, bölgenin hem ekonomik hem de kültürel özerkliğinin bir örneği olarak değerlendirilmektedir.

Bask dili olan Euskara, Bask kimliğinin temel taşıdır ve tarih boyunca Baskların kendilerini tanımlamalarında merkezi bir rol oynamıştır. Euskara'nın kökeni diğer Avrupa dilleriyle ilişkili olmadığından, dilin izole yapısı Bask halkının eşsiz kültürel kimliğini daha da pekiştirmektedir. Dilin, tüm Bask Ülkesi genelinde Baskların yalnızca %27'si tarafından konuşulması, dilin toplumsal bağlamda sembolik bir kimlik işlevine sahip olduğunu göstermektedir. Euskara, özellikle genç nesillerde yeniden canlandırılmaya çalışılmakta ve bu amaçla dil okulları ve hükümet politikaları aracılığıyla teşvik edilmektedir.

Bask örneği üzerinden bölgeselleşmenin tarihsel zeminine bakacak olursak, modern çağda güç kazanan milliyetçilik akımlarının 1789 Fransız Devrimi sonrası aristokrasi karşıtlığı ve laikleşme ekseninde gelişen ulus-devlet düşüncesinin Bask milliyetçiliğine aynen uymadığı, aksine daha çok karşı-devrimci bir nitelik taşıdığı ileri sürülür. Nitekim Bask sivil toplumunun sekülerleşme düzeyinin, İspanya'daki bir diğer tarihsel milliyetçilik hareketi olan Katalan hareketine kıyasla oldukça sınırlı kaldığı ifade edilebilir (Özçer, 2006, s. 17).

Bask milliyetçiliği, modern milliyetçiliklerden farklı olarak, dini ve geleneksel değerleri merkeze alan karşı-devrimci bir nitelik taşır. Bu durum, Bask bölgesinin tarihi, kültürel ve toplumsal özelliklerinden kaynaklanırken, Bask hareketini diğer tarihsel milliyetçiliklerden, özellikle Katalan milliyetçiliğinden ayıran temel bir unsur olarak öne çıkar.

Bask şehirleri Katalonya’da görülen konfederal bir liderlik düşüncesi söz konusu değildir. Fakat Bask şehirleri Kastilya Krallığı bünyesinde siyasal ayrıcalıklar ve özerkliğe sahiptirler. Bask bölgesindeki yerel otoritelerin Kraliyet ile yapılan bu özerklik ve ayrıcalık anlaşmalarına *fueros* denilmiştir. Bu düzenlemeler sayesinde Bask şehirleri, kendi hukuk sistemlerini ve mali yapılarını yıllarca koruyabilmişlerdir (Tosun, 2017, s. 49). *Fueros*, Bask kimliğinin ve özgünlüğünün korunmasında önemli bir rol oynamıştır. Bask şehirleri bu sayede, Kastilya Krallığı’nın merkezîyetçi yapısı içinde bile yerel geleneklerini, hukuklarını ve mali bağımsızlıklarını koruyabilmiştir. Ancak, modern çağda merkezîyetçi devlet yapılarına geçiş süreci, *fueros* sisteminin sınırlandırılmasına ve Bask milliyetçiliğinin güçlenmesine neden olmuştur.

Fueros sistemi, monarşi altında Baskların özerk yapısını koruma stratejilerinden biri olarak karşımıza çıkıyor. Kökeni çok eski dönemlere dayanan Bask toplumu, milliyetçi yapısıyla ön plana çıkar ve tarih boyunca diğer milletlerin baskılarına maruz kalmış olsa da bağımsızlık düşünceleri hiç eksilmemiş taviz vermemişlerdir. 18. yüzyılın sonlarında İspanya’da yaşanan iç savaş döneminde özgürlükçü ve muhafazakârlar kesimlerin arasındaki ciddi görüş ayrılıkları olmuştur. Bu dönemde Karlist hareketi destekleyen Bask halkı, bazı geleneksel ayrıcalıklarını kaybetmiş ve bu duruma karşılık olarak gerilla savaşını başlatmışlardır. Merkezi hükümet, zayıflayan bu direnişi bastırabilmek için Bask toplumunun üzerine gidip sert adımlar atmış, anayasa ile tanınan kısmi özerkliğini kaldırmış ve asimilasyon politikasını devreye sokmuştur. Bu baskılar sonucunda, radikal söylemlere sahip kanaat önderlerinin etkisiyle Bask milliyetçiliği daha da güç kazanmış, hatta saf Bask ırkı söylemleri gündeme gelmiştir. Bu dönemde Bask Milliyetçi Partisi kurulmuş ve Bask halkı, bazı haklarını yeniden elde etmeye başlamıştır (Paksoy, 2021, s. 121). Baskların Karlist cephede yer alması, monarşinin belli bir kolunu desteklediklerini gösterir. Bu da monarşiyle ilişkilerini ortaya koyar. Karlist savaşlar ve sonrasında yaşanan baskılar, Bask milliyetçiliğinin güçlenmesine ve siyasi bir hareket olarak organize olmasına zemin hazırlamıştır. Bask kimliği, bu süreçte kültürel ve siyasi anlamda önemli bir direnç göstermiştir.

Bask Ülkesi, 1933 yılında yapılan referandum ile Özerklik Statüsünü kabul etmiştir. Fakat bu statünün merkezi yönetim tarafından resmen onaylanması ancak 1936 Ekim’de gerçekleşebilmiştir. Galiçya’da benzer bir referandum düzenlemiş; fakat Özerklik Statüsü, İç Savaş’tan birkaç gün önce ulusal parlamentoya gönderilmiş dolayısıyla onaylanma süreci tamamlanamamıştır. Nitekim bölgeselcilik eğilimleri yalnızca söz konusu üç tarihi bölgeyle sınırlı kalmamış; Endülüs, Aragon, Balear ve Kanarya Adaları, Kastilya, Asturias, Valensiya ve Leon gibi diğer bölgeler de benzer yönetsel süreçlere dâhil olmuştur. 'Her yerde yerinden yönetim' (home rule all around) ilkesinin hayata geçirilmesine yönelik bu gelişmeler ise, İspanya İç Savaşı’nın başlamasıyla sekteye uğramıştır (Tosun, 2017, ss. 65-66). Ancak, İspanya İç Savaşı patlak verdiğinde, bu bölgesel özerklik süreçleri kesintiye uğradı. İç Savaş, İspanya'daki merkezi hükümetle bölgesel yönetimler arasındaki gerilimleri daha da artırarak, birçok bölgenin kendi kimlik ve özerklik taleplerinin daha fazla engellenmesine neden oldu. İç Savaş öncesinde, bölgesel özerklik taleplerinde belirgin bir artış gözlenmekteydi. Bask Ülkesi ve Galiçya gibi bazı bölgeler, bu isteklerini referandumlar aracılığıyla ifade ederken, diğer bölgelerde de benzer eğilimler vardı. Ancak İç Savaşın patlak vermesiyle birlikte, bu hareketler büyük ölçüde kesintiye uğramış ve merkezi yönetimin baskıları nedeniyle bölgesel özerklik talepleri gerilemiştir.

İç savaştan galip çıkan Franco, katı bir üniter yapıyı savunarak yönetimi tek elde toplamış ve bu süreçte Bask toplumunun daha önce elde ettiği kazanımlar geri alınmıştır. Bask dili yasaklanmış, Bask halkı ise vatana ihanetle suçlanmaya başlanmıştır. Bask toplumunun üzerindeki bu artan baskılar, doğal olarak tepki gösterme ve direniş çabalarını beraberinde getirmiştir. 1952 yılında, Bask Milliyetçi Partisi’nin (PNV) izlediği siyasetten memnun olmayan bir grup genç, Ekin adlı bir dergi etrafında toplanarak alternatif bir düşünsel ve örgütsel zemin oluşturmuştur. Bu oluşum, 1958 yılında ETA (Euzkadi Ta Azkatasuna – Bask Ülkesi ve Özgürlük) adını benimsemiş ve 1959’da siyasi bir hareket olarak resmen kurulmuştur (Çökmez, 2008, s. 358).

Başlangıçta ETA’nın temel amacı, Bask kültürünü ve dilini, Arana’nın İspanya karşıtı milliyetçilik anlayışı çerçevesinde yeniden canlandırmak olmuştur. Bu doğrultuda, otoriter Franco rejimi koşullarında öncelikle Bask kimliğini korumaya yönelik bir tutum benimsemiş, rejimin sembollerine karşı sembolik şiddet eylemleri gerçekleştirmiştir. Ancak 1960’tan itibaren, bağımsız ve birleşik bir Bask ülkesi ideali çerçevesinde daha radikal bir çizgiye yönelen ETA, silahlı mücadeleyi ön plana çıkarmıştır. Bu dönemde, örgüt ezilen

Bask halkının sesi olarak görülmüş; bu nedenle yalnızca Bask bölgesinde değil, İspanya genelinde ve Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde de destek bulmuştur (Çökmez, 2008, s. 358). Franco dönemi, Bask toplumu için kimlik, kültür ve siyasi haklar açısından en zor dönemlerden biri olmuştur. Ancak bu baskılar, Bask milliyetçiliğinin radikalleşmesine ve ETA gibi örgütlerin doğmasına zemin hazırlamıştır. Franco'nun ölümünden sonra başlayan demokratikleşme süreci, Bask bölgesine yeniden özerklik verilmesiyle sonuçlanmış, bu da bölge halkı için daha özgür bir dönem başlatmıştır.

ETA, kendisine tanınan sınırlı özerkliği yeterli görmemiş ve tam bağımsızlık talebinde bulunmuştur. Fakat İspanya'da demokratikleşme sürecinin ivme kazanmasıyla beraber örgüt, önceden sahip olduğu toplumsal desteği zamanla kaybetmiş ve meşruiyet sorunu yaşamaya başlamıştır. Oluşan bu çıkmazı aşmak amacıyla ETA, demokratik dönüşüme zarar verecek eylemler gerçekleştirmiş, özellikle İspanyol hükümetini provoke etmek için şiddet içeren terör saldırılarına başvurmuştur. Özellikle 1990 yılından itibaren gerçekleştirdiği gereksiz eylemler sebebiyle kamuoyunun desteğini büyük ölçüde yitirmiştir. (Çakaş, 2020, s. 148). 2000'li yıllarda hükümet, diyalog ve demokratik açılımlar yoluyla barış süreci başlatmış, ancak ETA'nın sürdürdüğü terör eylemleri sürecin sekteye uğramasına yol açmıştır (Çökmez, 2008, ss. 367-370).

Örgüte karşı protesto gösterileri artmış, uluslararası düzeydeki desteği de giderek azalmıştır. Bunun sonucu olarak 2011 yılında ETA, silahlı faaliyetlerini sona erdirdiğini resmen duyurmuştur. Günümüzde Bask halkı arasında bağımsızlık isteği devam etmekle birlikte, toplumun büyük çoğunluğu radikal yöntemlerden uzak durmaktadır. Bu noktada, Franco sonrası dönemde merkezi hükümetin benimsediği yumuşak güç politikası etkili olmuştur. Bu strateji, şiddetin çözüm olmadığını göstermiş ve ETA'nın etkisizleşmesinde önemli rol oynamıştır. İspanyol demokratikleşme süreci ile terörle mücadele politikalarının ayrı ve bağımsız değerlendirilmesinin, ETA terörünün sona ermesinde temel etken olduğu söylenebilir (Çakaş, 2020, s. 148). ETA'nın şiddet eylemleri, hem halk desteğini hem de dış desteğini kaybedince, daha barışçıl çözüm arayışlarına gitmiştir. Merkezi hükümetin yumuşak güç politikası, bu çözüm sürecinde önemli bir rol oynamış ve baskın şiddet hareketinin sonlanmasını sağlamıştır. Bu, Bask halkının bağımsızlık taleplerini demokratik yollarla sürdürmesini mümkün kılarken, radikalleşmeyi engellemiştir.

Tarihsel süreçte Bask halkının yaşadığı siyasal ve kültürel tecrübeler, monarşik yapıların yerel kimliklerle olan ilişkisini anlamak açısından önemli bir örnek sunar. İspanya'da,

mutlak monarşi dönemlerinde bile, merkezîyetçi eğilimlere rağmen Bask bölgesi “fueros” adı verilen geleneksel ayrıcalıklar aracılığıyla kendi siyasal, hukuki ve mali özerkliğini koruyabilmiştir. Bu durum, monarşinin her zaman katı bir merkezîyetçilikle eşanlamlı olmadığını; aksine, yerel yönetimlerle yapılan stratejik uzlaşılarda sürdürülebilir bir yönetim biçimi oluşturulabileceğini göstermektedir. Sonuç olarak, monarşi sistemi; dönemsel, coğrafi ve siyasi koşullara bağlı olarak farklı yerel kimliklerle farklı düzeyde ilişkiler kurabilmiş ve bu ilişkiler, bölgesel özerklik taleplerinin biçimlenmesinde belirleyici rol oynamıştır. Bask halkının tarihsel olarak monarşiyle kurduğu ilişki, yalnızca merkezi iktidara karşı bir direnç değil, aynı zamanda karşılıklı çıkarlara dayanan bir uzlaşma biçimi olarak da değerlendirilebilir. Monarşi, özellikle yerel ayrıcalıkların korunması ve geleneksel hakların devamı açısından, Bask kimliğiyle çelişmeyen, hatta onu kurumsal düzeyde tanıyan bir yapı sunmuştur.

5.2.2. Katalonya

Katalonya adı (İngilizce’de Catalonia) günümüzde, İspanya’da özerk bir bölgeyi tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu bölge, Fransa ile İspanya arasındaki sınırın güneyinde, doğuda Pirene sıradağlarının eteklerinde bulunmakta ve Akdeniz’e bakmaktadır (Thomas, 2012, s. 7). Bölge, Pirene Dağları’nın doğu ucunda, Fransa sınırının güneyinde ve Akdeniz kıyısında konumlanmıştır. Bu stratejik konumu, Katalonya’yı tarih boyunca hem ticaret hem de kültürel etkileşim açısından önemli bir merkez haline getirdiği söylenmektedir.

Katalonya dört vilayetten oluşur: Barselona, Taragona, Lleida, Girona. Bölgenin en büyük kenti olan Barcelona aynı zamanda başkenttir. Bask Bölgesi örneğindeki gibi, Katalonya yalnızca mevcut özerk bölgeyi değil, aynı zamanda Katalanca konuşan halkları ve bu toplulukların yaşadığı diğer coğrafi bölgeleri de kapsayan geniş bir kültürel ve dilsel kimliği ifade etmektedir (Thomas, 2012, s. 7). Bu dört vilayet, Katalonya’nın siyasi, kültürel ve ekonomik yapısının temelini oluşturur. Bölgenin başkenti ve en büyük şehri olan Barselona, sadece Katalonya’nın değil, tüm İspanya’nın en önemli ekonomik, turistik ve kültürel merkezlerinden biridir. Barselona, Katalan kültürünün ve kimliğinin dünyaya tanıtılmasında önemli bir rol oynadığı aktarılmaktadır.

Katalan milliyetçiliği, bölgedeki nüfusun etnik, tarihsel ve kültürel öz kimlik algısından kaynaklanmakta ve özerkliğin eğitim, dil, kültür, medya gibi alanlarda somut olarak uygulanmasıyla güç kazanmaktadır. Katalan kimliğinin belirlenmesinde farklı ölçütler

bulunmaktadır. İkinci nesil göçmenler arasında, kişinin doğduğu yer veya ebeveynlerinin doğduğu yer gibi kriterler, Katalan statüsü iddiasında öne çıkmaktadır. Ancak biyolojik soy veya etnik köken, Bask kimliğinin aksine Katalan kimliğinde kabul görmemektedir. Katalan kimliğinin en önemli göstergesi, Katalanca dilini konuşabilme yeteneğidir. Latin kökenli olan Katalanca, Baskçadan farklı olarak Katalanlar arasında günlük yaşamda yaygın şekilde kullanılmaktadır (Tunçay, 2016, s. 52).

Güçlü kültürel ve ekonomik temeller, farklı dönemlerde Katalan halkının özerklik arayışlarına neden olmuştur. 20. yüzyılın ilk yıllarında, İspanya'daki merkezîyetçi yönetim yapısına karşı bölgesel özerklik talepleri artmıştır. Talepler, yalnızca kültürel kimlik ve dil boyutuyla sınırlı kalmayıp, siyasi ve idari düzeyde de artmıştır. İspanya'nın demokrasi deneyimi olarak adlandırılan İkinci Cumhuriyet döneminde Anayasa, talep eden bölgeler için hükümetlere olanak tanımaktaydı. Ancak bu haktan tam olarak yararlanan sadece Katalonya oldu. Diğer iki bölge ise iç savaş ortaya çıktığı için bu hakkın tam anlamıyla kullanımından mahrum kaldı bölgesel özerkliklerini hayata geçiremedi (Konuralp, 2019, s. 350). İspanya'daki monarşik yapı, tarihsel süreçte yerel özerklik talepleriyle sürekli bir denge arayışı içinde olmuş; ancak bu talepler çoğunlukla siyasi istikrarsızlıklar nedeniyle sınırlı kalmıştır.

1932 yılında Katalonya'ya özerklik tanınarak Generalitat adıyla bölgesel yönetim yeniden oluşturulmuştur. Bu adım, İspanya'nın çok uluslu yapısını kabullenmeye dönük önemli bir başlangıç niteliği taşımaktaydı. Ancak 1934 yılında sağ eğilimli CEDA'nın iktidara gelmesiyle birlikte Katalonya'nın özerk hakları askıya alınmış, bu durum kısa sürede merkez-çevre ilişkilerinde ciddi bir kırılma yaratmıştır. 1936'da sol partilerin iktidara gelmesiyle Generalitat tekrar işlerlik kazanmış, Bask ve Galiçya gibi diğer bölgelerde de benzer özerklik arayışları gündeme gelmiştir. Bu dönem, Katalonya için sadece geçici bir yönetsel ayrıcalık değil, aynı zamanda çok uluslu bir devlet yapısının tanınması yönünde atılmış tarihsel bir adımdır. Ancak siyasi istikrarsızlık ve iç savaşın patlak vermesi, bu adımların kalıcılaşmasını engellemiştir. Buna rağmen 1932-1936 arasındaki özerklik deneyimi, 1978 Anayasası ile kurumsallaşacak olan özerklik sistemine ilham vermiştir (Demir, 2018, s. 64). Yine de anayasal düzlemde öngörülen yetki paylaşımı ile merkezi hükümetin uygulamaları arasındaki gerilim, Katalonya'da kimlik ve ekonomik taleplerin yeniden gündeme gelmesine neden olmuştur. Bu da özerklik sisteminin işlerliğine dair tartışmaları canlı tuttuğu görülmektedir.

İspanyol anayasasının milli kimlik konusundaki oluşturduğu belirsizlikler ve merkezi yönetime ödenen yüksek vergiler Katalanların merkezi yönetimle yaşadığı en önemli sorunlardandır. Özerkliğin bölgelere aynı oranda değil, asimetrik biçimde tanınması bu gerilimi artırmaktadır. Baskların tarihsel olarak tam bağımsızlık arayışına karşılık, Katalanların önceliği ekonomik özerkliktir. Bu durum, farklı özerk bölgelerin birbirinden ayrışan taleplerini ve ortak olarak hissettikleri hak ihlalini ortaya koymaktadır. Zaman zaman şiddeti azalsa da, gerginlik ortamı 1978 Anayasası'nın kabulünden bu yana varlığını sürdürmekte ve bölgesel kimlik ile yönetim yetkisi tartışmalarını sürekli gündemde tutmaktadır (Öğüt, 2012). Katalanların merkezi yönetimle olan en büyük anlaşmazlıklardan biri, Katalonya'nın ekonomik olarak İspanya'nın diğer bölgelerine göre çok daha fazla katkı yapmasına rağmen, bu katkının adil bir şekilde geri dönmediğine inanmalarıdır.

Bask Bölgesi, tarihsel olarak tam bağımsızlık idealine daha yakın bir duruş sergilemiştir. Baskların talepleri, büyük ölçüde Euskara dilinin korunması, kültürel bağımsızlık ve siyasi ayrışma üzerine odaklanmıştır. Katalonya ise özellikle ekonomik özerkliğe vurgu yapmaktadır. Katalanlar, İspanya'dan ayrılmayı talep ederken, bu ayrılığın temel motivasyonlarından biri ekonomik bağımsızlık ve merkezi hükümet üzerindeki mali yüklerden kurtulmaktır. Yapısal ve ekonomik gerilimler, Katalan toplumunda daha geniş bir siyasi ve kimliksel dönüşümü tetiklemiş siyasi varoluş mücadelesine dönüşmüştür.

İspanya'daki Bask ve Katalan özerk bölgelerindeki gelişmeler, ülkede milliyetçilik temelinde dinamik ve değişken bir sürecin yaşandığını göstermektedir. Bask Bölgesi'nde bağımsızlık yanlısı görüşlerin ağırlığı giderek azalmışken, Katalonya'da bu düşünceler artış göstermektedir. Katalonya'daki bu gelişmelerin önemli nedenlerinden biri, bölgenin dünya ekonomik krizinden İspanya'nın diğer bölgelerine kıyasla daha az etkilenmiş olmasıdır. Ayrıca, Katalan burjuvazisi, olası bir bağımsızlığın ekonomik açıdan kendilerine ciddi zararlar vermeyeceği düşüncesindedir. Ancak, uluslararası konjonktür bu tür bir ayrılığa izin vermemektedir (Tunçay, 2016, s.54).

21. yüzyıla gelindiğinde, Katalonya özelinde özerklikten daha ileri düzeydeki taleplerin giderek daha görünür hale geldiği dikkat çekmektedir. Bu eğilimin arka planında, tarihsel süreklilik gösteren bazı temel dinamiklerin rol oynadığı söylenebilir. Kültürel hakların genişletilmesi, ekonomik özerklik arayışı ve bağımsızlık düşüncesi, bu taleplerin şekillenmesinde belirleyici olmuştur. 2006 yılında yapılan referandumla Katalonya, "ulus içinde ulus" şeklinde tanımlanabilecek yeni bir statü kazanmış, bu da Katalan kimliğinin

anayasal düzlemde tanınmasına yönelik önemli bir adım olarak değerlendirilmiştir. Devam eden süreçte, 2009 ve 2014 yıllarında gerçekleştirilen gayri resmî bağımsızlık referandumları, her ne kadar düşük katılımlı olsa da, halkın önemli bir kesiminde ayrılıkçı düşüncelerin canlılığını koruduğunu göstermektedir. 2010 yılında Anayasa Mahkemesi'nin özerkliği sınırlayan kararı ise Katalonya'da kitlesel protestolara yol açmış ve toplumsal gerilimi daha da görünür kılmıştır. Özellikle 2017 yılında düzenlenen referandumun hem içeride hem de dışarıda büyük yankı uyandırdığı, merkezi hükümetin buna sert müdahalelerde bulunduğu, buna karşın Katalanların süreci devam ettirme iradesi gösterdiği gözlemlenmiştir (Zenginoğlu, 2019, s. 1778). Bütün bu gelişmeler, anayasal monarşinin mevcut yapısının, Katalonya gibi bölgelerden gelen taleplerle dolaylı bir etkileşim içerisinde olduğu söylenebilir. Her ne kadar kral, anayasal çerçevede devletin birliğini ve sürekliliğini temsil eden bir figür olarak tanımlansa da, son yıllarda artan bölgesel talepler ve özyönetim arayışları karşısında bu sembolik rolün ne ölçüde bütünleştirici bir işlev üstlenebildiği konusunda çeşitli değerlendirmeler yapılmaktadır. Özellikle merkezi hükümet ile Katalan özerklik talepleri arasındaki gerilimin zaman zaman yoğunlaştığı düşünüldüğünde, monarşinin kapsayıcı ve tarafsız konumunu korumasının her koşulda kolay olmadığı ifade edilebilir. Bu bağlamda, anayasal monarşinin mevcut sınırları ve işlevselliği, farklı toplumsal ve siyasal aktörlerce farklı şekillerde yorumlanmakta; süreç, pek çok değişkenin etkisiyle şekillenmeye devam etmektedir.

Artık günümüzde birçok Katalan için “Katalonya İspanya Değildir” bir söylemden ibaret değil bilinçaltılarında meşruiyet kazanmış güçlü bir kimlik ifadesine dönüşmüştür. Avrupalı kimlik vurgusunu ileri süren liberal kesim dahi “Katalonya yeni bir Avrupa devletidir” görüşünü savunarak, bağımsızlık fikrini kendi ideolojik çerçevelerine entegre etmeye başlamıştır. Geçmişte daha çok radikal sol kesimlerin savunduğu ve sınırlı destek bulan bağımsızlık talepleri, bugün ideolojik çeşitlilik gösteren geniş bir toplumsal kesimin ortak hedefi hâline gelmiştir (Öğüt, 2012). Bu gelişme, bağımsızlık talebinin, ekonomik ve kültürel sebeplerin ötesinde, Katalanların siyasi ve kimliksel bir varoluş mücadelesine dönüştürmüştür. Ancak, uluslararası toplumun ve özellikle Avrupa Birliği'nin bağımsızlık girişimlerine verdiği soğuk tepki, bu hareketin başarı şansını ve olası sonuçlarını hala belirsiz bırakmaktadır.

2017 yılında Katalonya, yasal olmayan bir bağımsızlık referandumu gerçekleştirmiştir. Yaklaşık %43 oranında katılımın sağlandığı bu oylamada, büyük çoğunluk "evet" yönünde

tercihini ortaya koymuştur. Ancak İşpanya merkezi hükümeti bu referandumu tanımamış ve anayasa ihlali gerekçesiyle geçersiz ilan etmiştir. Uluslararası kamuoyunda da geniş yankı uyandıran bu gelişme, pek çok ülkenin kendi içindeki ayrılıkçı hareketlere olası etkilerinden duyduğu endişe nedeniyle, İşpanya'nın toprak bütünlüğü lehine tavır almasına sebep olmuştur. Bugün hâlâ Katalonya ile Madrid arasında siyasi gerilim devam etmekte, Katalanlar ise bağımsızlık taleplerini güçlü biçimde dile getirmeye hala devam etmektedir ( elik, 2021b, s. 172). Katalonya'da bağımsızlık girişimleri, uluslararası toplum tarafından yakından takip edilmiştir. Ancak, hemen hemen tüm devletler, İşpanya'nın toprak bütünlüğünü desteklemiş ve bağımsızlık hareketine mesafeli bir yaklaşım sergilemiştir. Bunun temel nedeni, bu tür bir hareketin, kendi ülkelerindeki ayrılıkçı hareketlere emsal teşkil edebileceği endişesidir. Özellikle Avrupa Birliği  lkeleri, bu referandumu ve sonrasındaki gelişmeleri İşpanya'nın i  meselesi olarak değerlendirmiştir.

2017 yılında Katalonya'da düzenlenen yasa dışı referandumun ardından İşpanya'da monarşi ile özerklik talepleri arasındaki gerilim yeni bir boyut kazanmıştır. Bu bağlamda Kral VI. Felipe'nin krize yönelik tutumu,  z m arayışlarının önündeki başlıca engellerden biri olarak değerlendirilmektedir. İşpanya monarşisinin sembolik bir kurumdan öteye geçerek siyasi meselelerde taraf haline gelmesi, demokratik meşruiyet tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Özellikle Kral VI. Felipe'nin Katalonya krizi sırasındaki tutumu, monarşinin anayasal sınırlarını ve tarafsızlığını sorgulatan bir örnek teşkil etmektedir. Foreign Policy haber sitesinde Bir gazete, “Katalonya Krizine Bir  z m Var. İşpanya Kralı Engel Oluyor” başlığı altında, İşpanya monarşisinin Katalonya meselesindeki tutumunu eleşirmiştir. Yazıda, Kraliyet'in sert ve katı yaklaşımının, Başbakan Pedro S nchez'in müzakere şansını zayıflattığı ve Katalan ayrılık ılarını cesaretlendirdiği vurgulanmaktadır. Özellikle 2017'deki bağımsızlık referandumu sürecinde yaşanan polis müdahalesi ve bunun medyada geniş yer bulması, İşpanya'nın uluslararası itibarına zarar vermiştir. Gazete, Kral Felipe'nin kriz döneminde yaptığı konuşmanın da oldukça temkinli ve tarafsız olduğunu belirtirken, devletin anayasal düzeni koruma sorumluluğunu ön plana çıkarmasının, hükümetin sert tutumuna dolaylı destek olarak algılanabileceğini dile getirmiştir. Ayrıca, İşpanyol monarşisinin bu tavrının, benzer bir şekilde İngiltere Kraliçesi II. Elizabeth'in İşko ya bağımsızlık referandumu öncesinde yaptığı açıklamalara benzetilerek, monarşilerin böyle durumlarda birlik vurgusu yapmayı tercih ettiği yorumlanmıştır. Son olarak, Başbakan S nchez ile Katalan lider Quim Torra arasındaki görüşmelerin, taraflar arasında yeni bir

diyalog kapısı aralayabileceği, ancak monarşinin bu süreçteki rolünün hâlâ tartışmalı olduğu ifade edilmiştir. Bu değerlendirme, İspanya'daki siyasi karmaşanın çözümünde monarşinin nasıl bir konumda olması gerektiği sorusunu gündeme getirmektedir (Minder, 2020). Foreign Policy haberinde, Kral VI. Felipe'nin 2017 Katalonya referandumu sonrası yaptığı konuşmanın, monarşinin anayasal sınırlarını aştığı ve siyasi bir taraf haline geldiği vurgulanmaktadır. Kralın yalnızca Katalan ayrılıkçıları suçlaması ve merkezi hükümetin şiddet içeren müdahalesine değinmemesi, tarafsızlık ilkesini zedelemiştir. Bu durum, hem İspanya içindeki özerklik taleplerini daha da keskinleştirmiş hem de monarşinin demokratik meşruiyetine yönelik eleştirileri artırmıştır. Haberde ayrıca, Felipe'nin tutumunun Başbakan Sánchez'in diyalog arayışlarını zorlaştırdığı ve Katalan ayrılıkçılığına dolaylı bir destek işlevi gördüğü belirtilmektedir.

Başbakan Pedro Sánchez, Katalonya'ya yaptığı ziyarette, merkezi yönetim ile bölgesel yönetim arasında kopan iletişimin yeniden kurulması gerektiğine dikkat çekti. Bu görüşme, 2017'deki tartışmalı bağımsızlık referandumu sonrası dokuz Katalan siyasetçiye verilen hapis cezalarının hemen ardından gerçekleşti. Sánchez, bu yargılamaları örnek gösterirken, Katalonya lideri Quim Torra'nın af ve yeni görüşme taleplerini kabul etmedi. Görüşme samimi bir hava yaratmış olsa da, derin sorunların devam ettiği ve gerilimin tam anlamıyla ortadan kalkmadığı görülüyor. Torra, bölgenin bağımsızlığı için yasal bir referandum yapılmasında ısrarcı davranırken, Sánchez bu fikre net biçimde karşı çıkıyor. Aynı zamanda Torra'nın siyasi geleceği, bazı hukuki sorunlar nedeniyle belirsiz. Siyasi olarak bakıldığında, Sánchez'in ayrılıkçı partilerin desteğine olan ihtiyacı onu hassas bir konuma getiriyor. Yine de, iki taraf arasında sürdürülen bu diyalog çabalarının, öncekilere göre biraz daha yapıcı ve umut verici olduğu söylenebilir. Kral Felipe'nin 2017'deki sert tutumu, popülaritesini artırsa da, ayrılıkçı kesimlerin kararlılığını kırmaktan ziyade artırmış gibi görünüyor. Katalonya'nın tek taraflı bağımsızlık ilanı ve merkezi hükümetin sert müdahalesiyle süreç daha da karmaşık hale geldi. Kral'ın, bu süreçte çoğunlukla merkezi yönetimin yanından saf tutması, halkın bir kesiminde olumsuz karşılandı. Anketler, Kral'a olan güvenin azaldığını ve monarşi tercihlerinin düşüşte olduğunu gösteriyor. Sánchez'in diyalog odaklı yaklaşımı, taraflar arasında yumuşama ve yeni bir denge arayışı için daha uygun olabilir. Ancak Kral'ın sürece müdahil olması, bu hassas dengeyi zorlayabilir ve işleri biraz daha karmaşıktırabilir (Minder, 2020). Haberde, Başbakan Pedro Sánchez'in uzlaşmacı yaklaşımına rağmen, kraliyet müdahalelerinin bu çabaları zorlaştırdığı belirtiliyor.

Monarşinin anayasal sınırların ötesine geçerek taraf tutması, özellikle Katalonya’da güven kaybına yol açmış durumda. Kamuoyu yoklamaları, hem bölgesel hem de ulusal düzeyde monarşiye karşı eleştirilerin arttığını gösteriyor. Analiz, İspanya monarşisinin çok uluslu yapıyla örtüşmeyen merkezi bir bakış açısı ile anayasal “birlik simgesi” rolü arasında zorlandığını ortaya koyuyor. Katalonya örneği ise, monarşinin ülke içindeki konumunun yeniden gözden geçirilmesi gerektiğine dair önemli bir işaret olarak öne çıkıyor.

Bugün itibarıyla, Katalonya ile İspanya merkezi hükümeti arasındaki siyasi gerginlik devam etmektedir. Katalanlar arasında bağımsızlık talebi hâlâ güçlü bir şekilde dile getirilmektedir. Katalan özerk yönetimi, Madrid ile ilişkilerde daha fazla özerklik ve kendi kaderini tayin hakkı talep ederken, merkezi hükümet ise ülkenin birliğini koruma konusundaki kararlılığını sürdürmektedir. Katalonya ekonomik gücü, Katalan bağımsızlık hareketinin en önemli dayanaklarından biri olarak görülmektedir. Bu durum, İspanya içinde uzun vadeli bir siyasi sorun olarak varlığını sürdürmekte ve hem İspanyol siyasetinde hem de uluslararası arenada önemli bir tartışma konusu olmaya devam etmektedir.

Merkezi yönetimle yaşanan bu anayasal krizler ve ekonomik sıkıntıların etkisiyle Katalan toplumunda bağımsızlığa yönelik eğilim giderek artmış olsa da, mutlak bağımsızlığı savunanların hâlâ toplumun tamamını temsil ettiğini söylemek zordur. Geniş kesimler, merkezi hükümetin Katalan kimliğini ve haklarını tanıyacak daha kapsayıcı bir yaklaşım benimsemesini talep etmektedir. Bu bağlamda, halkın önemli bir bölümü, İspanya ile yaşanan anayasal tikanlıkların aşılması ve karşılıklı diyaloga imkân tanıyan yeni bir siyasi zeminin oluşturulmasını arzulamaktadır (Öğüt, 2012).

Catalan News sitesinde 2023 yılında yayımlanan bir haberde, Katalan, Bask ve Galiçya milliyetçi partilerinin İspanya Kralı’nın demokratik meşruiyetini sorgulayan ortak bir bildiri imzaladığı belirtiliyor. Bildiride, kralın siyasi işlevinin olmadığı ve rolünün bazı anti-demokratik projeleri desteklemekle sınırlı kaldığı ifade ediliyor. Bu açıklamanın ardından ilgili partilerin, kralın katıldığı resmi törenlere katılmayacakları bildiriliyor. Milliyetçi gruplar, monarşinin kalıtsal ve ömür boyu sürmesi nedeniyle temel demokratik ilkelerle uyumsuz olduğunu savunuyor ve İspanya’da monarşinin, Franco döneminden kalan antidemokratik bir yapıya sahip olduğunu vurguluyorlar. Bildiride ayrıca, gerçek bir demokrasinin ancak miras yoluyla geçen bağların koparılmasıyla mümkün olabileceği öne sürülüyor. Katalan, Bask ve Galiçya toplumlarının, monarşiyi İspanya’nın birliğini ve yasalarını dayatma aracı olarak gördüğü ve bu nedenle kurumun meşruiyetini büyük oranda

reddettiği ifade ediliyor (Catalan News, 2025). Bu partiler, kralın yasama yılı açılışında konuşma yapacağı parlamenter törene katılmayarak bu durumu somut bir protestoya dönüştürüyorlar. Bu, sembolik ama güçlü bir politik duruş ve monarşiye karşı çağdaş bir eleştiridir.

Yukarıdaki gelişmeler ve haber içerikleri ışığında değerlendirildiğinde, İspanya monarşisi günümüzde giderek artan bir meşruiyet krizinin odağında yer almaktadır. Özellikle Kral VI. Felipe'nin 2017 Katalonya krizindeki taraflı tutumu, anayasal monarşinin tarafsızlık ilkesine zarar vermiş; bu da başta Katalanlar olmak üzere çok uluslu yapının diğer unsurları nezdinde monarşiye olan güveni ciddi ölçüde sarsmıştır. Giderek güçlenen özerklik ve bağımsızlık talepleri karşısında monarşinin merkezîyetçi bir pozisyon alması, onu demokratik taleplerin karşısında konumlandırmaktadır. Bu durum halkın gözünde kralın yalnızca sembolik bir figür olmaktan ziyade, eski rejimin temsilcisi gibi algılanmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla günümüz İspanya'sında monarşi, toplumsal uzlaşmayı sağlayan bir kurum olmaktan uzaklaşmakta; aksine, demokratik çoğulculuğu sınırlayan ve anayasal reform çağrılarını tetikleyen bir unsur hâline gelmektedir.

6. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu tez, İspanya monarşisinin tarihsel gelişim sürecini, siyasi ve idari yapı ile monarşi ilişkisini incelemiştir. Ayrıca, İspanya monarşisini Avrupa'daki diğer monarşi örnekleriyle karşılaştırmalı olarak ele alarak çok boyutlu bir değerlendirme sunmayı amaçlamıştır. Elde edilen bulgular, monarşinin İspanyol devleti içindeki sembolik, bütünleştirici ve tarihsel süreklilik sağlayan rolünü ortaya koymakla birlikte, bu yapının meşruiyeti ve etkinliği konusunda çeşitli tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Çalışmanın kuramsal çerçevesinde ele alınan monarşi-cumhuriyet çekişmesi, özellikle egemenlik ve siyasal meşruiyet anlayışlarının dönüşümü açısından anlamlı bir zemin sunmuştur. Aydınlanma düşüncesiyle birlikte gelişen halk egemenliği, laiklik ve rasyonel-hukuki otorite kavramları, kalıtsal iktidar biçimlerinin sorgulanmasına neden olmuştur. Bu bağlamda modern monarşiler sembolik, anayasal ve temsili yapılar hâlinde yeniden tanımlanmıştır. İspanya örneği de bu dönüşümün tarihsel ve anayasal katmanlarını taşıyan bir model olarak öne çıkmaktadır.

Orta Çağ'daki feodal yapıdan birleşik bir devlet yapısına geçiş, Katolik Krallar Isabel ve Fernando'nun merkezîyetçi politikaları, Engizisyon uygulamaları ve coğrafi keşiflerle başlayan imparatorluk inşası, İspanya'nın siyasi gücünü yüzyıllar boyunca artırmıştır. 19. ve 20. yüzyıllarda yaşanan anayasal dönüşümler, yerel özerklik talepleri, iç savaş ve Franco diktatörlüğü gibi önemli kırılmalar, monarşinin toplumsal ve siyasal konumunu ciddi biçimde etkilemiştir. 1978 Anayasası ile anayasal monarşi statüsü kazanılmış ve kraliyet, sembolik bir yapıya dönüştürülerek parlamenter demokrasiyle bütünleştirilmiştir. Ancak bu dönüşüm süreci tamamen sorunsuz olmamış; özellikle Katalonya ve Bask bölgelerindeki özerklik talepleri, monarşinin ülke genelindeki meşruiyetine yönelik tartışmaları beraberinde getirmiştir. Bu bölgelerdeki tarihsel, kültürel ve dilsel farklılıklar, merkezi yönetim ile yerel kimlikler arasında süregelen bir gerginlik yaratmakta ve zaman zaman bağımsızlık referandumları gibi krizlerle gündeme gelmektedir. Ayrıca monarşinin geçmişteki otoriter uygulamalara dayanan rolü, modern demokratik ilkelerle çelişen tarihsel bir miras olarak da tartışılmaktadır.

Avrupa'daki anayasal monarşiler genel olarak benzer yapısal özellikler taşısa da, her biri kendi tarihsel ve toplumsal koşullarına göre özgün biçimler geliştirmiştir. Norveç, Birleşik Krallık ve Belçika gibi ülkelerde monarklar, anayasal çerçevede daha çok sembolik ve

törens   roller üstlenmekte; siyasi yetkiler ise seçimle i   başına gelen parlamentoya ve hükümete aittir. Norveç monar  sisi, halkla doğrudan temas kuran modern ve demokratik bir yönetim anlayışı benimsemiş olup, kralın yetkileri oldukça sınırlıdır. Benzer   ekilde Birleşik Krallık'ta da monark yürütme üzerinde doğrudan yetki kullanmaz, sembolik devlet başkanıdır.

Öte yandan, Lihtenştayn ve Monako gibi küçük Avrupa prensliklerinde monarklar daha etkin yürütme yetkilerine sahiptir. Lihtenştayn Prensi, parlamentoyu feshetme, olağanüstü hal ilanı ve hükümet atama gibi önemli yetkilerle donatılmıştır. Monako Prensi ise hükümetin başkanı ve yargı üzerinde güçlü bir etkiye sahip olup, ülkenin güvenliği Fransa tarafından sağlanmakla birlikte egemenlik anlamında geniş yetkiler kullanmaktadır. Bu iki prenslik, diğer Avrupa monar  şilerinden farklı olarak, monarkların fiilen aktif yöneticiler olduğu örneklerdir. İspanya monar  sisi ise bu iki u   arasında özgün bir pozisyona sahiptir. Tarih boyunca çeşitli merkezizetçi ve ayrılıkçı dinamiklerin çatıştığı İspanya'da, monarşi hem ulusal birliği simgeleyen hem de çok kültürlü ve bölgesel özerklik taleplerini yönetmeye çalışan bir yapıya dönüşmüştür. Bask ve Katalonya gibi özerk bölgelerdeki kimlik hareketleri, monar  şinin ulusal b  t  nl  kteki rolünü zorlamış; monarşi, bu gerilimleri demokratik çerçevede dengelemeye çalışmıştır. Böylece İspanya'da monarşi, sadece sembolik bir figür olmaktan   te, siyasi ve idari çok katmanlı yapının bir parçası olarak varlık göstermektedir.

Çalışma boyunca İspanya'daki monar  şinin tarihsel evrimi ve anayasal statüsü ayrıntılı biçimde analiz edilmiştir. Ancak monar  şinin toplumsal düzeyde nasıl algılandığı, özellikle son yıllarda halkın bu kuruma yönelik güven düzeyi ve monarşi kar  sıtlı hareketlerin artı  ı, daha fazla incelenmeye değer bir alandır. Mevcut literatürde yapılan kamuoyu araştırmaları, özellikle genç nüfus arasında monarşiye olan desteğin azaldığını, hatta bazı bölgelerde (  rne  in Katalonya ve Bask) monar  şinin meşru bir temsil aracı olarak görülmediğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, çalışma halkın monarşiye bakışını daha fazla anket verileri ya da medya analizleri ile desteklenebilirdi. Özellikle 2014 yılında Juan Carlos'un tahtı oğluna devretmesiyle başlayan dönemde, monarşi ile halk arasındaki sembolik ba  ın zayıfladığı, çeşitli yolsuzluk skandallarının bu güven kaybını artırdığı gözlemlenmiştir.

Dolayısıyla tartışma kısmında, monar  şinin meşruiyeti yalnızca anayasal zeminde değil, aynı zamanda toplumsal sözleşme ve kamuoyu düzeyinde de değerlendirilmelidir. Halkın siyasi temsiliyet konusundaki beklentileri, doğrudan temsil ve katılım ilkesiyle monar  şinin kalıtsal

yapısı arasında bir gerilim yaratmaktadır. Bu çelişki, anayasal çerçeveye rağmen sembolik otoritenin sorgulanmasına neden olmaktadır.

İspanya'nın çok katmanlı idari yapısı, özellikle Katalonya ve Bask gibi bölgelerde güçlü bir yerel kimlik algısı ile şekillenmektedir. Monarşinin bu bölgelerde nasıl algılandığı ve ne ölçüde birleştirici bir rol üstlenebildiği, çalışmada ele alınmışsa da, daha kapsamlı saha araştırmaları ile desteklenebilirdi. Örneğin, Katalonya'daki 2017 bağımsızlık referandumu sonrasında Kral VI. Felipe'nin açıklamaları, bazı kesimler tarafından tarafsızlık ilkesine aykırı bulunmuş ve bu durum monarşinin anayasal birlik sembolü olma işlevine zarar vermiştir. Bu gibi gelişmeler karşısında, monarşinin hem ulusal hem de bölgesel düzeyde nasıl bir konumda durduğu, yalnızca hukuki değil aynı zamanda sosyo-politik düzlemde analiz edilmelidir. Çalışmanın genişletilmiş bir versiyonunda, bölgesel medyada monarşi temsili, yerel liderlerin açıklamaları ve toplumsal hareketlerin söylemleri gibi kaynaklar analiz edilebilir; böylece monarşinin “birleştirici” mi yoksa “ayrıştırıcı” mı olduğu daha açık ortaya konabilir.

Tezde, İspanya monarşisi Avrupa'daki diğer anayasal monarşilerle karşılaştırılmıştır. Bu bölüm özellikle İngiltere, Hollanda ve Belçika gibi örnekler üzerinden yapılmıştır. Ancak karşılaştırmalı analiz daha derinleştirilebilirdi. Örneğin, İskandinav monarşilerinin (Norveç, İsveç, Danimarka) halkla doğrudan temas kuran “şeffaf ve mütevazı monarşi” modelleriyle İspanya arasında bariz farklar bulunmaktadır. Bu farklar, monarşiye olan güvenin nasıl inşa edildiği ve sürdürüldüğüne dair ipuçları sunmaktadır. Tez kapsamında gerçekleştirilen Avrupa monarşileri karşılaştırması İspanya monarşisinin anayasal konumunun Hollanda, Belçika ve İsveç gibi sembolik monarşilerle benzerlik taşıdığını; ancak özellikle tarihsel yük ve bölgesel ayrılıklar sebebiyle daha karmaşık bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Kral VI. Felipe'nin görevleri sembolik düzeyde olsa da, devletin birliğini temsil etme rolü özellikle kriz dönemlerinde önem kazanmaktadır. Bu bağlamda monarşinin günümüzdeki işlevi yalnızca törensel değil; aynı zamanda ulusal bütünlüğün korunması ve anayasal sürekliliğin temsili açısından stratejik bir semboldür.

Ayrıca, her ülkenin tarihi, dini, sosyo-kültürel yapısı farklı olduğundan, anayasal monarşi modelinin işleyişi de değişmektedir. Bu durum, tek tip bir monarşi modeli olamayacağı gerçeğini ortaya koyar. İspanya'nın tarihi, özellikle diktatörlük sonrası hızlı demokratikleşme süreci ve beraberinde getirdiği asimetrik özerklik modeli ile diğer

monarşilerden ayrılmaktadır. Karşılaştırmalı analizde bu tür tarihsel derinliklerin daha fazla yer alması, çalışmanın teorik değerini güçlendirebilirdi.

İspanya’da zaman zaman gündeme gelen anayasal reform talepleri, özellikle 1978 Anayasası’nın güncellenmesi ve monarşinin rolünün yeniden tanımlanması yönünde yoğunlaşmaktadır. Bu çerçevede çalışma, geleceğe dair anayasal dönüşüm senaryolarına da yer verebilirdi. Örneğin, monarşinin tamamen sembolik hale getirilmesi, halk tarafından onaylanan referandumlarla yeniden yapılandırılması gibi olasılıklar kamuoyunda tartışılmaktadır. Bu tür senaryoların siyasal sistem üzerindeki etkilerini analiz etmek, çalışmayı yalnızca bir tarihsel inceleme olmaktan çıkararak siyaset bilimi bağlamında geleceğe dair senaryoları sorgulamaya dönüştürebilirdi.

Çalışma, tarihsel belge taraması ve karşılaştırmalı literatür üzerinden yürütülmüş nitel bir araştırmadır. Ancak, daha geniş kapsamlı bir çalışma için şu eksik alanlar da değerlendirilebilir: Monarşiye dair güncel kamuoyu anketleri ve istatistiksel analizler, Bölgesel farklılıkları gösterecek harita ve grafik temelli analizler, Medya söylemi analizi (ulusal ve bölgesel basında kralın temsili), Parlamento tartışmaları ve anayasal reform önerileri üzerine içerik analizi. Bu yöntemsel eksiklikler, gelecekteki araştırmalar için fırsat alanları sunmaktadır.

Araştırmada elde edilen bulgular nesnel olarak sunulmuş, monarşinin sembolik rolünün genel olarak kabul gördüğü; ancak bölgesel özerklik taleplerinin meşruiyet üzerinde tartışmalar yarattığı gözlemlenmiştir. Bulgular, literatürdeki diğer çalışmalarla uyumlu olup, özellikle Katalonya ve Bask gibi bölgelerdeki farklılıkların tarihsel ve kültürel kökenlere dayandığını göstermektedir. Bu durum, monarşinin demokratik meşruiyetinin yeniden inşasının gerekliliğine işaret etmektedir. Elde edilen sonuçlar, İspanya monarşisinin sadece sembolik bir kurum olmadığını, aynı zamanda ülke birliğinin korunmasında önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, İspanya monarşisi tarihsel derinliği, geçirdiği dönüşümler ve karşılaştığı yapısal sorunlar ile çağdaş anayasal monarşi modellerinin anlaşılmasına katkı sağlayan özgün bir örnektir. Siyasi bütünlük ile yerel özerklik arasındaki dengenin korunması ve monarşinin demokratik meşruiyetinin sürekli olarak yeniden inşa edilmesi gereken bir alan olarak önemini sürdürmektedir. İspanya monarşisini tarihsel köklerinden başlayarak güncel anayasal düzen içindeki yerine kadar çok boyutlu bir yaklaşımla ele almıştır. Monarşi,

yalnızca devletin sembolik başı olarak değil, aynı zamanda siyasi meşruiyetin, tarihsel sürekliliğin ve anayasal birliğin temsili olarak da önemli bir rol üstlenmektedir. Ancak bu sembolik yapı, özellikle bölgesel özerklik talepleri, genç nüfusun beklentileri ve demokratikleşme talepleri karşısında sorgulanmaktadır.

İspanya'nın geleceğinde monarşinin varlığı, yalnızca anayasal düzenlemelere değil, toplumsal uzlaşuya, demokratik temsil ilkelerine ve yerel kimliklerin kabulüne bağlı olarak şekillenecektir. Bu nedenle, İspanya'da monarşinin geleceği, yalnızca bir tarihsel kurumu tartışmak değil; aynı zamanda bir siyasal rejim ve demokratik meşruiyet sorunsalını analiz etmek anlamına gelmektedir. Bu çalışmanın, hem İspanya siyaseti literatürüne hem de anayasal monarşiler üzerine yapılan karşılaştırmalı çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ancak yukarıda tartışılan eksik alanlar ve metodolojik çeşitlilik önerileri dikkate alınarak, ileriki çalışmalarda daha bütüncül ve katılımcı analizlerin yapılması mümkün olacaktır.

7. KAYNAKÇA

- Aja, E. (2001). Spain: Nation, nationalities, and regions. In J. Loughlin (Ed.), *Subnational democracy in the European Union: Challenges and opportunities*. Oxford University Press.
- Aktoprak, E. (2011). Ulus devletin dönüşümünde İspanya modeli ve Katalonya örneği. *Dipnot: 3 Aylık Sosyal Bilim Dergisi*, 6.
- Ağaoğulları, M. A., Çulha Zabcı, F., & Ergün, R. (2009). *Kral-devletten ulus-devlete* (2. bs.). İmge Kitabevi Yayınları.
- Arnwine, S. E. (2003). İspanya’da diktatörlükten demokrasiye geçiş süreci: 1975-1982. *Amme İdaresi Dergisi*, 36(4).
- Avustralya Hükûmeti Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı. (2024). *Andorra ülke bilgisi*. <https://www.dfat.gov.au/geo/andorra/andorra-country-brief> (Erişim tarihi 07 Şubat 2025)
- Bakırcı, F. (2014). İspanya parlamentosunun yapı ve işleyişi üzerine. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 63(1). https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001740
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2).
- Barger, B. (2020). Waringo ya reveals a culture of fear dominates Luxembourg’s Grand Ducal Court. *Royal Central*. https://royalcentral.co.uk/europe/luxembourg/waringo-report-reveals-a-culture-of-fear-dominates-luxembourgs-grand-ducal-court-137009/#google_vignette (Erişim tarihi 14 Şubat 2025)
- Beriş, H. E. (2015). Egemenlik: Bir kavramın geçmişi, bugünü ve geleceği. *Polis Bilimleri Dergisi*, 17(1). https://doi.org/10.1501/SBFder_0000002053
- Beriş, H. E. (2019). Modern devlet kuramının doğuşunda Niccolò Machiavelli’nin rolü ve etkisi. *Amme İdaresi Dergisi*, 52(4).
- Black, J. (2020). *Kısa İspanya tarihi* (Y. Alogan, Çev.). Say Yayınları. (Orijinal eser 2019’da yayımlandı: *A Brief History of Spain*).
- Boletín Oficial del Estado. (1978). *Constitución Española de 1978*. [https://www.boe.es/eli/es/c/1978/12/27/\(1\)/con](https://www.boe.es/eli/es/c/1978/12/27/(1)/con) (Erişim tarihi 20 Ocak 2025)

- Casa de S.M. el Rey. (2025). *La Monarquía en la Historia*. https://www.casareal.es/ES/MonarquiaHistoria/Paginas/subhome_monarquia.aspx (Erişim tarihi 11 şubat 2025)
- Catalan News. (2023). *Catalan, Basque and Galician parties sign decree saying Spanish king 'has no democratic legitimacy'*. <https://www.catalannews.com/politics/item/catalan-basque-and-galician-parties-sign-decree-saying-spanish-king-has-no-democratic-legitimacy> (Erişim tarihi 20 Mart 2025)
- Congreso de los Diputados. (1931). *Constitución de la República Española de 1931*. https://www.congreso.es/docu/constituciones/1931/1931_cd.pdf (Erişim tarihi 19 Ocak 2025)
- Cour grand-ducale. (2025). *Le Chef de l'État*. <https://www.monarchie.lu/fr/le-chef-detat> (Erişim tarihi 11 şubat 2025)
- Çakaş, C. Ö. (2020). İşpanya'daki Bask etnik milliyetçiliğinin tarihsel gelişimi üzerine bir inceleme. *ASBİDER: Akademik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(20).
- Çelik, S. (2021a). 2017 Katalan bağımsızlık referandumunu açıklayan gerekçeler. *Kesit Akademi Dergisi*, 7(26).
- Çelik, S. (2021b). Katalan bağımsızlık referandumu ve Katalonya Parlamentosu'nun bağımsızlık ilanına yönelik uluslararası tepkiler. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1). <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.679490>
- Çökmez, F. G. (2008). Bask bölgesi: Etnik milliyetçiliğin tarihsel gelişimi ve İşpanya'daki devlet politikalarının etkisi. *Ege Akademik Bakış*, 8(1). <https://doi.org/10.34189/asbd.7.20.006>
- Dankowski, M. Z. (2020). An outline history of the King's veto in Spain. *Przegląd Prawa Konstytucyjnego*, (6[58]). <https://doi.org/10.15804/ppk.2020.06.44>
- Delanty, G. (2014). *Avrupa'nın icadı* (H. İnaç, Çev.). Ankara: Adres Yayınları.
- Demir, G. (2018). *İşpanya'daki Katalan halkın kimliği ve özerklik sorunu* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.16807.91040>

- Ekici, Y. (2017). Bolşevik İhtilâlinin Ortaya Çıkması ve Sebepleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(1). <https://doi.org/10.35208/ert.1502586>
- Elik, S., & Bal, F. (2014). Çağdaş uluslararası sistemin kaynağı ve ilk dönemi olarak İspanya-Portekiz Atlantik sistemi, 1493-1648. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(1). <https://doi.org/10.26745/gaziuiibfd.300857>
- Ercan, M. S. (2022). İspanya Anayasası'nın yapım sürecine ilişkin bir inceleme. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9(2).
- Eryıldız, S. (1993). *Yöre ve bölge araştırmasında Türkiye ve İspanya*. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Esen, S. (2009). İspanya. In B. A. Güler (Ed.), *Kamu yönetimi ülke incelemeleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını.
- Fürstenhaus von Liechtenstein. (2024). *Biographies of all reigning princes*. <https://www.fuerstenhaus.li/en/princely-house/biographies-of-all-reigning-princes/> (Erişim tarihi 3 Mart 2025)
- Gökçe, A. F. (2013). Federal parliamentary democracy with a constitutional monarchy: Malaysia. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(5). <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS1525>
- Gökçe, B. (1999). *Toplumsal bilimlerde araştırma* (3. basım). Ankara: Savaş Kitap ve Yayınevi.
- Gökşenli, E. (2013). İç savaş ve savaş sonrası İspanya'nın ilk döneminde toplumsal değişim. *Sosyoloji Dergisi*, 3(26).
- Görgeç, N. (2024). The survival of British monarchy: Transition from absolute monarchy to constitutional monarchy. *AHBVÜ Hukuk Fakültesi Dergisi*, 28(2). <https://doi.org/10.34246/ahbvuhfd.1398216>
- Gözler, K. (1999). Hukuk açısından monarşi ve cumhuriyet kavramlarının tanımı sorunu. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 54(1).
- Gözler, K. (2018). *Anayasa hukukunun genel esasları: Ders kitabı* (10. basım). Ekin Basım Yayın Dağıtım.

- Gunther, R., & Montero, J. R. (2009). *The politics of Spain* (1st ed.). Cambridge University Press.
- Güneş, M. K. (2017). İspanyol Engizisyonu ve bibliyografisi. *Uluslararası Tarih Araştırma Dergisi*, 1(1). <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/400342>
- Hatipoğlu, O. G. (2021). İsveç devlet düzeni ve kamu yönetimi hakkında bir değerlendirme: Refahın yönetimi. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(3). <https://doi.org/10.11616/asbi.954449>
- Horta, M. J. (2024). *İspanya tarihi: Tarih öncesi dönemden 21. yüzyılın başlarına kadar* (İ. Kut & Ö. Şenyıldız, Çev.). Doğu Batı Yayınları. (Orijinal eser 20. yüzyıl başlarında yayımlandı: *Historia de España: Desde la Prehistoria hasta comienzos del siglo XX*)
- Karaçay, İ. (2012). *Türkiye-Hollanda arasında 400 yıllık resmi ilişkiler ve Hollanda'ya Türk göçünün 50. yılı*. İstanbul: Kişisel Yayınlar.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi* (23. basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karbi, B. (2019). Çok uluslu imparatorluklar çağının sonuna doğru Avusturya (-Macaristan) İmparatorluğu'nun dış politikasının ana hatları: 1848-1914. *Yeditepe Üniversitesi Tarih Bölümü Araştırma Dergisi*, 3(6).
- Kaya, S. B., & Keskinsoy, Ö. (2021). Hukuk devletinin kanun devletine, anayasal devletin anayasalı devlete evrilmesi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 70(3). <https://doi.org/10.33629/auhfd.718219>
- Keleş, R. (1993). İspanya'da yerinden yönetim. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 2(4).
- Kongehuset. (2025). *The history of the Danish monarchy*. <https://www.kongehuset.dk/en/the-monarchy-in-denmark/history/> (Erişim tarihi 9 Şubat 2025)
- Konuralp, E. (2019). İspanya'da bölgesel devletin tarihsel gelişimi, yasal düzeni ve siyasal yapısı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 14(1). <https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.474531>
- Kungahuset. (2025). *The monarchy of Sweden*. <https://www.kungahuset.se/english/the-monarchy-of-sweden/> (Erişim tarihi 24 Şubat 2025)

- Kutlu, A. (2023). The republic and its conceptual neighbors, monarchy, the state and democracy: An evaluation of similarities and differences. *Journal of Economics and Administrative Sciences*, 24(3). <https://doi.org/10.37880/cumuiibf.1294877>
- Luelmo, J. del R., & Williams, A. (1999). Regionalism in Iberia. In P. Wagstaff (Ed.), *Regionalism in Europe*. Intellect Books.
- Magone, J. M. (2009). *Contemporary Spanish politics* (2nd ed.). Routledge.
- Milliyet Gazetecilik A.Ş. (1992). *İspanya. Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi* (Cilt 11). Milliyet Yayınları.
- Minder, R. (2020, Şubat 25). Solution to Catalonia crisis: Felipe, Pedro Sánchez, ERC—Spain king is standing in the way. *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2020/02/25/solution-to-catalonia-crisis-felipe-pedro-sanchez-erc-spain-king-is-standing-in-the-way/> (Erişim tarihi 20 Mart 2025)
- Moreno, L. (2007). Federalization in multinational Spain. In M. Burgess & J. Pinder (Eds.), *Multinational federations*. Routledge.
- Neuman, W. L. (2017). *Toplumsal araştırma yöntemleri: Nitel ve nicel yaklaşımlar* (S. Özge, Çev., N. Demir, Düzelti; 9. basım). Ankara: Yayınodası.
- Frutos, M. V. G. (2015). *İspanya ve İtalya’da bölgesel yönetimlerin Avrupa Birliği’ne giriş ile yaşadıkları siyasî ve idari değişimler* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öğüt, Ö. (2012). Katalunya’nın bağımsızlık rüyası. *Uluslararası Politika Akademisi*. <https://politikaakademisi.org/2014/10/30/katalunyanin-bagimsizlik-ruyasi/> (Erişim tarihi: 25 Ocak 2025)
- Özçer, A. (2006). *Çoğul İspanya: Anayasal sistemi ve ayrılıkçı terörle mücadele modeli*. İmge Kitabevi.
- Özkan Duvan, A. (2019). Devlet teorisinde kuvvetler ayrılığının doğuşu: Locke ve Montesquieu. *YBHD – İstanbul Üniversitesi Yayınları*, 4(1). <https://doi.org/10.33432/ybuhukuk.537635>
- Öztuna, Y. (2005). *Devletler ve hanedanlar: Latin Avrupa - Amerika*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

- Öztürk, A. (2020). Egemenliğin cumhuriyetçi yapı sökümü: Machiavelli, Rousseau ve ulus devlet. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 17(59).
<https://doi.org/10.30621/jbachs.1213571>
- Paksoy, M. E. (2021). İspanya hükümet sistemi üzerine bir değerlendirme. *Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(21).
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2180040>
- Parmelee, M. P. (2023). *Kısa İspanya tarihi: Antik İberya'dan yirminci yüzyıla* (Birinci baskı). Liberus Kitap: Repar Tasarım Matbaa.
- Payne, S. G. (1973a). *A history of Spain and Portugal: Vol. I*. University of Wisconsin Press.
- Payne, S. G. (1973b). *A history of Spain and Portugal: Vol. II*. University of Wisconsin Press.
- Pekmez, E. (2021). *İspanya'da asimetrik federalizm ve yeni talepler* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Perez-Diaz, V. M. (1993). *The return of civil society: The emergence of democratic Spain*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Postigo, M. (2017). Federalism and the Spanish First Democratic Republic 1873–1874. *Sociology and Anthropology*, 5(11). <https://doi.org/10.13189/sa.2017.051002>
- Raynaud, P., & Rials, S. (2003). *Siyaset felsefesi sözlüğü* (İ. Yerguz, N. K. Sevil, E. Ergun & H. Dilli, Çev.). İletişim Yayınları.
- Roosendaal, M. Y. (2022). *Avrupa monarşilerinin sosyo-politik ve tarihsel analizi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Royal Central. (2023, Mayıs 31). *The monarch's role in Monaco*. <https://royalcentral.co.uk/europe/monaco/the-monarchs-role-in-monaco-182728/> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2025)
- Royal House of the Netherlands. (2025). *Monarchy*. <https://www.royal-house.nl/topics/themes/monarchy> (Erişim tarihi: 10 Şubat 2025)

- Sarı, A. (2019, Temmuz 10). Monarşi, meşrutiyet (anayasal monarşi). *Hedef Gazetesi*. <https://www.aydinhedef.com.tr/monarsi-mesrutiyet-anayasal-monarsi> (Erişim tarihi: 23 Kasım 2024)
- Saygılı, A. (2010). Modern devlet'in çıplak sureti. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 59(1). https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001594
- Seyidoğlu, H. (2009). *Bilimsel araştırma ve yazma el kitabı* (10. baskı). İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- Shrijver, F. (2006). *Regionalism after regionalisation: Spain, France and the United Kingdom*. Amsterdam University Press.
- Sülün, D. (2020). Bask Bölgesi'nin İspanya içindeki ayrıcalıklı konumu. B. U. Yıldız (Ed.), *Avrupa Birliği 192 ülkelerinde ayrılıkçı hareketler: Katalonya, Bask Bölgesi, Kuzey İrlanda, İskoçya, Flaman Bölgesi ve Kuzey İtalya*. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2022). *Andorra'nın siyasi görünümü*. <https://www.mfa.gov.tr/andorra-siyasi-gorunumu.tr.mfa> (Erişim tarihi: 7 Şubat 2025)
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2022). *Liechtenstein siyasi görünümü*. <https://www.mfa.gov.tr/liechtenstein-siyasi-gorunumu.tr.mfa> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2025)
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2022). *Monako'nun siyasi görünümü*. <https://www.mfa.gov.tr/monako-siyasi-gorunumu.tr.mfa> (Erişim tarihi: 26 Şubat 2025)
- The Belgian Monarchy. (2025). *The monarchy of Belgium*. <https://www.monarchie.be/en#monarchy> (Erişim tarihi: 24 Şubat 2025)
- The Constitution Society. (2025). *The monarchy*. <https://consoc.org.uk/the-constitution-explained/the-monarchy/> (Erişim tarihi: 24 Şubat 2025)
- The Royal Court of Norway. (2025). *The royal house of Norway*. <https://www.royalcourt.no/seksjon.html?tid=28435&sek=27259> (Erişim tarihi: 26 Şubat 2025)

- The Royal Family. (2025). *The role of the monarchy*. <https://www.royal.uk/the-role-of-the-monarchy> (Erişim tarihi: 24 şubat 2025)
- Thomas, N. (2012). *ETA'dan sonra Katalonya, Bask lkesi ve İspanya Anayasası*. Demokratik Gelişim Enstitüsü.
- Tosun, S. (2018). *Bölgele devlet: İspanya, İtalya ve Birleşik Krallık örnekleri*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Tuna, G. A. (2003). İspanya yönetim sistemi. N. Koraltay (Ed.), *21. yüzyılda yönetim*. Türk İdari Araştırma Vakfı Yayınları.
- Tuncer, A. (2010). İspanya'da bölgesel yönetimler ve AB bölge politikalarının İspanyol bölgesel yönetimlerinin şekillenmesindeki rolü. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 5(2). <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/17806>
- Tunçay, F. (2016). Bask lkesi ve Katalonya: Dil taleplerine ilişkin yasama faaliyetleri. *Yasama Dergisi*, 3(5). <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/353732>
- Usta, S., & Bilgiç, E. (2017). Merkezi yönetim-yerinden yönetim ilişkileri: İspanya ve Türkiye üzerine karşılaştırmalı bir analiz. *Strategic Public Management Journal*, 3(Special Issue). <https://doi.org/10.25069/spmj.344707>
- Ünal, S. (2021). Magna Carta'da monarşinin sınırlandırılması. *Journal of History School*, L. <https://doi.org/10.29228/joh.48778>
- Yay, S., & Aktan, C. C. (2019). Tesviyeciler Hareketi (1647–1649): Anayasal demokrasi yolunda bir mücadele. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 11(1). <https://doi.org/10.26650/SJ.2019.39.2.108>.
- Yıldız, M. (2011). İspanya yönetim sistemindeki tekçilik ve federalizm tartışmalarının değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 29(2). <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/88757>
- Zengin, T., & Göktürk, A. (2020). Kapitalizm ve modern devletin yapısal özellikleri bağlamında bir değerlendirme. *International Social Sciences Studies Journal*, 6(57). <https://doi.org/10.26449/sssj.2124>
- Zenginoğlu, S. (2019). Avrupa Birliği'nin Aşıl topuğu: Katalonya. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 14(20). <https://doi.org/10.26466/opus.583078>